

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**SLOVENSKO ZAVAROVALNIŠTVO OB VSTOPU SLOVENIJE V
EVROPSKO UNIJO**

Ljubljana, maj 2005

BORUT ŠIRCA

IZJAVA

Podpisani BORUT ŠIRCA izjavljam, da sem avtor tega magistrskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom dr. VLADA DIMOVSKEGA in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo na fakultativnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD.....	1
1. OPREDELITEV ZAVAROVALNIŠTVA.....	7
1.1. POSEBNOSTI ZAVAROVALNIŠTVA	7
1.2. PRAVNI OKVIR	8
1.2.1. Pogodbeno zavarovalno pravo	8
1.2.2. Statusno zavarovalno pravo.....	9
1.3. EKONOMSKI OKVIR.....	9
1.4. DRŽAVNI NADZOR	10
1.5. NALOŽBE IN ZAVAROVALNICE.....	10
2. ZAVAROVALNIŠTVO V SLOVENIJI IN EVROPSKI UNIJI.....	12
2.1. ZGODOVINA IN RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA	12
2.2. RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA NA SLOVENSKEM	13
2.2.1. Razvoj zavarovalništva od leta 1900 do 1945.....	13
2.2.2. Razvoj zavarovalništva od leta 1945 do 1990.....	15
2.2.3. Razvoj zavarovalništva od leta 1990 do 2005.....	17
2.3. ZAKON O ZAVAROVALNIŠTVU (ZZAVAR).....	19
2.3.1. Opravljanje zavarovalnih poslov	21
2.3.2. Uporaba Zakona o zavarovalništvu	21
2.4. SLOVENSKI ZAVAROVALNI TRG	22
2.4.1. Zavarovalnice in pozavarovalnici ter druge zavarovalne družbe	22
2.4.2. Slovensko zavarovalno združenje (SZZ).....	23
2.4.3. Pregled ponudbe in struktura zavarovanj	24
2.4.4. Premije in odškodnine oz. zavarovalnine zavarovanja ter pozavarovanja ..	27
2.4.5. Slovenski trg zavarovanj v mednarodnem prostoru	27
2.4.6. Odprtost slovenskega zavarovalnega trga	28
2.5. ZAVAROVALNIŠTVO V EVROPSKI UNIJI.....	29
2.5.1. Vpogled v delovanje enotnega zavarovalniškega trga EU	29
2.5.2. Zavarovalništvo v EU ni še povsem usklajeno.....	32
3. EKONOMSKI POGLEDI NA ZAVAROVALNIŠTVO.....	33
3.1. ANALIZA ZAVAROVALNIŠKE PANOGE	33
3.1.1. Zavarovalna dejavnost v svetovnem merilu	33
3.1.1.1. Svetovni znesek zavarovalnih premij je v letu 2003 dosegel višino 2.940 milijard ameriških dolarjev.....	36
3.1.1.2. Pomen življenjskih zavarovanj.....	36
3.1.1.3. Pomen neživljenjskih zavarovanj	37
3.1.2. Zavarovalna dejavnost v Evropski uniji	38
3.2. UVRŠČENOST SLOVENSKEGA ZAVAROVALNIŠTVA V SVETOVNEM MERILU.....	40
3.2.1. Uvrščенost slovenskega zavarovalništva na evropski zavarovalniški trg ...	41
3.2.2. Primerjalna analiza zavarovalne dejavnosti v Sloveniji z izbranimi državami.....	43
3.2.2.1. Zavarovalna premija na prebivalca.....	45
3.2.2.2. Delež zavarovalnih premij v bruto domačem proizvodu.....	46
3.2.2.3. Povprečna premija na zavarovalnico	47
3.2.2.4. Povprečna premija na zavarovalniškega delavca	48
3.3. ZAVAROVALNA DEJAVNOST V LUČI MAKROEKONOMSKIH AGREGATOV.....	48

3.3.1.	Delež zavarovalnih premij v BDP na svetovni ravni v letu 2003	49
4.	LASTNINJENJE ZAVAROVALNIC V SLOVENIJI	51
4.1.	POTEK LASTNINJENJA NA PODLAGI ZAKONA O LASTNINSKEM PREOBLIKOVANJU (ZLPZ-1)	52
4.1.1.	Namen in cilji zakona.....	52
4.1.2.	Izvajanje zakona.....	53
4.2.	ŽARIŠČE NASPROTUJOČIH SI INTERESOV	54
4.3.	ISKANJE PRAVICE O LASTNINSKEM PREOBLIKOVANJU SLOVENSКИH ZAVAROVALNIC.....	55
4.4.	LASTNINJENJE ZAVAROVALNICE TRIGLAV.....	56
4.4.1.	Preoblikovanje Zavarovalne skupnosti Triglav.....	56
4.4.2.	Vprašanje višine in lastnikov nenominiranega (družbenega) kapitala zavarovalnic.....	57
4.4.3.	Neustavnost Zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic	58
4.4.3.1.	Odločitev Ustavnega sodišča	59
4.4.4.	Prihodnost Zavarovalnice Triglav, d.d.	60
4.4.5.	SOD računa na četrtinski lastniški delež.....	61
4.4.6.	Koliko je vredna Zavarovalnica Triglav?.....	62
5.	MOŽNE OBLIKE KAPITALSKIH IN POSLOVNIH POVEZAV MED ZAVAROVALNICAMI IN DRUGIMI FINANČNIMI INSTITUCIJAMI.....	64
5.1.	POVEZOVANJE ZAVAROVALNIC Z DRUGIMI FINANČNIMI INSTITUCIJAMI	65
5.1.1.	Združevanja bank in zavarovalnic kot ena od možnih oblik.....	67
5.2.	POVEZOVANJE ZAVAROVALNIC	67
5.2.1.	Za sedaj še neuspela združitve in prodaja Slovenice in Adriatica	68
5.2.1.1.	Skromna ponudba Pozavarovalnice Sava	68
5.2.1.2.	Ponoven poskus združitve v letu 2005	70
6.	MOŽNOST RAZVOJA SLOVENSKEGA ZAVAROVALNIŠTVA V EVROPSKI UNIJI.....	71
6.1.	PREDPOSTAVKE IN MOŽNE RAZVOJNE USMERITVE.....	72
6.1.1.	Možne smeri razvoja slovenskega zavarovalništva	75
6.1.2.	Presoja razvoja slovenskega zavarovalnega trga po Mc Kinseyu.....	78
6.1.3.	Kaj bo z največjimi slovenskimi zavarovalnicami čez pet let?.....	78
6.2.	STRATEGIJA RAZVOJA DO LETA 2006	79
6.3.	NAPOVED RAZVOJA SLOVENSKEGA ZAVAROVALNIŠTVA	80
6.3.1.	Širitev slovenskih zavarovalnic v tujino	82
	SKLEP.....	83
	LITERATURA.....	89
	VIRI.....	94
	SLOVARČEK ZAVAROVALNIŠKIH IZRAZOV:.....	96
	SLOVARČEK TUJIH IZRAZOV:	97

UVOD

Slovenija je s 1. majem 2004 postala polnopravna članica razširjene Evropske unije, s čimer je bil končan večletni proces vsestranskega prilagajanja slovenskega gospodarstva in družbe v celoti normam in pravilom, ki v njej veljajo. Včlanitev v Evropsko unijo (EU) pa pomeni tudi uresničitev strateškega cilja, ki si ga je Slovenija zastavila že v nekdanji Jugoslaviji. Sedaj, ko je ta cilj dosežen, se pred nas postavljajo nove dileme in vprašanja: ali smo na življenje v EU pripravljeni, kaj lahko od članstva pričakujemo in na katerih področjih čakajo v naslednjih letih Slovenijo in EU kot celoto največji izzivi.

Včlanitev v EU prinaša velike prednosti za Slovenijo in njeno gospodarstvo. Ne gre le za prednosti, ki so povezane s povečanjem trga, na katerem lahko poslujemo brez omejitev na področju pretoka blaga, storitev, kapitala in čez nekaj let tudi ljudi. Gre za veliko več. Vključitev v Evropsko unijo namreč pomeni tudi vstop v območje vsestranske stabilnosti. To pa je okolje, v katerem bo lažje kot zunaj njega razvijati naše vsestranske potenciale in jih spreminjati v povečano blaginjo za slovensko gospodarstvo. Seveda pa članstvo za Slovenijo prinaša soočenje s številnimi izzivi, pri čemer so nekateri posledica še vedno nedokončanega procesa tranzicije, drugi pa posledica našega vključevanja v še bolj poglobljene oblike evropskega povezovanja.

Vstop v Evropsko unijo pomeni za Slovenijo tudi vključitev v enotni notranji trg finančnih storitev tako na področju bančništva, zavarovalništva, investicijskih skladov in poslovanja z vrednostnimi papirji. Hkrati vse to zahteva odpiranje slovenskega gospodarstva tuji konkurenci. Le ta pa sili slovenske zavarovalnice v bolj učinkovito poslovanje, spoštovanje trga in ekonomskih kriterijev uspešnosti. Perspektive razvoja trga zavarovanj v Sloveniji in s tem slovenskega zavarovalništva so z vključitvijo Slovenije v EU v tesni povezavi z evropskim zavarovalnim trgom. Enoten notranji trg finančnih storitev pomeni za potrošnika možnost izbire najboljše ponudbe v vsej Uniji.

V devetdesetih letih prejšnjega stoletja so se v okviru Evropske skupnosti na zavarovalniškem področju pričeli sprejemati odlični ukrepi v obliki zavarovalnih smernic z namenom poenotenja trga zavarovanj, ki so vplivali in še vplivajo na dogajanje v slovenskem zavarovalništvu. Slovenske zavarovalnice so se soočile z nujnostjo razvoja tržne strategije in storitev. Vključitev zavarovalništva v evropske tokove ni le formalno pravno vprašanje, je predvsem konkretno strateško vprašanje, ki poleg sprememb v zavarovalni zakonodaji predstavlja spremembe v poslovanju zavarovalnic v Sloveniji.

Spremembe v socialnem, ekonomskem in političnem okolju, kot posledica osamosvojitve Slovenije, so močno posegle v nadaljnje usmerjanje slovenskega gospodarstva, katerega pomemben del predstavlja zavarovalništvo. Prehod iz plansko-tržnega načina poslovanja v tržnega je izpostavil slovensko gospodarstvo poslovanju, ki ga spremlja višja stopnja negotovosti in tveganosti. Tukaj nastopi zavarovanje kot gospodarska dejavnost, ki omogoča določeno mero varnosti v družbenem gospodarstvu (na primer premoženjska zavarovanja podjetij, različna zavarovanja odgovornosti) kakor tudi v posameznikovem vsakdanjem življenju (na primer življenjska, nezgodna in zdravstvena zavarovanja).

Za razvoj zavarovalništva, katerega zastoj bi za slovenske zavarovalnice ob soočenju z mednarodno konkurenco pomenil izgubo identitete, je odgovorna tudi država; njena vloga lahko bistveno vpliva na nadaljnjo usodo zavarovalništva. S svojo nadzorno funkcijo se mora osredotočiti na konsistentno oblikovanje primerne okolja za rast in razvoj zavarovalne panoge ter njeno postopno vključevanje v mednarodne trge.

Zaradi liberalizacije in globalizacije kapitalskih trgov so meje med različnimi finančnimi storitvami vse manj izrazite. Povpraševanje po finančnih storitvah določajo demografski in varčevalni trendi, deregulacija in liberalizacija kapitalskih trgov ter spremembe v vzorcih obnašanja prebivalstva. Finančne službe zasledujejo dva temeljna cilja: diverzifikacijo finančnih storitev ter povezovanje in širitev preko državnih meja. Zaradi obojestranskih koristi postaja vse pogostejše predvsem povezovanje in sodelovanje zavarovalnic in bank, pri čemer se bančni in zavarovalni produkti prodajajo preko skupnih distribucijskih kanalov oz. preko iste baze strank. Zavarovalnice in banke skušajo v boju za večjo konkurenčnost izkoristiti prednosti, ki jih prinaša povezovanje (bancassurance¹). Perspektive razvoja bancassurance v Sloveniji niso še čisto jasne; eden od bistvenih pogojev povezovanja je sočasnost odprtja obeh sektorjev za tuje udeležence pod enakimi pogoji.

Slovenski zavarovalniški sistem posluje vedno bolje. Agencija za zavarovalni nadzor skrbno bedi nad finančno trdnostjo zavarovalnic. Letno se v sistemu zavarovalništva zbere veliko dolgoročnih sredstev, ki po mnenju Jurija Goriška² ne bi smela odtekat v tujino. Zavarovalnice je potrebno ohranjati v domači lasti in graditi finančni sistem, ki bo ponujal več naložbenih možnosti. Kapitalska ustreznost zavarovalnic se z novim zakonom nenehno izboljšuje in je po mnenju Agencije za zavarovalni nadzor v skladu z evropskimi merili o kapitalski trdnosti.

¹ Bancassurance – bančno zavarovalništvo, ki se nanaša na vstopanje bank v zavarovalniški sektor in s tem povezano ponudbo zavarovalnih storitev svojim strankam (Hoschka, 1994, str.8).

² Jurij Gorišek – direktor Agencije za zavarovalni nadzor.

Zavarovalnice bodo v bodoče morale izboljšati preglednost poslovanja ter bolj skrbeti tudi za racionalnost delovanja in odnos do strank.

Delovanje v EU naj ne bi prineslo pretresov. V evropskih državah steče preko meje približno pet odstotkov zavarovalniških tokov in tudi v slovenskem zavarovalništvu naj ne bi prišlo do večjih sprememb. Večji odliv pa bodo preprečevale kulturne navade ljudi in ustvarjeno zaupanje. Večjo navzočnost tujcev v našem zavarovalnem prostoru bi, po Goriškovih besedah, lahko povzročila le Zavarovalnica Triglav, če bo še naprej izvajala pritisk na konkurente, zlasti cenovnega. Če bo ta pritisk prevelik, bodo preostale zavarovalnice sredstva za dokapitalizacijo prisiljena poiskati pri velikih evropskih zavarovalnicah in sprejeti tuje lastnike, s čimer bodo odpravljene monopolne razmere. Tako bi si Zavarovalnica Triglav, čeprav se sliši ironično, sama ustvarila zelo močno konkurenco.

Če želimo sredstva obdržati znotraj meja Slovenije, moramo hkrati dograditi tudi finančni sistem, saj bodo v nasprotnem primeru zavarovalnice zbrana sredstva vedno bolj nalagale v tuje vrednostne papirje. Ali bo v Sloveniji prišlo do procesov združevanja zavarovalnic je še vedno neznanka, v vsakem primeru pa je le to v veliki večini odvisno od zavarovalnic, politike, zakonodaje in nadzora.

Usodo slovenskega zavarovalništva pa krojita tudi lastninjenje in največja slovenska zavarovalnica. Zavarovalniška panoga je trenutno v recesiji in bo prav gotovo dobila nov zagon, ko bodo zavarovalnice lastninjene. Marsikatera zavarovalnica bi želela imeti znane in trajne lastnike, s katerimi bi lahko z večjo gotovostjo načrtovala dolgoročno razvojno strategijo. S sprejetjem Zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic (ZLPZ-1)³ se je začelo lastninjenje zavarovalnic. Po tem, ko je ustavno sodišče razveljavilo prejšnji zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic, je končno nov zakon po več kot desetletnem obdobju določil, koliko je v zavarovalnicah še vedno družbenega kapitala. Razdelil bo premoženje in določil večinske lastnike. Vlada je kot izhodiščno razmerje med delniškimi in družbenim kapitalom določila stanje iz začetka leta 1991. Uskladitve lastninskih deležev opravlja inštitut za revizijo. Začasna lastnica družbenega kapitala je postala Slovenska odškodninska družba.

Slovensko zavarovalno tržišče se je delno že, vendar se bo v kratkem moralo še odpreti tujim zavarovalnicam. V nekaj letih je potrebno v celoti uskladiti slovenske predpise z evropskimi. Pri prikazu slovenskega zavarovalništva in Evropske unije bom zagovarjal idejo, da je potrebno v čim večji meri zagotoviti, da slovenske

³ Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic (ZLPZ-1) sprejet v Državnem zboru (DZ) dne 7. maja 2002, objavljen v Uradnem listu RS, št. 44/02.

zavarovalnice ostanejo v večinskem delu v rokah slovenskih delničarjev. Odliv kapitala iz zavarovalne panoge pomeni siromašenje domačega finančnega trga. To zlasti velja za kapitalska zavarovanja, ki imajo posebno mesto v strategiji razvoja zavarovalništva in tudi pri vključevanju Slovenije v Evropsko unijo. Slovensko zavarovalništvo mora slediti sodobnim gibanjem na evropskem zavarovalnem trgu ter nenehno izboljševati in širiti ponudbo zavarovalniških storitev.

Cilj magistrskega dela je predstaviti pomembna področja in probleme, ki jih bo doživelo slovensko zavarovalništvo v prihajajočem »boju za preživetje«, vezano na lastninjenje zavarovalnic in pripravo za vstopanje na evropsko tržišče, ter na podlagi opisanega predpostaviti novo stanje, moč in možnost obstoja slovenskih zavarovalnic, ki si želijo ostati in delovati na evropskem zavarovalnem prostoru.

Namen magistrskega dela je skozi njegovo vsebino izpostaviti vprašanje nadaljnega razvoja zavarovalništva, ki se sooča s pogoji, ki bodo morali biti izpolnjeni za njegovo normalno delovanje v okviru združenega evropskega zavarovalnega tržišča. Problemi, ki se s tem v zvezi pojavljajo, se v glavnem nanašajo na dosedanjo relativno slabšo razvitost slovenske zavarovalne panoge, ki ne more biti na silo in čez noč presežena. V delu bo primerjalno z državami EU predstavljena raven razvitosti zavarovalništva v Sloveniji. Odpiranje slovenskega trga navzven je zaradi svetovnega trenda nuja, zato bi morale biti aktivnosti, vezane na razvoj zavarovalništva, toliko bolj premišljene, a pravočasne.

Prikazal bom bistvene značilnosti, problematiko, dileme in pomen zavarovalništva v Sloveniji, primerjal slovenski in evropski zavarovalni trg in na podlagi tega predvidel možnosti za nadaljnji razvoj slovenskega zavarovalništva v Sloveniji in zunaj njenih meja. Pregledal bom potek lastninjenja slovenskih zavarovalnic na podlagi Zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic. Lastninjenje je potrebno skrbno in postopno speljati, saj zavarovalnice ne morejo kar tako ostati samo državne. Potrebno je vzpostaviti normalnejšo, pestrejšo lastniško sestavo, pri tem pa se je potrebno izogibati špekulativnim lastnikom, ki jim bi bile mar le dividende in hiter kapitalski dobiček iz nadaljnje prodaje lastniških deležev. Izpostavil bom probleme in način uveljavitve zavarovalnic v nacionalnem okviru. Uveljavile in obdržale se bodo tiste, ki bodo uresničevale tržno koncepcijo. Na prvo mesto bodo morale postaviti zadovoljevanje potreb in zahtev zavarovancev, sposobne bodo morale biti uresničiti obstoječe in bodoče priložnosti na trgu v smislu graditve jasnih konkurenčnih prednosti, uspešno sprejeti konkurenco in pritisk novega trga.

V magistrskem delu bom uporabil domačo in tujo literaturo, ki obravnava zavarovalništvo in njegovo problematiko na različnih področjih, tako v Sloveniji, kot v Evropski uniji. Glede na to, da je Slovenija vstopila v EU, bom analiziral stanje in zahteve EU za področje zavarovalništva in na tej osnovi predlagal potrebne spremembe in ukrepe za prilagoditev slovenskih zavarovalnic novi konkurenčni naravnosti.

V prvem in drugem poglavju bom pri splošnem opisovanju in opredeljevanju pojavov uporabil metodo deskripcije. Teoretični del bom, zlasti skozi prvo poglavje opredelitve zavarovalništva in delno drugo poglavje, oblikoval na uporabi znanstvene metode kompilacije pri podajanju in prevzemanju tujih rezultatov znanstvenoraziskovalnega dela. Pri analiziranju zavarovalniške panoge bom uporabil komparativno metodo. Skozi celotno delo bo uporabljena metoda sinteze in analize. Rezultati uporabe bodo vidni skozi prikaz združenih vsebin, dobljenih preko procesa spajanja posameznih dejavnikov in prikazanih v tabelah in grafih. Pri temeljnih ugotovitvah bo uporabljena metoda indukcije, pri logičnih izpeljavah pa deduktivna metoda.

Vsebina magistrskega dela se sestoji iz šestih poglavij. V prvem poglavju opredeljujem zavarovalništvo na splošno, njegove posebnosti, pravni in ekonomski pogled na zavarovalništvo, državni nadzor in delovanje zavarovalnic skozi naložbe, ki predstavljajo moč in varnost zavarovalnic. V drugem poglavju je zajeta predstavitev pomembnejših dogodkov, ki so pripomogli k razvoju svetovne in slovenske zavarovalne dejavnosti, gledano skozi različna zgodovinska obdobja. Omenjen je Zakon o zavarovalništvu (ZZavar)⁴. Predstavljen je slovenski zavarovalni trg z zavarovalnimi in pozavarovalnima družbama ter nekaterimi analizami zavarovanj in pogledom na odprtost trga glede na tujo konkurenco. Predstavljene so tudi nekatere značilnosti zavarovalništva v EU. Tretje poglavje prikazuje ekonomski pogled na zavarovalništvo. Pri tem upoštevam makroekonomske agregate in analiziram svetovno zavarovalno dejavnost ter evropski zavarovalni prostor s poudarkom na strateškem pomenu uvrščanja slovenskega zavarovalništva. V četrtem poglavju opisujem potek lastninjenja slovenskih zavarovalnic, zaplete okrog lastninjenja, Zakon o lastninskem preoblikovanju (ZLPZ-1) in izvajanje tega ter začetek lastninjenja Zavarovalnice Triglav. Peto poglavje prikazuje možnosti oblike kapitalskih in poslovnih povezav med zavarovalnicami in drugimi finančnimi institucijami. V zadnjem šestem poglavju navajam trenutno stanju slovenskega zavarovalništva ter možne

⁴ Zakon o zavarovalništvu (ZZavar) objavljen v Uradnem listu RS, št. 13/00, 91/00, s seznamom podzakonskih predpisov, izdanih na podlagi tega zakona.

strateške in razvojne usmeritve slovenskega zavarovalništva v prihodnje znotraj evropskega trga.

1. OPREDELITEV ZAVAROVALNIŠTVA

Zavarovalništvo kot gospodarska dejavnost ima poseben pomen za narodno gospodarstvo. Njena glavna funkcija je ustvarjanje gospodarske varnosti. Zavarovalništvo je pomemben del finančnega sistema, saj ima zaradi možnosti pridobivanja likvidnostnih sredstev relativno velik vpliv na razvoj gospodarstva. Sredstva, ki jih ustvari s prodajo zavarovalnih produktov, predstavljajo akumulacijo prihrankov, ki so namenjeni za izravnavanje nevarnosti in investicije, ki pa so nujen pogoj za gospodarski razvoj.

Razvito zavarovalništvo predstavlja pomemben makroekonomski interes vsake države. Pomen zavarovalništva za narodno gospodarstvo se najbolj enostavno meri z deležem zavarovalnih premij v bruto domačem proizvodu države. V Sloveniji znaša 5,3 odstotka, v državah Evropske unije (2002) pa je bila udeležba zavarovanja v bruto domačem proizvodu 8,7 odstotka (Statistični zavarovalniški bilten, 2004).

1.1. Posebnosti zavarovalništva

Zavarovalništvo je storitvena dejavnost. Kot gospodarska dejavnost je podrejena gospodarskim zakonitostim, katerih delovanje je v določenih mejah potrebno sproščati, pospeševati in izkoriščati. Meje, v katerih poteka, postavlja zakon velikih števil, ki sicer ni gospodarska, temveč matematična zakonitost, njihovo uveljavljanje pa ima pomembne gospodarske posledice. Njen namen je zagotavljanje gospodarske varnosti pred morebitnimi zavarovalnimi škodnimi dogodki na ta način, da poskuša združevati čim večje število nevarnostnih osebkov. Zavarovanje je edina gospodarska dejavnost, ki temelji na gospodarski nevarnosti. Po Bonclju je zavarovanje ustvarjanje gospodarske varnosti z izravnanjem gospodarskih nevarnosti (Boncelj, 1983, str. 13).

Varnost zavarovalnice se utrjuje z zbiranjem finančnih sredstev ter njihovim nalaganjem, pri čemer se upošteva predvsem načelo varnosti in likvidnosti, varnost zavarovancev pa se zagotavlja s plačilom premije, ki prispeva k pokrivanju škod. Zavarovalniška dejavnost proizvaja in prodaja zavarovalniške storitve. Zvezo med zavarovalnico in zavarovancem lahko označimo kot poslovni odnos in zavarovalno pogodbeno razmerje, dokument je zavarovalna polica. Za zavarovanca se kaže gospodarska korist, ki izhaja iz poslovnega odnosa, kot gospodarska varnost in morebitna zavarovalnina za zavarovalnico pa kot premija. Pravno pa si v tej zvezi stojita nasproti dva gospodarska osebka, zavarovalec ali

zavarovanec in zavarovalnica, vsak s svojimi pravicami in dolžnostmi. V zavarovalnem pogodbenem razmerju mora biti naveden nevarnostni objekt, določena mora biti vrsta nevarnosti po nevarnostnem dogodku ali po škodi, nevarnost pa mora biti tudi vrednostno opredeljena. Pomembna sestavina zavarovalnega razmerja je tudi njegovo trajanje, to je razdobje, ko pravno velja zavarovalno razmerje, obljuba zavarovalnice, da bo plačala morebitno zavarovalnino ali odškodnino zaradi škode po nevarnostnem dogodku, ter obljuba zavarovalca, da bo plačal premijo (Hampton, 1993, str. 45).

1.2. Pravni okvir

Zavarovalne organizacije v vlogi gospodarskih subjektov so zaradi svojega položaja in delovanja pomemben del družbe in države. Zaradi tega je razumljivo, da so deležne natančne pravne ureditve. Kot navaja Pavliha, zavarovanje ne bi moglo uspešno opravljati svoje naloge, če ne bi bilo »vpeto v specifična in natančna pravila«, ki so se skozi čas izoblikovala v zavarovalno pravo (Pavliha, 2000, str. 44). Ivanjko opredeljuje zavarovalno pravo »kot skupek vseh tistih norm, ki se nanašajo na pravno ureditev organiziranosti in izvajanja zavarovalne dejavnosti« (Ivanjko, 1999, str. 61). Sodobnejša pravna doktrina opredeljuje zavarovalno pravo kot podpanogo gospodarskega prava, ki obravnava pogodbeno zavarovanje (zasebno zavarovalno pravo) ter statusno pravo subjektov (javno zavarovalno pravo).

Magistrsko delo bo upoštevalo statusno zavarovalno pravo. K tej odločitvi je pripomogel velik vpliv statusnega zavarovalnega prava na uspešnost delovanja slovenskega zavarovalništva v okviru izvajanja njegove makroekonomske funkcije. Ta se kaže v prodaji zavarovalne storitve, ki v vlogi finančne storitve z varčevanjem, akumulacijo prihrankov in usmerjanje le-teh v naložbe omogoča pozitiven vpliv na celoten gospodarski razvoj.

1.2.1. Pogodbeno zavarovalno pravo

Zavarovalno pogodbeno pravo s pravnimi normami ureja obligacijsko pravna razmerja med zavarovalnico in pogodbenimi partnerji – zavarovalci oziroma zavarovanci. Po Ivanjkovem mnenju je obligacijsko oziroma pogodbeno pravo »najpomembnejši del zavarovalnega prava« (Ivanjko, 1999, str. 61). V Republiki Sloveniji je bil in je še za vse pogodbe, sklenjene do 31. decembra 2001, poglavitni vir zavarovalnega pogodbenega prava Zakon o obligacijskih razmerjih⁵

⁵ Zakon o obligacijskih razmerjih (ZOR), objavljen v Uradnem listu SFRJ, št. 29-462/1978.

(ZOR) iz leta 1978. Za vse zavarovalne pogodbe sklenjene od 1. januarja 2002 dalje, pa velja novi zakon-Obligacijski zakonik⁶ (OZ).

1.2.2. Statusno zavarovalno pravo

Poleg zakonodaje, ki opredeljuje poslovanje gospodarskih družb v Republiki Sloveniji, v zakonodajni okvir za zavarovalnice prištevamo še tri zakone. To so Zakon o zavarovalništvu (ZZavar), Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju⁷ (ZPIZ-1) in Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju⁸. Slednji v povezavi z določili 14. člena in drugega odstavka 68. člena ZZavar zavarovalnicam omogoča izvajanje dopolnilnih zdravstvenih zavarovanj.

Zavarovalno statusno pravo ureja pravni položaj zavarovalnih organizacij, odnos med nosilci zavarovalne dejavnosti in državo, zlasti za nadzor države nad poslovanjem zavarovalnic in pozavarovalnic. Temeljni predpis na področju zavarovalnega statusnega prava v Republiki Sloveniji je Zakon o zavarovalništvu (ZZavar) iz leta 2000. ZZavar ureja ustanavljanje, poslovanje, nadzor in prenehanje delovanja zavarovalnic, pozavarovalnic in poolov ter obravnava položaj zavarovalnih zastopnikov in posrednikov. Gledano s pravnega zornega kota, je slovenski zavarovalniški trg odprt za izzive in trende, ki so značilni za evropski in svetovni zavarovalniški prostor.

1.3. Ekonomski okvir

Z ekonomskega vidika bo magistrsko delo osredotočeno na predstavitev delovanja zavarovalnic in pozavarovalnic na slovenskem zavarovalniškem trgu v zadnjih treh letih, to je od leta 2001 do leta 2003. Pri tem bom upošteval naslednje kriterije: število zavarovalnih institucij, obračunano kosmato (bruto) premijo, zaposlenost ter tržni deleži posameznih zavarovalnic in pozavarovalnic.

Pri proučevanju slovenskega zavarovalništva bom tudi posegel po ekonomskih pristopih, in sicer tako s pozitivnim kot tudi z normativnim. S pozitivnim pristopom bom prikazal tako delovanje slovenskega zavarovalniškega trga z razlago, ilustriral s statističnimi podatki in na tej podlagi opredelil izzive, ki jih prinaša mednarodna konkurenca. V določenih elementih bom poskušal opredeliti oziroma napovedati

⁶ Obligacijski zakonik (OZ), objavljen v Uradnem listu RS, št. 83/2001, 32/2004.

⁷ Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1), objavljen v Uradnem listu RS, št. 106/99, 72/00, 81/00, 124/00 in 52/01.

⁸ Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, objavljen v Uradnem listu RS, št. 9/92, 13/93, 9/96, 29/98, 77/98, 214/99 in 56/99.

možno prihodnje dogajanje v zvezi z umeščanjem slovenskih zavarovalnic in pozavarovalnic v mednarodno poslovno sfero. Z normativnim pristopom bom opredelil predloge, katerih cilj je učinkovitost slovenskega zavarovalniškega trga in njegovo optimalno delovanje. Magistrsko delo bo z makroekonomskega vidika predstavilo primerjalno analizo rasti bruto domačega proizvoda (BDP) na svetovni ravni.

1.4. Državni nadzor

Tudi v zavarovalniški dejavnosti ne gre brez državnega nadzora nad upravljanjem in vodenjem zavarovalnic, ki je kar velik. Še posebno je to razvidno v deželah z razvitim zavarovalništvom, kjer država s predpisi ureja zavarovalni trg in ga sili, da jih upošteva. Državni posegi v zavarovalniško dejavnost so nujni tudi zaradi zakonskega varstva zavarovancev. Zaščita interesov zavarovalcev je prevladujoči cilj državnega nadzora zavarovalništva v razvitem svetu. Ti navadno nimajo prave predstave o zavarovalniški storitvi, njeni ceni in gospodarski moči zavarovalnice.

Država daje tako velik poudarek zagotavljanja varnosti zavarovalnice, ker je varnost odvisna od zavarovalno-tehničnih rezervacij, te pa so zelo velike. Velik vpliv ima na način nalaganja rezervacij. Nepravilno naložene rezervacije lahko povzročijo nesposobnost zavarovalnice, da uspešno izravnava nevarnost, ali celo njen propad. Država zato predpiše načela za nalaganje sredstev, vrste naložb ter odstotno vrednost naložb v posamezno naložbeno vrsto. Zavarovalni zakoni in naloge zavarovalnega nadzora zato vsebujejo obveznost upoštevanja minimalnih naložbenih pravil in struktur (Bardwell, Rooly, 1997, str. 442).

Državno usmerjanje nima le preventivne vloge, temveč je njena naloga zagotoviti zadosten obseg sredstev za financiranje investicijskih programov, zadržati sredstva znotraj meja, financirati proračunski primanjkljaj ter omejiti prevelik vpliv znotraj finančnega sektorja in zaščititi interes zavarovancev (Dickinson, 1993, str. 218).

1.5. Naložbe in zavarovalnice

Obseg zavarovalnih naložb predstavlja moč in varnost zavarovalnic. Vir naložb so zavarovalno-tehnične in matematične rezervacije ter lastniški kapital. Najkvalitetnejši vir naložb so zaradi svoje dolgoročnosti matematične rezervacije. Razveseljivo je, da prav te v zadnjih nekaj letih v slovenskem zavarovalništvu opazno naraščajo. Manj zadovoljiva pa je struktura posameznih naložb, saj je večina sredstev naloženih v bančne depozite in državne vrednostne papirje.

Možnosti razpršitve naložb na domačem trgu in pomanjkanje kakovostnih naložb bi lahko v bodočnosti predstavljalo omejitev za nadaljnji razvoj zavarovalnega trga. Vstop v EU zavarovalnicam ponuja večje možnosti nalaganja v primerne in kakovostne naložbe tudi v tujini.

Če se želimo približati povprečju držav EU, bi bil za Slovenijo ustrezen premik iz bančnih vlog na naložbe v delnice. Ker pa domači kapitalski trg večjega obsega takšnih naložb ne omogoča, je za domače zavarovalnice in pokojninske družbe torej nujna usmeritev tudi na tuje kapitalske trge (Rems, 2003, str. 107).

Funkcija naložb v zavarovalništvu je zelo pomembna. V vedno več državah zavarovalnice dosegajo dobičke predvsem iz naložbenih prihodkov in ne več toliko iz zavarovalniške dejavnosti, saj je dobiček iz te dejavnosti vedno manjši predvsem kot posledica zniževanja premij zaradi vedno večje konkurence. Za naložbene odločitve je zelo pomembna naložbena donosnost. Narava zavarovalniške dejavnosti zahteva specifično naložbeno strategijo, pri čemer mora zavarovalnica upoštevati državno regulacijo, katere cilj je, kot sem že omenil, zavarovanje zavarovancev, usmerjanje naložbenih tokov k zaželenim ciljem ter onemogočanje zavarovalnicam prevelik vpliv znotraj finančnega sektorja (Borak, 1994, str. 11). Uspešna naložbena politika pomeni za zavarovalnico večji dobiček, zavarovancem omogoča, da se jim znižajo zavarovalne premije ali povečajo zavarovalne vsote, gospodarstvu pa stabilizacijske in druge ugodne učinke.

2. ZAVAROVALNIŠTVO V SLOVENIJI IN EVROPSKI UNIJI

2.1. Zgodovina in razvoj zavarovalništva

Razumevanje zgodovine, poznavanje preteklosti in preteklih dogajanj je bistven pogoj za dojetje sedanosti. Ta misel je vplivala na obseg predstavitve pomembnejših dogodkov v nadaljevanju magistrskega dela, ki so skozi različna zgodovinska obdobja vplivali na razvoj svetovnega zavarovalništva. Kot navaja Pavliha, »se je človek zavaroval že v davni preteklosti« (Pavliha, 2000, str. 47). Že v starem veku se je zavedal, da z različnim načinom razpršitve tveganja oziroma delitve nevarnosti lahko zaščiti sebe in lastno premoženje. Najstarejša ohranjena zavarovalna pogodba je pomorska polica, sklenjena leta 1347 v Genovi⁹. Ta datum po mnenju zavarovalnih teoretikov predstavlja začetek razvoja sodobnega zavarovanja (Flis, 1999, str. 12).

Novi vek označujejo ustanavljanje zavarovalnih organizacij, komercializacija zavarovanja in nastanek znanstvenih metod, ki jih je zavarovalništvo za obvladovanje sprejetih rizikov nujno potrebovalo. Ta čas zaznamuje francoska zbirka pomorskopravnih običajev, tako imenovani *Pomorski vodič (Le Guidon de la mër)* (Pirš, 2000).

Prva ustanovljena zavarovalnica naj bi bila ustanovljena v Parizu leta 1668. Ukvarjala se je s pomorskimi zavarovanji in je kmalu po ustanovitvi tudi propadla. Leta 1676 je bila v Hamburgu ustanovljena zavarovalnica Hamburger Feuerkasse za požarna zavarovanja, ki deluje še danes. V Angliji je bil ustanovljen Fire Office leta 1681, v Franciji Bureau des Incendies leta 1717, v Ameriki Union Fire Company leta 1736 in Philadelphia Contributionship leta 1752. Konec 17. stoletja predstavlja tudi začetek obstoja znamenite zavarovalnice Lloyd's v Londonu. Danes je ta zavarovalnica konzorcij zasebnih zavarovateljev (Ivanjko, 1999, str. 28).

Zaradi vrste znanstvenih odkritij na področju naravnih znanosti (na primer zakonitosti statistike in opredeljevanje načel za izračun verjetnosti nastanka škodnih dogodkov) v 17., 18. in 19. stoletju zasledimo velik napredek v razvoju zavarovalništva. Ti znanstveni dosežki so omogočili »zavarovalno-tehnični instrumentarij izravnavanja nevarnosti« (Flis, 1999, str. 14). Hiter razvoj industrijske dejavnosti v 19. stoletju je dodatno omogočil razvoj sodobnega zavarovanja in pozavarovanja ter nastanek celovitih pravnih podlag za organiziranje zavarovalništva. Evropske države so v tem času posvečale

⁹ Glej *The Columbia Electronic Encyclopedia*, 2000.

pozornost oblikovanju zavarovalne zakonodaje, ki zavarovalništvo uvršča v posebno gospodarsko panogo.

V začetku 20. stoletja so sprejemali posebne zakone o zavarovanju v večini evropskih držav, v Španiji že leta 1885, Švici in Nemčiji 1908, Grčiji 1910, Avstriji 1917, Turčiji 1929, Romuniji, Franciji, Danski in Norveški 1930 ter Italiji 1942 (Ivanjko, 1999, str. 18). Razvoj na znanstvenem, tehničnem, gospodarskem in družbenem področju je pripomogel k oblikovanju in razširitvi delovanja zavarovalne dejavnosti. Posledično se je zavarovalništvo razdelilo na dve ločeni veji, individualno zavarovanje, katerega naloga je ekonomsko zaščititi posamezne gospodarske subjekte pred ekonomskimi posledicami nastalih škod, ter socialno zavarovanje, katerega naloga je zaščititi življenjsko raven celotnih družbenih slojev pred posledicami nastajanja zavarovalnih primerov. To je temeljna delitev zavarovanja, s katero se srečujemo še danes, le da se meji obeh čedalje vse bolj prepletata.

2.2. Razvoj zavarovalništva na Slovenskem

Zametki slovenskega zavarovalništva segajo v leto 1452, ko je bila ustanovljena Bratovščina Slovencev sv. Hieronima v Vidmu, in sicer kot cerkvena družba, ki je imela svoj statut (Pavliha 2000, str. 48). Kot prva zavarovalnica za življenjska zavarovanja med Slovenci je delovala vse do leta 1775. Prvi poskus ustanovitve prave zavarovalnice za požarne škode v slovenskih deželah je nastopil leta 1776 (Škufca, 2000, str 64 – 65). Tedanje Poljedelsko društvo si je prizadevalo ustanoviti »pogorelsko zavarovalnico«, toda neuspešno. V letu 1892 je bila v Gradcu ustanovljena Cesarsko-kraljeva vzajemna zavarovalnica za požarne rizike. Pokrivala je notranje avstrijske dežele, Štajersko, Koroško in Kranjsko. Za slednjo je imela sedež v Ljubljani. Začetki pravega zavarovalništva na slovenskih tleh oziroma ustanovitev prve zavarovalne ustanove segajo v avgust leta 1871. Takrat je bila ustanovljena Prva občna zavarovalna banka Slovenije, ki je zaradi finančnih težav delovala le do septembra leta 1876 (Pavliha, 2000, str. 48).

2.2.1. Razvoj zavarovalništva od leta 1900 do 1945

5. julija 1900 je bila s slovenskim kapitalom ustanovljena Vzajemna zavarovalnica za požarne škode in poškodbe zvonov v Ljubljani, ki je začela delovati v začetku avgusta 1900 (Škufca, 2000, str. 66). Ob ustanovitvi te zavarovalnice, ki je lastno zastopniško mrežo razvijala najprej na območju Kranjske, je poslovalo v Ljubljani

še triindvajset konkurenčnih organizacijskih enot tujih zavarovalnic (Allianz, Assicurazioni Generali, Concordia, Riunione Adriatica di Sicura, Slavija in druge).

Razvoj zavarovalništva v obdobju od leta 1900 do 1918 Bijelić opredeljuje kot »tržno zavarovalstvo v Avstro-Ogrski«, v katerem je zaživela konkurenca zaradi naraščanja števila zastopstev tujih zavarovalnic (Bijelić, 1998, str. 12). Na razvoj zavarovalstva na Slovenskem so močno vplivala tudi dogajanja, vezana na prvo svetovno vojno, razpad avstro-ogrske monarhije in ustanovitev Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Vzajemna, takrat edina zavarovalnica s sedežem v Sloveniji, je zaradi relativno visoke inflacije in delne izgube portfelja morala za svoj obstanek uvajati nove zavarovalne produkte in krepiti svoje poslovanje s širitvijo zavarovalniških mrež na jugovzhodni del države.

V razdobju od leta 1918 do 1936 se je zavarovalništvo v Kraljevini Jugoslaviji razvijalo brez enotne zakonodaje, ki bi veljala za vso državo, in posledično brez vplivov zavarovalnega nadzora, saj niso obstajali organi, ki bi jo izvajali (Škufca, 2000, str. 68). V letu 1922 je bila ustanovljena Jugoslovanska zavarovalna banka Slavija, in sicer na podlagi koncesijskega dovoljenja, ki ga je izdalo Ministrstvo za trgovino in industrijo v Ljubljani. Zavarovalnico Slavija, ki je imela sedež v Ljubljani, so ustanovili Ljubljanska kreditna banka, Jadranska banka, Kreditni zavod v Ljubljani in Slovenska eskomptna banka. V Mariboru je bila leta 1927 ustanovljena zavarovalna zadruga Ljudska samopomoč za pomoč svojcem pri plačilu zdravstvenih in pogrebnih stroškov. Ta je leta 1937 ustanovila še kreditno zadrugo Ljudska štednja (Bijelić, 1998, str. 13).

Leto 1937 z Uredbo o nadzorstvu nad zavarovalnimi podjetji predstavlja začetek obdobja zavarovalnega nadzora v takratni Jugoslaviji. Svetovna gospodarska kriza v prvi polovici tridesetih let prejšnjega stoletja je povzročila tudi propad dunajske zavarovalnice Phoenix. Ta je imela veliko število sklenjenih življenjskih zavarovanj v Sloveniji in Jugoslaviji. Propad zavarovalnice in pomanjkanje pravnih podlag za nadzor poslovanja zavarovalnic sta po Bjeličevih besedah dva pomembnejša vzroka, ki sta postavila vprašanje ohranjanja socialnega miru. Državne oblasti Kraljevine Jugoslavije so zaradi tega hitro ukrepale z uvedbo zavarovalnega nadzora (Bijelić, 1998, str. 13).

Do začetka druge svetovne vojne se je število zavarovalnic v Sloveniji postopoma zmanjševalo. Po premiji približno enako močni zavarovalnici s sedežem v Sloveniji sta bili le Slavija in Vzajemna zavarovalnica (Škufca, 2000, str. 68). V začetku druge svetovne vojne je bilo v Sloveniji trinajst zavarovalnic od tega osem slovenskih, od tega večina splošnih, ki so nastale kot posledica razširitve portfelja.

2.2.2. Razvoj zavarovalništva od leta 1945 do 1990

Škufca je razvoj zavarovalništva po drugi svetovni vojni vse do leta 1990 razdelil na štiri obdobja (Škufca, 2000, str. 71–76).

- **Od leta 1945 do 1961: centralizirano državno zavarovalništvo.**

Po drugi svetovni vojni vse do leta 1961 se srečujemo z obdobjem »administrativnega zavarovalstva in monopola«, v katerem je oblast z administrativnimi ukrepi ukinila prvine nekdanjega političnega sistema (Bijelić, 1998, str. 13). V začetku marca leta 1945 je nastal Odlok poverjenika za industrijo pri Nacionalnem komiteju osvoboditve Jugoslavije, ki je bil podlaga za združevanje že podržavljenih zavarovalnic v Državni zavod za zavarovanje in pozavarovanje. To je začetek centralističnega državnega zavarovanja (Škufca, 2000, str. 72). Državni zavod za zavarovanje in pozavarovanje se je konec leta 1946 preimenoval v Državni zavarovalni zavod (srbsko: Državno osiguravajući zavod – DOZ). Zasebne zavarovalnice niso mogle usklajevati svojega poslovanja z obstoječimi zveznimi predpisi (na primer predpisom o maksimalni višini stroškov) ter so do konca leta 1946 prenehale s poslovanjem oziroma so svoje portfelje prenesle na DOZ. Kot navaja Pavliha, se je slovensko zavarovalništvo v takratnem času srečalo s »sovjetskim vzorcem« zavarovalnega podjetja v obliki Državnega zavarovalnega zavoda (DOZ) (Pavliha, 2000, str. 49). Za opredelitev zavarovalnega obdobja delovanja Državnega zavarovalnega zavoda, ki je trajalo od leta 1945 do 1961, sem si pomagal z besedami Bonclja: »ozemeljski monopol, prisilno zavarovanje družbenega premoženja, centralizirano izravnavanje nevarnosti ter administrativno upravljanje« (Škufca, 2000, str. 73).

- **Od leta 1962 do 1967: decentralizirano komunalno zavarovanje.**

Kot navajata Škufca in Bijelić, se je »decentralizirano komunalno zavarovanje« (Škufca, 2000, str. 73) oziroma »obdobje navidezne konkurence« (Bijelić, 1998, str. 14) v zavarovalništvu začelo s sprejetjem Zakona o zavarovalnicah in zavarovalni skupnosti leta 1962 in je trajalo do leta 1967. Državni zavarovalni zavod je formalno prenehal poslovati. Iz njegovih podružnic je nastala velika množica samostojnih zavarovalnic. S tem je bila izvedena decentralizacija zavarovalstva. V okviru jugoslovanske zavarovalne skupnosti so bile v Sloveniji ustanovljene Zavarovalna skupnost za LR Slovenijo ter štirinajst zavarovalnic. Tudi za opredelitev tega obdobja sem se oprl na Boncljevo oceno, ki pravi, da se »v resnici ni nič spremenilo, saj so ostali monopol, prisilno zavarovanje družbenega premoženja in centralizirano izravnavanje nevarnosti« (Škufca, 2000, str. 74).

- **Od leta 1968 do 1976: poslovno (tržno) zavarovalstvo.**

Obdobje od leta 1968 do 1976 je zaznamovala gospodarska reforma v letu 1965. Ta čas avtorji poimenujejo kot obdobje »poslovno (tržnega) zavarovalstva« (Škufca, 2000, str. 75) oziroma »obdobje tržnega zavarovalstva v samoupravnem gospodarstvu (Bijelić, 1998, str. 14). V letu 1967 sta bila sprejeta Zakon o zavarovanju in zavarovalnih organizacijah ter Zakon o pogojih za ustanovitev in poslovanje zavarovalnic ter pozavarovalnic. Oba navedena zakona sta pripomogla k razvoju in uvedbi tržnega zavarovanja, upoštevajoč socialistična merila. Glede na nove zakonske predpise se je za uspešno izravnavo tveganj začel proces združevanja zavarovalnih skupnosti.

V Sloveniji sta v letu 1967 nastali dve komercialni zavarovalnici – zavarovalnica Sava s sedežem v Ljubljani in Zavarovalnica Maribor s sedežem v Mariboru. Obe sta poslovali na celotnem območju države po načelih prostega trga. V letu 1973 se je Zavarovalnica Sava poleg zavarovalne dejavnosti začela ukvarjati še s pozavarovanjem. To leto predstavlja začetek uspešnega razvoja pozavarovanja na Slovenskem. Proces združevanja zavarovalnic se je nadaljeval. Z združitvijo Zavarovalnice Sava in Zavarovalnice Maribor 2. decembra 1976 je bila ustanovljena zavarovalna skupnost Triglav s sedežem v Ljubljani (Ivanjko, 1999, str 34). Obe zavarovalnici sta hkrati ustanovili Pozavarovalno skupnost Sava, ki je bila prva specializirana pozavarovalnica v Sloveniji. V tem času sta v Sloveniji delovali še zavarovalnici Dunav iz Beograda in Croatia iz Zagreba.

- **Od leta 1977 do 1990: samoupravno zavarovalstvo.**

Leta 1976 se je s sprejetjem Zakona o temeljih sistema premoženjskega in osebne zavarovanja¹⁰ začelo obdobje liberalizacije v zavarovalništvu brez zavarovalnega nadzora, ki je trajalo do leta 1990, ko je bil sprejet Zakon o temeljih sistema zavarovanja premoženja in oseb¹¹. Zavarovalna skupnost Triglav je bila v tem obdobju edina slovenska zavarovalna organizacija v Sloveniji s 95-odstotnim tržnim deležem oziroma tretje največja zavarovalnica v Jugoslaviji. Lahko sklepam, da nam tako visok tržni delež pojasnjuje dejstvo, da so ljudje v veliki meri zaupali zavarovanje edini slovenski zavarovalnici. Zavarovalnice so v Sloveniji do leta 1990 delovale po načelu vzajemnosti in solidarnosti v skladu s takratno veljavno zakonodajo.

¹⁰ Zakon o temeljih sistema premoženjskega in osebne zavarovanja, objavljen v Uradnem listu SFRJ, št. 24/76.

¹¹ Zakon o temeljih sistema zavarovanja premoženja in oseb, objavljen v Uradnem listu SFRJ, št. 17/90 in 82/90.

2.2.3. Razvoj zavarovalništva od leta 1990 do 2005

Razvoj zavarovalništva v razdobju od leta 1990 do leta 2000 in dalje zaznamuje sprejetje treh reform. Prva je nastopila leta 1990 s sprejetjem Zakona o temeljnih sistema premoženjskega in osebnega zavarovanja. Sprejetje Zakona o zavarovalnicah v letu 1994 je bilo začetek druge reforme. Tretjo reformo je opredelil Zakon o zavarovalništvu v začetku leta 2000.

Z osamosvojitvijo Slovenije se je pri nas začelo novo obdobje razvoja zavarovalništva, ki je zaradi kontinuitete še vedno uporabljalo posamezne jugoslovanske temeljne zakone (na primer: Zakon o pomorski in notranji plovbi, Zakon o obligacijskih razmerjih) (Pavliha, 2000, str. 52). Zakon o temeljnih sistema zavarovanja premoženja in oseb je postavil temelje za preoblikovanje takratnih zavarovalnih skupnosti v gospodarske subjekte, katerih namen poslovanja je bil izvajanje zavarovanja, cilj pa ustvarjati dobiček. Z vidika managementa je ta razvoj zavarovalništva predstavljal težnjo k urejenosti zavarovalne dejavnosti v luči zakonitosti, ki so veljale v zahodnoevropskih tržnih sistemih. Zakon je opredelil možne organizacijske oblike zavarovalnic (delniško družbo, vzajemno zavarovalnico, mešano zavarovalnico, javno zavarovalnico in lastno zavarovalnico), način upravljanja, finančno poslovanje, prenehanje delovanja zavarovalnic, obvezna zavarovanja ter nadzor nad zavarovalnicami. Sledilo je preoblikovanje organizacijskih oblik večine zavarovalnic v delniške družbe. Tako so se tri območne skupnosti zavarovalnice Triglav (Koper, Maribor, Novo mesto) postopoma osamosvojile in se preoblikovale v samostojne zavarovalnice. Prva med njimi je bila Adriatic, zavarovalna družba, d.d., iz Kopra 20. novembra 1990, nato Zavarovalnica Maribor, d.d., iz Maribora 26. decembra 1990 ter Zavarovalnica Tilia, d.d., iz Novega mesta 27. decembra 1990. Preostali del Triglava se je registriral 28. decembra 1990 kot Zavarovalnica Triglav, d.d. Organizacijske enote Zavarovalne skupnosti Triglav v sosednji Republiki Hrvaški so postale samostojne delniške družbe z večinskim slovenskim kapitalom. Podobno sta se v Sloveniji preoblikovali organizacijska enota Zavarovalne skupnosti Croatia iz Hrvaške v Slovenico, zavarovalniško hišo, d.d., 24. decembra 1992 in enota Zavarovalne skupnosti Dunav iz Beograda v Ljubljansko zavarovalnico, d.d. Pozavarovalna skupnost Sava se je preoblikovala v Pozavarovalnico Sava, d.d., 28. decembra 1990. Leta 1991 je bila ustanovljena pozavarovalna družba Inter, d.d. Slednja je prenehala poslovati v letu 2001. Poleg navedenih zavarovalnic so se pojavile še tri nove in razmeroma majhne zavarovalnice: Zavarovalnica Mercator, d.d., 1. avgusta 1991 (kasneje Krekova zavarovalnica, d.d.), Merkur, zavarovalnica, d.d., 18. novembra 1992 in Prima, zavarovalna družba, d.d., 23. januarja 1991 (sedaj Grawe, Zavarovalnica, d.d.). Slednji sta nastali z večinskim vložkom tujega kapitala.

V naslednjih letih so bile ustanovljene nove zavarovalnice in pozavarovalnica. Leta 1994 je bila ustanovljena Concordia, pokojninska zavarovalnica, d.d., leta 1997 Generali SKB, zavarovalnica, d.d., (prej Ljubljanska zavarovalnica, v letu 2001 – Generali, Zavarovalnica, d.d., Ljubljana) in leta 1998 Pozavarovalnica Triglav Re. Med zavarovalnice, ki izvajajo neobvezna zavarovanja, štejemo še Sklad obrtnikov in podjetnikov (prej Sklad za vzajemno pomoč samostojnih obrtnikov Slovenije (SVPSOS)), ki izvaja dodatna pokojninska zavarovanja od leta 1956, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS) od leta 1992, Vzajemno zdravstveno zavarovalnico, d.d., registrirano s 1. novembrom 1999, ki izvaja prostovoljna dodatna zdravstvena zavarovanja, Slovensko izvozno družbo, d.d., od leta 1992, ki izvaja zavarovanje izvoznih kreditov, ter Kapitalsko družbo pokojninskega in invalidskega zavarovanja, d.d., (prej Sklad dodatnega pokojninskega zavarovanja, d.d., (SDPZ), v začetku 1998 leta), ki izvaja dodatna pokojninska zavarovanja (Bijelić, 1998, str. 15–16; Škufca 2000, str. 78–80).

Zakon o zavarovalnicah iz leta 1994 in Zakon o zavarovalništvu iz leta 2000 sta močno vplivala na smer razvoja slovenskega zavarovalništva. S sprejetjem prvega se je za slovensko zavarovalništvo začelo obdobje »tržnega poslovanja, konkurenčne borbe in sodobnega zavarovalnega nadzora« (Bijelić, 1998, str. 16). Zakon o zavarovalnicah, ki je temeljil na prostovoljnosti zavarovanj, je bil statusno-organizacijski predpis, ki je določal pogoje za ustanavljanje zavarovalnic, njihovo upravljanje, poslovanje, nadzor, in prenehanje. Zakon je predvideval le dve pravno-organizacijski obliki zavarovalnic, in sicer delniško družbo ter vzajemno družbo. Pomembna novost, ki jo je prinesel ta zakon je ureditev zavarovalnega nadzora, ki ga je izvajal nadzorni organ (Urad za zavarovalni nadzor) v okviru Ministrstva za finance. Upravljanje je bilo dvotirno, organi družbe so bili skupščina delničarjev, nadzorni svet in uprava. Zaposleni delavci v zavarovalnicah imajo skladno z določili Zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju¹² imajo svoje predstavnike v nadzornem svetu zavarovalnice, in sicer »od ene tretjine do ene polovice članov glede na število zaposlenih v zavarovalnici« (Škufca, 2000, str. 80). Ta zakon je razvoj slovenskega zavarovalništva približal merilom evropskega poslovanja.

Leta 2000 je bila nova reforma slovenskega zavarovalništva, ki jo je prinesel novi Zakon o zavarovalništvu (ZZavar). Cilj zakona je na sistematičen način urediti področje zavarovalništva v Republiki Sloveniji s prevzemom pravnega reda EU (acquis communautaire) ter s tem omogočiti nadaljnji razvoj tako pomembne gospodarske panoge (Pavliha, 2000, str. 25).

¹² Zakon o sodelovanju delavcev pri upravljanju, objavljen v Uradnem listu RS, št 42/1993, 61/2000, 56/2001.

ZZavar »odpira vrata« tuji konkurenci, izpostavlja slovenske zavarovalnice in pozavarovalnice izzivom mednarodnega poslovanja ter od njih zahteva ustrezno iskanje tržnih možnosti in uvrščanje na evropski ter svetovni zavarovalniški in pozavarovalniški trg. Na podlagi ZZavar je bilo leta 2000 izvedeno preoblikovanje in preimenovanje Urada za zavarovalni nadzor v Agencijo za zavarovalni nadzor. Uvedeno je bilo tudi izobraževanje zavarovalnih zastopnikov in posrednikov pri Slovenskem zavarovalnem združenju.

Leta 2000 je bil prvič izdan tudi Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic¹³ (ZLPZ), katerega namen je bil razmejitev nenominiranega in delniškega kapitala. Drugič je bil Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic (ZLPZ-1) izdan leta 2002. Določene so bile družbe, ki so bile predmet lastninjenja.

Aprila 2004 je Zakon o zavarovalništvu doživel še zadnje popravke pred vstopom Slovenije v EU, čistopis zakona pa je bil objavljen 21. septembra 2004. Prvega maja 2004 je Slovenija postala polnopravna članica EU in zavarovalni trg se je popolnoma odprl tuji konkurenci. Evropske zavarovalnice so pridobile možnost, da prosto prodajajo svoja zavarovanja v Sloveniji, ne da bi zato morale imeti podružnice ali druge formalne organizacijske oblike, in enako možnost pridobijo tudi slovenske zavarovalnice glede prodaje zavarovanj v evropskih državah. Slovensko zavarovalno združenje je postalo polnopravni (pridružen) član CEA¹⁴.

2.3. Zakon o zavarovalništvu (Zzavar)

Evropski sporazum o pridružitvi, ki je začel veljati 1. februarja 1999, je bil pomemben korak v približevanju Slovenije EU. Po slovenski zakonodaji se domači zakoni, ki so v nasprotju z mednarodno pogodbo, ne uporabljajo. To velja tudi za določila Evropskega sporazuma, ki se nanašajo na pravico ustanavljanja in opravljanja storitev med EU in Slovenijo. Slovenija je svojo zakonodajo začela prilagajati pravnemu redu EU v skladu z Državnim programom za prevzem pravnega reda EU.

Zakon o zavarovalništvu je začel veljati 3. marca 2000 in obsega 21 poglavij s 364 členi; najobsežnejše je 5. poglavje o obvladovanju tveganj, ki prinaša poenotenje finančnega prava ter je bolj ali manj dokončni korak k EU (Pavliha, 2000). Zakon je sistemski predpis. Zakonodajalec je imel pri njegovem nastajanju za cilj uskladitev pravil o zavarovalništvu s pravili EU. Zakon ureja pogoje za opravljanje

¹³ Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic (ZLPZ), objavljen v Uradnem listu RS, št. 13/2000, 44/2000, 40/2001. (Ne velja od 19.04.2001).

¹⁴ CEA - Evropski zavarovalni komite.

zavarovalne dejavnosti, organizacijo in poslovanje zavarovalnic in zavarovalnih zastopnikov in posrednikov ter organiziranost in opravljanje zavarovalnega nadzora. ZZavar prepoveduje opravljanje zavarovalnih poslov v eni pravni osebi. Izjema so že obstoječe zavarovalnice, ki lahko nadaljujejo poslovanje kot kompozitne zavarovalnice. Določen je sistem nadzora nad strukturo delničarjev zavarovalnic. Predpisana so posebna dovoljenja za opravljanje funkcije člana uprave zavarovalnice, poudarjene so dolžnosti in odgovornost članov uprave in nadzornega sveta zavarovalnice.

Poseben poudarek daje zakon zagotavljanju finančne trdnosti zavarovalnic in to s pravili o kapitalski ustreznosti, o zajamčenem kapitalu, z oblikovanjem zavarovalno-tehničnih rezervacij ter odločitvijo vrst dovoljenih naložb. Pri tem uvaja nekatere terminološke novosti; namesto v zavarovalništvu uveljavljenega izraza solventna meja govori o kapitalski ustreznosti, namesto garancijskega sklada uporablja izraz zajamčen kapital. Z vidika odstranjevanja omejitev je pri naložbah pomembno, da zakon zavarovalnicam ne predpisuje več dolžnosti vlagati sredstva v državne vrednostne papirje; po drugi strani pa jim vseeno delno omogoča – vsaj v določeni meri – sredstva nalagati v tujini. Opravila o načinu izračunavanja kapitala ter kapitalskih zahtev, glede izračunavanja zavarovalno-tehničnih rezervacij ter glede naložb so še podrobneje določena s posebnim podzakonskim predpisom, kar je za zavarovalno dejavnost izredno pomembno. Zaradi zaščite zavarovancev v primeru stečaja je zakon uvedel institut kritnega sklada. Gre za premoženje, namenjeno pokrivanju obveznosti zavarovalnic iz tistih vrst zavarovanj, za katere je treba oblikovati matematične rezervacije. Zavarovalnica mora s premoženjem kritnih skladov upravljati ločeno od drugega premoženja; pravila o tem, kako se premoženje loči, so z zakonom natančno določena. Zaradi zagotavljanja potrebne finančne trdnosti je določen tudi poseben, dodaten nadzor nad zavarovalniškimi skupinami.

Opuščen je materialni nadzor nad zavarovalnimi pogoji in tarifami, razen pri obveznih zavarovanjih v prometu in prostovoljnih dodatnih zavarovanjih. Na novo je določena obveznost obveščati zavarovalca zasebnika o pomembnih podatkih glede zavarovalne pogodbe – ob sklenitvi pogodbe, pa tudi med trajanjem zavarovalne pogodbe. Pogoji za opravljanje zavarovalnega zastopanja in posredovanja so močno zaostreni.

Zakon določa sistem notranjega in zunanjega nadzora nad poslovanjem zavarovalnic. Zavarovalnica mora po novem organizirati notranjo revizijo. Ta kot samostojen organizacijski del, ki je neposredno podrejen upravi zavarovalnice, nadzoruje pravilnost in zakonitost poslovanja. Zavarovalnica mora imenovati tudi pooblaščenega aktuarja, katerega naloga je preveriti, ali so izračunane oziroma

oblikovane tako, da zagotavljajo trajno izpolnjevanje vseh obveznosti zavarovalnice iz zavarovalnih pogodb. Javni nadzor nad zavarovalnicami, zavarovalnimi zastopniškimi in posredniškimi družbami ter drugimi subjekti nadzora opravlja Agencija za zavarovalni nadzor, ki je pri tem delu samostojna in neodvisna. Pristojnosti in ukrepi te agencije so podrobno določeni, prav tako posebna oblika upravnega postopka, v katerem bo ukrepe izvajala.

Zakon o zavarovalništvu je v skladu s stopnjo približevanja Slovenije EU odprl slovenski zavarovalni trg; tuje osebe so z domačimi izenačene glede kapitalskih naložb v zavarovalnice in glede ustanavljanja zavarovalnic. V Republiki Sloveniji je bilo omogočeno ustanavljati tudi podružnice tujih zavarovalnic. Odpravljene so bile dosedanje omejitve na področju pozavarovanja. Zavarovalnice iz EU pa še vedno niso mogle neposredno prodajati svojih zavarovanj na slovenskem zavarovalnem trgu. Predvideno je bilo, da se bo trg glede tega odprl takrat, ko bo Republika Slovenija postala polnopravna članica EU (Statistični zavarovalniški bilten, 2000).

2.3.1. Opravljanje zavarovalnih poslov

Zzavar glede opravljanja zavarovalnih poslov v celoti upošteva relevantne zavarovalne direktive EU in zagotavlja pravico do prostega ustanavljanja in prostega opravljanja storitev in s tem odpravlja diskriminatorno obravnavanje tujih oseb v primerjavi z domačimi pri ustanavljanju hčerinskih zavarovalnih in pozavarovalnih družb. Pravica do prostega ustanavljanja in opravljanja storitev je tujim zavarovalnicam in pozavarovalnicam omogočena šele sedaj s polnopravnim članstvom Republike Slovenije v EU.

2.3.2. Uporaba Zakona o zavarovalništvu

Kot novost Zakon o zavarovalništvu posebej obravnava uporabo zakona za domače zavarovalnice, zavarovalnice držav članic in za tuje zavarovalnice¹⁵ ter sodelovanje z nadzornimi organi in organi EU. Vsebuje tudi posebne določbe za zavarovalnice s sedežem v švicarskih konfederacijah in podružnicah ter zavarovalnicah, ki veljajo samo za premoženjska zavarovanja. Navaja pa tudi uporabo zakona za druge osebe, ki na območju Republike Slovenije na kakršen koli način posredujejo pri sklepanju zavarovanj, ki krijejo nevarnost v Republiki

¹⁵ Za tujo zavarovalnico se šteje zavarovalnica tuje države, ki ni članica EU.

Sloveniji¹⁶. Novosti so večinoma posledice vidika pridružitve Slovenije EU, saj je bilo potrebno urediti položaj tujih zavarovalnic na slovenskem trgu.

2.4. Slovenski zavarovalni trg

V letu 2003 je na slovenskem zavarovalnem trgu delovalo 17 zavarovalnic in pozavarovalnic. V primerjavi z letom 2002 se je zavarovalna premija povečala za 11,7 odstotka na 298,2 milijarde SIT in predstavlja 5,3 odstotka slovenskega bruto produkta. Odškodnin oziroma zavarovalnin pa so zavarovalnice izplačale 184,9 milijard SIT, kar je za 14,3 odstotka več kot v predhodnem poslovnem letu. Pozavarovalnici sta prav tako povečali svoj obseg in s tem pozavarovalno premijo za 15,1 odstotka na 32,9 milijarde SIT. Za zavarovalniško dejavnost lahko rečemo, da je v zadnjih nekaj letih razmeroma uspešna. Statistični podatki že nekaj let kažejo, da je rast zavarovalniške dejavnosti hitrejša od splošne gospodarske rasti (Statistični zavarovalniški bilten, 2003 in 2004).

2.4.1. Zavarovalnice in pozavarovalnici ter druge zavarovalne družbe

V Sloveniji je konec leta 2004 delovalo 19 zavarovalnih in pozavarovalnih družb, od tega 14 zavarovalnic, dve pozavarovalnici in tri druge zavarovalne družbe. Te družbe so:

- Adriatic, zavarovalna družba, d.d., Koper;
- Arag, zavarovanje pravne zaščite, d.d., Ljubljana¹⁷;
- Generali, Zavarovalnica, d.d., Ljubljana;
- Grawe, Zavarovalnica, d.d., Maribor;
- Kapitalska družba pokojninskega in invalidskega zavarovanja, d.d., Ljubljana;
- Krekova zavarovalnica, d.d., Ljubljana;
- Merkur zavarovalnica, d.d., Ljubljana;
- NLB Vita, življenjska zavarovalnica, d.d., Ljubljana;
- Pozavarovalnica Sava, d.d., Ljubljana;
- Pozavarovalnica Triglav Re, d.d., Ljubljana;
- Sklad obrtnikov in podjetnikov, Ljubljana;
- Slovenica, zavarovalniška hiša, d.d., Ljubljana;
- Slovenska izvozna družba, d.d., Ljubljana;

¹⁶ Glej Zzavar - člen 5 - 8 in 87 - 103

¹⁷ Ustanovitelji zavarovalnice Arag so Avstrijci. Osnova tega zavarovanja je pokritje stroškov, ki so povezani z vodenjem pravnih, kazenskih, disciplinskih, upravnih in drugih pravnih postopkov, ki jih sproži zavarovanec skladno z zakonom ali pa v njih sodeluje kot tožena stranka.

- Triglav, Zdravstvena zavarovalnica, d.d., Ljubljana
- Vzajemna zdravstvena zavarovalnica, d.v.z., Ljubljana;
- Zavarovalnica Maribor, d.d., Maribor;
- Zavarovalnica Tilia, d.d., Novo mesto;
- Zavarovalnica Triglav, d.d., Ljubljana;
- Wiener Städtische, zavarovalnica.

Večina teh zavarovalnih družb je splošnih, specializirane zavarovalnice le za eno zavarovalno vrsto pa so: Slovenska izvozna družba za izvozne kredite, Sklad obrtnikov in podjetnikov ter Kapitalska družba pokojninskega in invalidskega zavarovanja za življenjska oziroma pokojninska zavarovanja, Vzajemna zdravstvena zavarovalnica in Triglav, Zdravstvena zavarovalnica za zdravstvena zavarovanja, NLB Vita za življenjska in nezgodna zavarovanja ter zavarovalnica Arag za zavarovanje pravne zaščite.

Glede na organizacijsko obliko je med devetnajsterico 17 delniških družb, ena vzajemna družba in ena druga družba (sklad). V slovenskih zavarovalnih družbah tujega kapitala ni veliko; z večinskim deležem je zastopan v petih zavarovalnicah (Arag – 100%, Generali – 100%, Grawe – 96,06% in Merkur – 99,91%, Wiener Städtische – 100%), z manjšinskim pa v treh (NLB Vita – 34%, Pozavarovalnica Sava – 8% in Adriatic – 0,22%).

Za slovenski zavarovalni trg je značilna velika asimetričnost, saj vodilnim trem zavarovalnicam pripada 72,50% tržnega deleža (Zavarovalnici Triglav 40,76%, Vzajemni zdravstveni zavarovalnici 19,02% in Zavarovalnici Maribor 12,72%) (<http://www.zav-zdruzenje.si>).

2.4.2. Slovensko zavarovalno združenje (SZZ)

Slovensko zavarovalno združenje (prej Slovenski zavarovalni biro) je gospodarsko interesno združenje slovenskih zavarovalnic. Ustanovljeno je bilo leta 1992. Članice združenja so lahko zavarovalnice, ki se ukvarjajo s pogodbenimi zavarovanji in so registrirane v Republiki Sloveniji. Članice združenja so lahko tudi druge organizacije, če je to v interesu združenja.

Združenje zastopa skupne ali posamične interese članic ter opravlja naloge, določene s slovenskimi predpisi in mednarodnimi sporazumi. Posameznikom in organizacijam, ki imajo vzpostavljene poslovne odnose, s katero izmed njegovih članic SZZ daje soglasja za opravljanje drugih zavarovalnih poslov, organizira izobraževanja za zavarovalne zastopnike in posrednike ter jim podeljuje ustrezna

potrdila, rešuje določene odškodninske zahteve, zbira, obdeluje, objavlja ter posreduje skupne statistične podatke o zavarovalni dejavnosti in njenem pomenu za slovensko gospodarstvo, občasno organizira izobraževalne seminarje za svoje članice in opravlja druge naloge skupnega pomena.

Med najpomembnejše naloge SZZ sodi izpolnjevanje obveznosti iz mednarodnih pogodb in sporazumov, ki se nanašajo na vprašanja zavarovalstva in niso v pristojnosti države. Tak je npr. Londonski sporazum med nacionalnimi biroji (Uniform Agreement between Bureaux), ki se nanaša na t.i. zeleno karto – mednarodno listino o zavarovanju motornih vozil proti odgovornosti za škodo, povzročeno tretjim osebam v domačem in tujem prometu. Dolžnosti iz tega sporazuma opravlja Biro zelene karte. Članstvo v združenju je prostovoljno in se je od ustanovitve nenehno povečevalo. V letu 2004 je štelo 14 članic (Statistični zavarovalniški bilten, 2004).

2.4.3. Pregled ponudbe in struktura zavarovanj

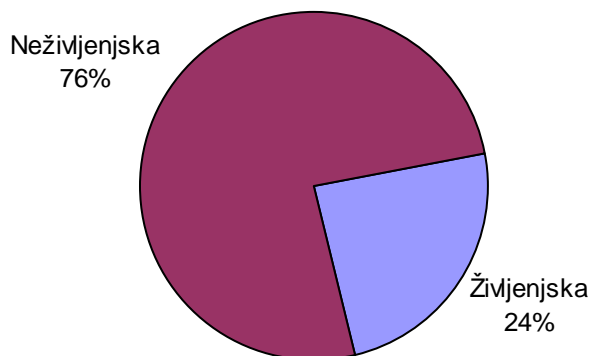
Graf 1: Delež posameznih zavarovalnih vrst v strukturi realizirane zavarovalne premije v letu 2003 (298,2 milijarde SIT)

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2004, str. 40–41).

Graf 2: Delež življenjskih in neživljenjskih zavarovanj v letu 2003

Delež življenjskih in neživljenjskih zavarovanj v letu 2003

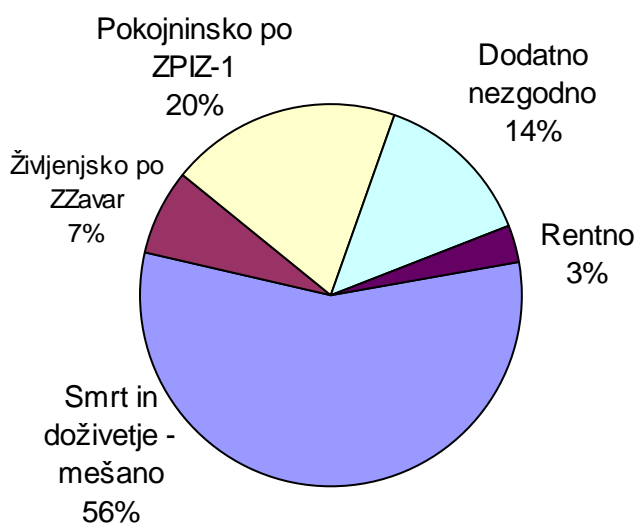

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2004, str. 45.

Še naprej je realno pričakovati, da se bo v prihodnje nujno povečal delež življenjskih zavarovanj v portfelju slovenskih zavarovalnic, kar je odvisno od kupne moči in sposobnosti prebivalstva za oblikovanje prihrankov ter od davčne politike države. Ta za sedaj spodbuja le dodatno prostovoljno pokojninsko zavarovanje, ne pa življenjskih in rentnih zavarovanj pri zavarovalnicah (Končina, 2002, str. 15).

Graf 3: Premijska sestava življenjskih zavarovanj v letu 2003

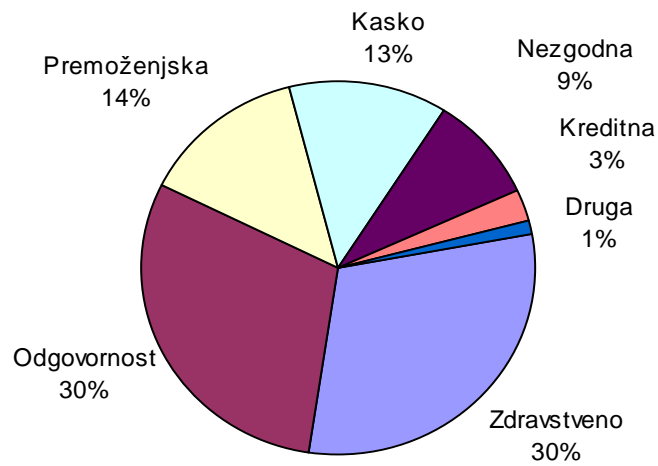
Premijska sestava življenjskih zavarovanj v letu 2003

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2004, str. 43–44.

Graf 4: Premijska sestava neživljenjskih zavarovanj v letu 2003

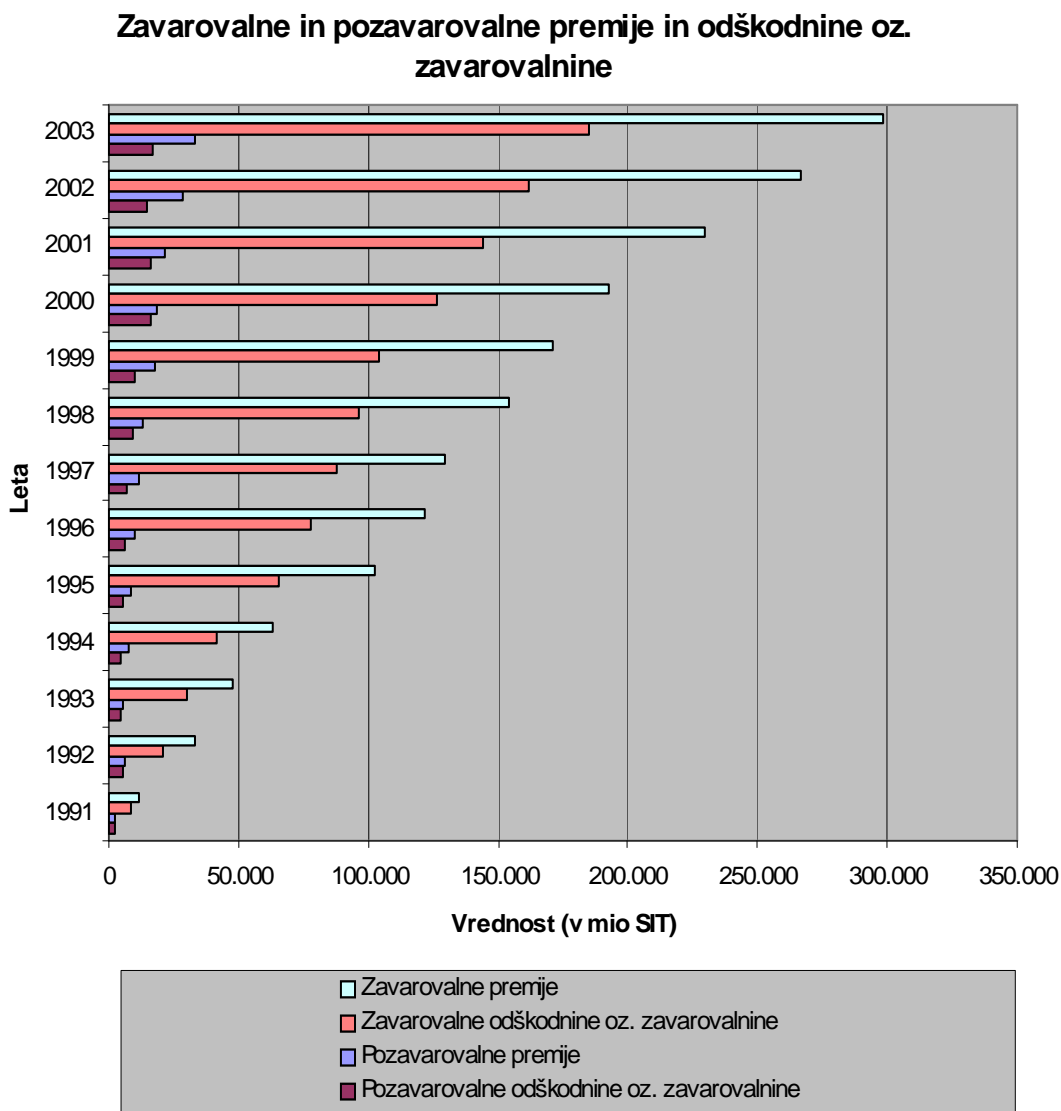
Premijska sestava neživljenjskih zavarovanj v letu 2003

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2004, str. 47–48.

2.4.4. Premije in odškodnine oz. zavarovalnine zavarovanja ter pozavarovanja

Graf 5: Bruto obračunana kosmata zavarovalna in pozavarovalna premija ter odškodnine oz. zavarovalnine od leta 1991 do 2004

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2004, str. 4 – 5.

2.4.5. Slovenski trg zavarovanj v mednarodnem prostoru

Premijski dohodek slovenskih zavarovalnic in pozavarovalnic je znašal v letu 2003 298 milijard SIT. Po srednjem tečaju Banke Slovenija junija 2003 je ta znesek vreden 1.275 milijonov EUR ali 1.493 milijonov USD, kar predstavlja 0,16 odstotka skupne premije držav članic EU in 0,06 odstotka svetovne premije, ki je za leto

2002 znašala 2.627 milijard USD. Delež slovenske zavarovalne dejavnosti v nacionalnem BDP (zavarovalna penetracija) že dosega 5,3 odstotka, a za deležem v EU zaostaja za okoli 4 odstotke (Statistični zavarovalniški bilten, 2004). V Sloveniji je raven razvitosti zavarovalniške dejavnosti kar visoka, vendar kljub temu še precej zaostajamo za najbolj razvitimi. (Več oziroma podrobneje so podatki prikazani in analizirani v 3. poglavju magistrskega dela na str. 33.)

2.4.6. Odprtost slovenskega zavarovalnega trga

Proces prilagajanja slovenskega zavarovalništva evropskim normam se je dejansko začel že z Zakonom o zavarovalnicah iz leta 1994. Predvsem z vidika potreb razvoja slovenskega zavarovalništva, hkrati pa v okvirnih takrat mogočega, je ta zakon že vnašal elemente iz direktiv EU ter tudi vzpostavil nadzor nad zavarovalnicami v obliki Urada za zavarovalni nadzor, ki je začel delovati v začetku leta 1995. Istega leta se je Slovenija začela pogajati z EU o Pridružitvenem sporazumu¹⁸. Evropski sporazumi sicer niso zahtevali usklajenosti pravnih redov, zahtevali pa so liberalizacijo in odpravo diskriminatornega obravnavanja rezidentov članic EU na ozemljih podpisnic sporazuma.

Že takrat se je Slovenija morala odločiti, kako bo odpirala slovenski zavarovalniški trg in nanj spuščala tujo konkurenco. Zavarovalništvo je bilo takrat še zelo zaprto in zaščiteno pred tujo konkurenco. Tako tujci niso mogli ustanoviti zavarovalnice v Sloveniji, ki bi bila v celoti v njihovi lasti, bili so lahko le pretežni lastniki. Tovrstna omejitev je bila pri pozavarovalnicah še ostrejša, saj je omejevala delež tujcev na manj kot 50 odstotkov. Prav tako pri zavarovalnicah in pozavarovalnicah ni bila dovoljena možnost odpiranja podružnic tujih zavarovalnih oziroma pozavarovalnih družb. Po drugi strani je bilo poskrbljeno za monopolni položaj slovenskih zavarovalnic in pozavarovalnic tudi na ta način, da so se premoženje, premoženjski interesi in osebe Republike Slovenije lahko zavarovali samo pri zavarovalnicah s sedežem v Republiki Sloveniji, ne pa tudi v tujini. Zavarovalnice so morale prav tako pozavarovati presežke v zavarovanje prevzetih nevarnosti samo pri pozavarovalnicah s sedežem v Republiki Sloveniji (More, 2000, str. 16).

S podpisom Pridružitvenega sporazuma se je Slovenija morala obvezovati za odpravo omejitvenih določb in za priznavanje enakega statusa, kot ga uživajo domače zavarovalnice, tudi zavarovalnicam z območja EU. Glede na tedanjo

¹⁸ Pridružitveni sporazum med Republiko Slovenijo ter Evropskimi skupnostmi in državami članicami, ki delujejo v okviru EU, je začel veljati s prvim februarjem 1999. Uveljavitev tega sporazuma je bil za Slovenijo pomemben dogodek. Končno smo dosegli isti institucionalni okvir odnosov z EU, kot so ga imele druge države kandidatke. S sporazumom je bil uveljavljen tudi pravno institucionalni okvir za nadaljnje vključevanje Slovenije v enotni notranji trg EU ter za pripravo na članstvo v njej (Igor Bavčar, 1998).

raven razvitosti slovenskih zavarovalnic je bilo s strani Slovenije ocenjeno, da potrebuje prehodno obdobje. S tem se je strinjala tudi EU, tako da je Slovenija dobila devetletno (za življenjsko zavarovanje triletno) prehodno obdobje, ki je začelo teči z uveljavitvijo Pridružitvenega sporazuma. V letu 1997, ko je v okviru GATS¹⁹ potekal drugi krog pogajanj o finančnih storitvah, je Slovenija, ob zlasti aktivni vlogi ZDA, podelila, s časovnim odlogom (ob uveljavitvi nove zakonodaje), enake pravice glede ustanavljanja tudi državam članicam GATS.

Ob vstopu v formalna pogajanja za polnopravno članstvo v EU je bil tako pomemben del vprašanj že rešen. Ostalo je še, sicer zelo obsežno, vprašanje usklajevanja pravnega reda na področju zavarovalništva z EU, ki pa je bilo tudi v slovenskem interesu in to ne le glede izpolnjevanja zahtev EU, temveč zlasti glede dvigovanja standardov varnega in skrbnega poslovanja ter obvladovanja tveganj zavarovalnic. Ta področja sicer zahtevajo določena obdobja prilagajanja, vendar je na koncu prevladala ocena, da bo Slovenija do vstopa v EU sposobna v celoti uskladiti svoj pravni red z ureditvijo v Uniji.

Sočasno s pogajanjem je potekala tudi že priprava novega systemskega Zakona o zavarovalništvu, ki je bil sprejet v začetku leta 2000 in skupaj s podzakonskimi akti, ki jih je morala do konca leta 2000 izdati na novo ustanovljena Agencija za zavarovalni nadzor, ki dejansko že usklajuje slovensko zavarovalništvo z evropskim. EU je in še danes opozarja na konkurenčno sposobnost slovenskega zavarovalništva. V tej zvezi je potrebno do konca izpeljati lastninsko preoblikovanje zavarovalnic, v katerih je še delež tako imenovanega družbenega kapitala. Zakon o lastninskem preoblikovanju je bil sprejet v začetku leta 2000, začel se je že tudi izvajati, vendar je bilo kasneje njegovo izvajanje zaradi vloge za presojo ustavnosti zakona pri Ustavnem sodišču ustavljeno (More, 2000, str. 16).

2.5. Zavarovalništvo v Evropski uniji

2.5.1. Vpogled v delovanje enotnega zavarovalniškega trga EU

Vstop Slovenije v EU pomeni tudi vključitev v enotni notranji trg finančnih storitev, to pa pomeni za kupca možnost širše izbire ponudbe v vsej Uniji. Na drugi strani pa ponudniki finančnih storitev lahko prodajajo svoje proizvode v vseh državah članicah. To pomeni odpiranje in liberalizacijo posameznih močno reguliranih in izoliranih trgov, rezultat pa je zmanjšanje stroškov finančnih storitev. Posledično se bo povečala konkurenca evropskih podjetij v globalni konkurenci, kar je tudi eden od ciljev oblikovanja notranjega trga (Dimovski et al., 1998, str. 85).

¹⁹ GATS (General Agreement on Trade in Services) – Splošni dogovor o trgovini s storitvami. Države članice so EU, ZDA, Kanada in druge.

Zahodnoevropske države beležijo v začetku osemdesetih let 20. stoletja relativno izgubljanje ekonomske moči. Vlade držav članic Evropske skupnosti so spoznale, da s skupnim pristopom lahko začnejo reševati ta problem in to z oblikovanjem enotnega trga (Hartman, 1995, str. 9).

Henke navaja, da je enotni zavarovalniški trg del »splošne zasnove enotnega evropskega trga« in nima nekih posebnih značilnosti v celi zasnovi evropskega povezovanja (Henke, 2000, str. 26).

Temeljna zamisel in nujna podlaga za uresničitev evropskega trga zajema vzpostavitev prostega pretoka blaga, oseb, kapitala in storitev; tako naj bi bila dosežena večja blaginja državljanov v vseh državah članicah.

Zavarovalniška dejavnost je sledila bančništvu in investicijskim dejavnostim pri oblikovanju skupnega trga. Sprejete so bile številne smernice, med katerimi so najpomembnejše (Greaves, 1993, str. 78): prva, druga in tretja smernica o neživljenjskem in o življenjskem zavarovanju, smernice o avtomobilskem zavarovanju, smernica pravnih stroškov, obračunska, smernica o zavarovanju posojil in poroštev idr. Prvi smernici življenjskih in neživljenjskih zavarovanj imenujemo smernice »prve generacije«. Ustrezno temu poimenovanju sta drugi smernici – smernici »druge generacije« ter tretji – smernici »tretje generacije«.

Pričakovani ekonomski učinki oblikovanja notranjega trga naj bi se po mnenju strokovnjakov na področju zavarovalništva kazali na strani ponudbe in povpraševanja:

- pričakovati je znižanje stroškov ter posledično tudi cen,
- zniževanje cen bo stimuliralo povpraševanje in pozitivno vplivalo na zniževanje inflacije,
- družbe bodo povečevale delovanje, boljša bo izraba virov,
- povečevala se bo konkurenca, ki bo ustvarjala krog, ki se bo sam vzdrževal,
- integracija trgov bo vplivala na odpiranje novih delovnih mest,
- pričakovati je povečanje tujih investicij.

Do navedenih učinkov ne bo prišlo hkrati. Skupen učinek je jasen in obsega povečevanje konkurenčnosti družb in blagostanje kupcev. Pri tem se bodo družbe srečale z izzivom, ki zajema delovanje na tujih trgih in ohranjanje pozicije na domačem trgu.

Vzpostavitev konkurence le prek nižanja cen, kar je za uporabnika kratkoročno ugodno, lahko povzroči izgubo razvojne tendence inovacij ter ustvarjanje novih, naprednejših proizvodov (na primer novih zavarovalniških storitev). Za zavarovalništvo so bistvene tri »generacije« direktiv, ki urejajo skupino premoženjskih in skupino življenjskih zavarovanj. Direktive so namenjene sprostitvi pretoka zavarovalnih storitev in oblikovanju notranjega zavarovalniškega trga. »Revolucija v evropskem zavarovalništvu« se je začela leta 1992 s sprejetjem tretje generacije direktiv. S to direktivo je EU uvedla skupni evropski trg za zavarovalne storitve (Krauss, 1999, str. 25). To dejanje je povzročilo, da:

- lahko od 1. julija 1994 vseh približno 5000 zavarovalnic v EU ponudi produkte v vseh 15 državah članicah; nadzor nad njihovim poslovanjem na skupnem evropskem trgu opravljajo praviloma le nadzorni organi države, v kateri imajo zavarovalnice svoj delež;
- je bil odpravljen vsakršni preventivni nadzor pogojev in tarif pred začetkom trženja produkta.

Tretja generacija zavarovalniških direktiv naj bi privedla do povsem liberalnega opravljanja zavarovalnih storitev v EU. Slovenski Zakon o zavarovalništvu iz leta 2000 v največji možni meri upošteva zavarovalno regulativo EU (Pavliha, 2000, str. 56).

Najpomembnejšo novost zavarovalniških direktiv predstavlja princip domačega nadzora nad zavarovalnicami, saj je bilo ugotovljeno, da se zavarovalnice le stežka odločajo za ustanovitev hčerinskega podjetja ali podružnice v drugih državah. Zavarovalnice lahko poslej opravljajo posle znotraj EU na podlagi izdanega dovoljenja v državi, kjer se nahaja sedež zavarovalnice. Delovanje hčerinskih podjetji ostaja podrejeno zavarovalnemu nadzoru v državi gostiteljici (Beckmann, 2002, str. 5). Z direktivami je bilo potrebno zagotoviti tudi osnovno usklajenost pravil o skrbnem in varnem poslovanju glede določenih bistvenih točk za zadovoljivo delovanje sistema (minimalni kapital, izračun zavarovalno-tehničnih rezervacij, vrste dovoljenih naložb idr.) (Howell, 2000, str. 8).

Zaradi delovanja notranjega trga EU je bilo pričakovati širjenje ponudbe zavarovalnih storitev preko državnih meja, zato je leta 1992 pet partneric²⁰ ustanovilo holdinško družbo Eureko s sedežem v Amsterdamu, katere naloga je bila raziskati trg v državah, kjer ponudba zavarovalniških storitev ni dovolj razvita (Nuttney, 1995, str. 32)

²⁰ AVCB iz Nizozemske, Friends procident iz Velike Britanije, Ocident iz Portugalske, Topdanmark iz Danske in Wasa iz Švedske.

2.5.2. Zavarovalništvo v EU ni še povsem usklajeno

Kljub temu, da je področje zavarovalništva v EU delno usklajeno, so nacionalne zakonodaje s tega področja med seboj še vedno zelo različne. V EU se države ukvarjajo z uvajanjem svobode opravljanja zavarovalniških storitev prek meja držav članic. Zato je pametno, da se vprašamo, ali je slovensko zavarovalništvo že dovolj zrelo in pripravljeno na tako konkurenco.

Predstavniki slovenskih zavarovalniških hiš so med pomanjkljivosti v našem zavarovalništvu navedli:

- nesanirano avtomobilsko odgovornostno zavarovanje,
- nedokončano zakonodajo na področju pokojninskega zavarovanja,
- nadzor ipd.

Kljub vsem tem pomanjkljivostim pa je bilo ocenjeno, da smo dovolj pripravljene na vstop in povezavo v notranji trg EU.

3. EKONOMSKI POGLEDI NA ZAVAROVALNIŠTVO

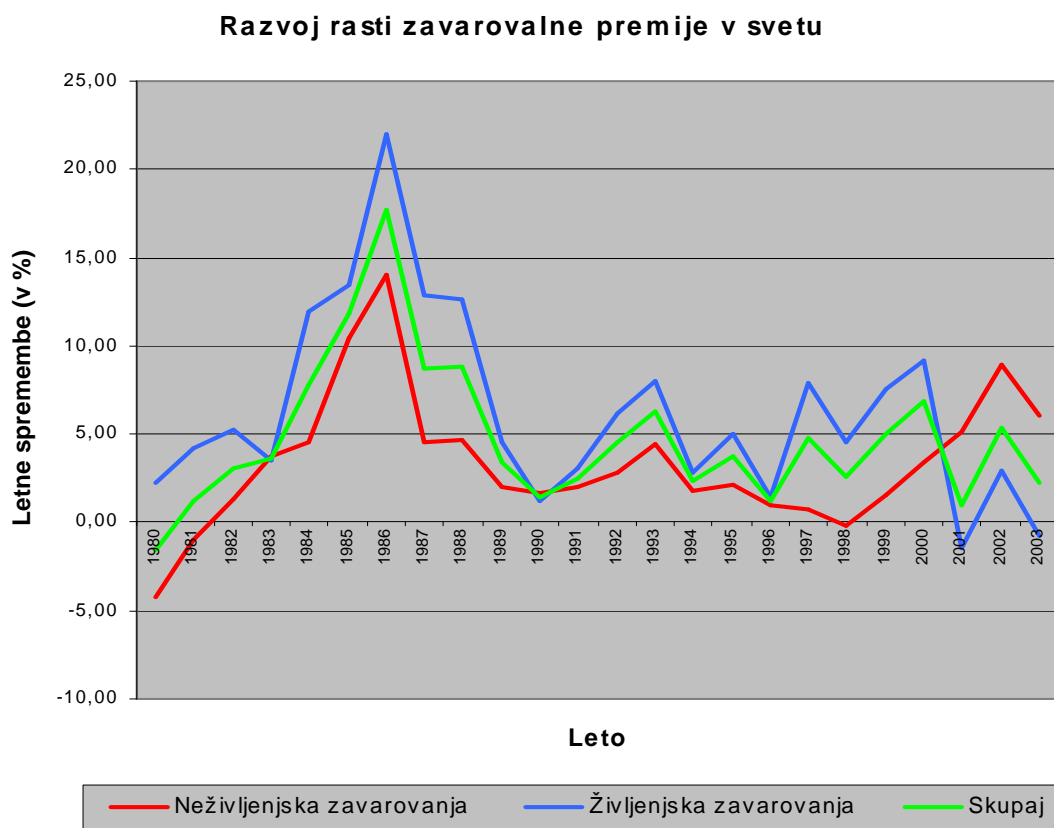
3.1. Analiza zavarovalniške panoge

Svetovno zavarovalništvo se v zadnjih nekaj letih srečuje s hitrejšo gospodarsko rastjo v primerjavi z rastjo, ki jo opažajo celotna nacionalna gospodarstva. Vzrok za prisotni trend rasti zavarovalništva se pripisuje močnejšemu zavedanju potreb po ustvarjanju gospodarske varnosti po zavarovanju oseb, premoženja in premoženjskih interesov, zavedanju po razpršitvi poslovnih in drugih tveganj, višji produktivnosti zavarovalnih in pozavarovalnih družb, po novih tehnologijah, učinkovitejšemu poslovanju in širši distribucijski mreži.

3.1.1. Zavarovalna dejavnost v svetovnem merilu

Rast zavarovalniške dejavnosti v svetovnem merilu je predstavljena v nadaljevanju magistrskega dela ter je ponazorjena v spodnjem grafu 6.

Graf 6: Razvoj rasti zavarovalne premije v svetovnem merilu v razdobju od leta 1980 do 2004 (letne spremembe so v odstotkih in upoštevajo vpliv inflacije)

Vir: Sigma št. 3, 2004, str. 5–7.

Z analizo grafa 6, ki prikazuje razvoj rasti zavarovalne premije v svetovnem merilu, ugotavljam naslednje:

- svetovno zavarovalništvo se je v osemdesetih letih prejšnjega stoletja srečevalo z negativnim trendom rasti premij pri neživljenjskih zavarovanjih (ang.: non-life insurance), ki ga je po letu 1981 zamenjal pozitiven trend rasti;
- pozitiven trend rasti premij v svetovnem merilu dosegajo zavarovalnice od leta 1980 iz naslova življenjskih zavarovanj (ang.: life insurance). Rast zavarovalne premije neživljenjskih zavarovanj je bila v dvajsetih letih do leta 2000 počasnejša od rasti premij življenjskih zavarovanj, v zadnjih treh letih pa ravno obratno, prvič celo zabeležimo negativni trend. Glavne razloge za slabe rezultate življenjskih zavarovalnic gre iskati v padanju delniških tečajev na svetovnih borzah in nizki obrestni meri, ki zavarovalnicam znižujeta prihodke in vrednost kapitala. Najbolj so bili prizadeti zavarovalni trgi z velikim deležem zavarovanj, kjer se naložbeno tveganje prenese na zavarovanca (unit-linked product). Ravno ti zavarovalni produkti so v zadnjem obdobju, zahvaljujoč neprestani rasti delniških trgov, močno pridobiti popularnost. Padec delniških tečajev je končal to navdušenje in preusmeril zavarovance v izbiro klasičnih produktov življenjskih zavarovanj z zagotovljenimi donosi (Birkmaier in Kodoni, 2001, str 7);
- seštevek premij neživljenjskih in življenjskih zavarovanj ustvarja pozitiven skupni učinek v razvoju rasti zavarovalnih premij od leta 1981;
- najvišjo pozitivno rast zavarovalnih premij v svetovnem merilu so beležile zavarovalnice v letu 1985 in v letu 1986 tako pri neživljenjskih kot pri življenjskih zavarovanjih.

V štiriindvajsetletnem obdobju je bila, kot je razvidno tudi iz grafa 6 na str. 33, povprečna letna rast premije 4,8 odstotka. Rast premije je v tem obdobju zelo nihala (Sigma, 2004). V razdobju med letom 1985 in 1993 so premije v svetu rasle po povprečni letni stopnji 8,4 odstotka. Rast evropskih premij se je gibala okoli 7,5 odstotka, ameriških 3,7 odstotka, japonska pa 15,5 odstotka. Po letu 1990 so deleži ameriških in evropskih zavarovalnic začeli padati zaradi povečanja deležev azijskih zavarovalnic (Dimovski, 1998a, str. 6). V zadnjih desetih letih je povprečje rasti premije seveda še nižje, in sicer le 3,5 odstotka, saj so v štiriindvajsetletnem obdobju močno dvignila povprečje leta od 1984 do leta 1989, ko je bilo povprečje rasti premije kar 11 odstotkov (Sigma, 2004).

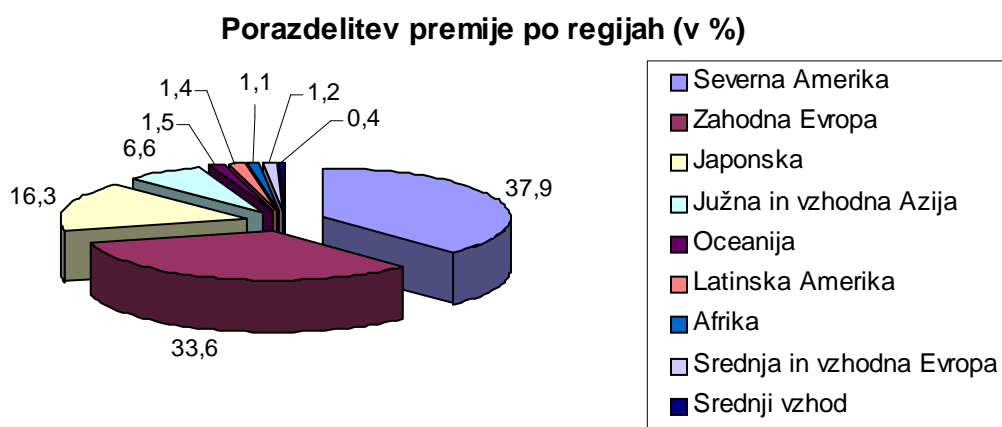
V nadaljevanju sledi analiza regionalne porazdelitve zbrane premije svetovnega zavarovalniškega trga za leto 2002 in za leto 2003 (glej spodnjo tabelo 1 in graf 7).

Tabela 1: Prikaz porazdelitve zavarovalne premije za leto 2002 in 2003

Regija	Premija 2002		Premija 2003	
	(v mio USD)	(v %)	(v mio USD)	(v %)
Severna Amerika	1.054.415	40,1	1.114.642	37,9
Zahodna Evropa	821.352	31,2	987.755	33,6
Japonska	445.940	16,9	478.865	16,3
Južna in vzhodna Azija	171.348	6,5	194.462	6,6
Oceanija	37.469	1,4	45.280	1,5
Latinska Amerika	40.168	1,5	41.871	1,4
Afrika	24.805	0,9	30.968	1,1
Srednja in vzhodna Evropa	25.345	1,0	34.402	1,2
Srednji vzhod	11.631	0,4	12.426	0,4
Skupaj	2.632.473	100,0	2.940.671	100,0
Življenjska zavarovanja	1.534.061	58,3	1.672.514	56,9
Premoženjska zavarovanja	1.098.412	41,7	1.268.157	43,1

Vir: Sigma št. 3, 2004, str. 33.

Graf 7: Regionalna porazdelitev zbrane premije svetovnega zavarovalniškega trga v letu 2003

Vir: Sigma št. 3, 2004, str. 33.

Z analiziranjem podatkov (tabela 1) ter grafičnim prikazom (graf 7) ugotavljam, da:

- je z upoštevanjem zbrane premije na prvem mestu območje Severne Amerike z največjim tržnim deležem in je v primerjavi s tržnim deležem prejšnjega leta v upadanju (-2,2 odstotka), sledijo države zahodne Evrope, tržni delež se je zelo povečal (+2,4 odstotka), Japonska se uvršča na tretje mesto, ki prav tako izgublja svoj tržni delež v primerjavi z državami zahodne Evrope, kot četrta sledi še južna in zahodna Azija, ostale imajo zelo majhen delež,

- globalni zavarovalni posli se torej koncentrirajo v razvitih industrijskih deželah (Severna Amerika, zahodna Evropa ter Japonska),
- obseg premij zgoraj navedenih industrijskih dežel močno vpliva na višino zneska skupne premije na svetovnem nivoju, saj seštevek njihovih deležev predstavlja okoli 90 odstotkov skupne premije.

3.1.1.1. Svetovni znesek zavarovalnih premij je v letu 2003 dosegel višino 2.940 milijard ameriških dolarjev

Svetovni znesek zavarovalnih premij je v letu 2003 dosegel višino 2.940 milijard ameriških dolarjev (USD) in se je povečal v primerjavi z letom poprej za 308 milijard USD (glej tabelo 1 na str. 35). Zelo velik delež je prispevala prav zahodna Evropa (kar 166 milijard USD). Od celotne zbrane premije v letu 2003 je delež življenjskih zavarovanj za 14 odstotkov oziroma 404 milijarde USD večji od deleža neživljenjskih zavarovanj. V prejšnjem letu (2002) pa je bila razlika oziroma odstotek še višji (17 odstotkov oziroma 436 milijarde USD) in pomeni, da so neživljenjska zavarovanja v porastu, kot sem že ugotovil tudi v poglavju 3.1. na str. 33 in 34, in so v večjem porastu kot življenjska zavarovanja, kar pa je ravno nasprotno, glede na prejšnje dolgoletno obdobje vse do leta 2001 (Sigma, 2004).

Porazdelitev premoženjskih in življenjskih zavarovanj v svetovnem merilu je različna za posamezna območja. Tako na primer v Aziji, Evropi in na Japonskem večji delež predstavljajo življenjska zavarovanja, za Severno Ameriko pa je bilo do leta 2002 značilno relativno ravnovesje med premoženjskimi in življenjskimi zavarovanji, v zadnjih dveh letih pa so bila premoženjska zavarovanja v večjem porastu in predstavljajo v letu 2003 že 55 odstotkov celotne premije. Primerjalna analiza navedenih segmentov (Severna Amerika, Evropa, Azija, Japonska) nam razkrije obstoj precejšnjih razlik v razmerju med deležem življenjskih in deležem premoženjskih zavarovanj, kar sledi v nadaljevanju magistrskega dela.

3.1.1.2. Pomen življenjskih zavarovanj

Rast življenjskih zavarovanj v svetovnem merilu v zadnjih treh letih zaostaja za rastjo neživljenjskih zavarovanj. V letu 2003 so v primerjavi z letom 2002 doživela zopet padec – za 3,7 odstotka (graf 6 na str. 33). Na uspešno rast življenjskih zavarovanj do leta 2001 so v prvi vrsti vplivali naslednji dejavniki:

- višji življenjski nivo,
- reforme pokojninskih sistemov ter skrb posameznika za lastno premoženjsko stanje za čas po aktivni delovni dobi,
- porast števila investicijskih možnosti in znanja posameznikov o le-teh ter

- davčne olajšave pri sklepanjih tovrstnih zavarovanj.

V nadaljevanju je prikazana primerjava oziroma različna rast premije v nekaterih regijah. V Severni Ameriki se je volumen premij iz naslova življenjskih zavarovanj v zadnjih desetih letih zvišal za 5,5 odstotka, v Zahodni Evropi za 7,7 odstotka, v Oceaniji za 6,1 odstotka, na Japonskem pa beležijo padec premije za 0,3 odstotka (tabela 2).

Tabela 2: Prikaz rasti zavarovalne premije v štirih izbranih regijah za življenjska zavarovanja v letu 2002 in 2003 ter povprečje rasti v zadnjem desetletnem obdobju

Regija	Življenjska zavarovanja v %		
	2002	2003	1993-2002
Severna Amerika	6,3	-2,2	5,5
Zahodna Evropa	1,2	-2,3	7,7
Japonska	-2,3	0,2	-0,3
Oceanija	-9,5	-8,2	6,1

Vir: Sigma št. 8, 2003, str. 15–18 in št. 3, 2004, str. 15–18.

Na podlagi raziskav zavarovalnih trgov EU (projekt »Solvency II«²¹) je bila ugotovljena precejšnja raznolikost zavarovalnih trgov posameznih držav EU. Trendi razvoja so skupni in potekajo v smeri naložbenih zavarovanj, kar pa je povezano tudi z vstopom bank na zavarovalniški trg. Bančna okenca so vse pomembnejši distribucijski kanal (Musil, 2003, str. 302).

3.1.1.3. Pomen neživljenjskih zavarovanj

Razvoj neživljenjskih zavarovanj je dosegal do leta 2000 nizek trend rasti. Vzrok zanj so bili relativno nizki premijski stavki kot posledica vzpostavljanja ostre cenovne konkurence (ponudba večja od povpraševanja), velikih obstoječih kapacitet na globalnem ekonomskem nivoju ter deregulacij v posameznih zahodnoevropskih državah.

V nadaljevanju je prikazana primerjava oziroma različna rast premije v istih izbranih regijah kot pri življenjskih zavarovanjih. V Severni Ameriki se je v zadnjih desetih letih premija neživljenjskih zavarovanj v povprečju povečala za 2,7 odstotka, v zahodni Evropi za 3,0 odstotke, v Oceaniji za 4,2 odstotka, na Japonskem pa enako kot pri življenjskih zavarovanjih beležijo padec premije za

²¹ Projekt »Solvency II« je potekal pod okriljem Evropske komisije, katerega cilj je bil postavitve novega režima kapitalne ustreznosti.

0,7 odstotka (Tabela 3). Rast premije neživljenjskih zavarovanj v omenjenih regijah je v zadnjem desetletnem obdobju, gledano tudi na celotno svetovno dogajanje, razumljivo manjša od rasti premije življenjskih zavarovanj.

Tabela 3: Prikaz rasti zavarovalne premije v štirih izbranih regijah za neživljenjska zavarovanja v letu 2002 in 2003 ter povprečje rasti v zadnjem desetletnem obdobju

Regija	Neživljenjska zavarovanja v %		
	2002	2003	1993-2002
Severna Amerika	11,4	7,2	2,7
Zahodna Evropa	7,3	5,0	3,0
Japonska	1,8	-1,5	-0,7
Oceanija	12,5	6,1	4,2

Vir: Sigma št. 8, 2003, str. 15–18 in št. 3, 2004, str. 15–18.

3.1.2. Zavarovalna dejavnost v Evropski uniji

Evropska »zavarovalniška industrija«, vključno z vsemi članicami, je med letoma 1998 do 2003 dosegla porast zavarovalnih premij v višini 43 odstotka (798,8 milijarde EUR v letu 2002 v primerjavi s 558,5 milijarde EUR v letu 1998, (glej tabelo 3a na str. 39)). Tri vodilna zavarovalna tržišča – Nemčija, Velika Britanija in Francija, zberejo okoli 70 odstotkov celotne premije EU. Med letoma 1998 in 2003 so zavarovalnice v EU dosegle porast premij življenjskih zavarovanj za 52,5 odstotka. Le ta bi lahko bil še večji, če ne bi v letu 2002 beležili padec premije življenjskih zavarovanj. Na drugi strani pa za premoženjska zavarovanja ugotavljamo rast premij le za 29,9 odstotka. Najuspešnejše leto zavarovalnic EU v zadnjih petih letih je bilo leto 1999, saj so realizirale kar 102 milijarde EUR prirasta premije, kar predstavlja 18,3 odstotka. Največ premije pa so zavarovalnice zbrale prav iz življenjskih zavarovanj, kar 87,8 odstotka, kar potrjuje dominacijo življenjskih zavarovanj pred premoženjskimi zavarovanji. Pregled obsega zavarovalnih poslov posamezne države EU nam prikaže naslednjo sliko: premoženjska zavarovanja prevladujejo v osmih članicah EU, predvsem v Nemčiji in Avstriji (59 odstotkov). V preostalih sedmih članicah prevladujejo življenjska zavarovanja in v nekaterih tudi dosegajo povprečni tržni delež (približno 60 odstotkov). Štiri članice EU celo presegajo to povprečje. To so Luksemburg (85 odstotkov), Velika Britanija (66 odstotkov), Francija (64 odstotkov) in Danska (61 odstotkov) (<http://www.eubusiness.com>).

Upoštevajoč kriterij vrste zavarovanj, je razdelitev zavarovalnic v EU naslednja: najštevilčnejše so zavarovalnice za premoženjska zavarovanja, s približno 65-odstotnim deležem, sledijo jim zavarovalnice za življenjska zavarovanja s 25 odstotki, 5 odstotkov predstavljajo kombinirane zavarovalnice, pri katerih ponudba zajema življenjska in premoženjska zavarovanja, 5-odstotni delež pa zajemajo pozavarovalnice. Število zavarovalnic v EU postopno upada. Kompozitne zavarovalnice delujejo le v devetih članicah, najpomembnejše so v Španiji (kar 34 odstotkov vseh v EU), Franciji in Avstriji. Največ pozavarovalnic pa je v Luksemburgu (kar 63 odstotkov vseh pozavarovalnic v EU), sledita Velika Britanija in Nemčija (Sneijers, 2002, str. 2).

Posamezni kazalci zavarovalne dejavnosti v EU so prikazani v tabeli 3a. Ti so tudi iztočnica za primerjalno analizo uvrščenosti slovenskega zavarovalništva v zavarovalniški prostor EU (glej poglavje magistrskega dela 3.2., str. 40).

Tabela 3a: Zavarovalna dejavnost v Evropski uniji v petih letih od 1998 do 2003.

Kazalci	1998	1999	2000	2001	2002
Število zavarovalnic	4.832	4.821	4.694	4.693	4.550
Število zaposlenih v zavarovalnicah	876.550	869.416	874.577	875.666	874.400
Povprečno število zaposlenih v zavarovalnici	181	180	186	187	192
Premije (v mio EUR)	558.515	660.573	760.481	798.753	798.829
Od tega iz življenjskih zavarovanj (v mio EUR)	323.811	413.386	500.531	521.455	493.851
Premije / prebivalca (EUR)	1.492	1.753	2.017	2.104	2.109
Premije življenjskih zavarovanj / prebivalca (EUR)	865	1.097	1.328	1.372	1.304
Premije neživljenjskih zavarovanj / prebivalca (EUR)	627	656	689	733	805
Delež premij v BDP (%)	7,40	8,20	9,00	9,10	8,70

Vir: Statistični zavarovalniški bilten: 2000, str. 63; 2001, str. 63; 2002, str. 61; 2003, str. 61; 2004, str. 66.

Z analizo navedenih kazalcev v tabeli 3a ugotavljam:

- da se število zavarovalnic do leta 2000 ni bistveno spremenilo, v letu 2000 se je celo število občutno zmanjšalo (za 127). V letu 2002 ponovno beležimo zelo veliko zmanjšanje števila zavarovalnic (za 143);
- da se število zaposlenih v zavarovalnicah do leta 2000 rahlo znižuje, v zadnjih treh letih pa zopet povečuje;
- da je prisoten trend rasti skupne zavarovalne premije, predvsem večji v letih od 1999 do 2001, v zadnjih dveh letih pa je rast zelo majhna;
- da življenjska zavarovanja dosegajo trend rasti svojega deleža v skupni premiji vse do leta 2002, na to sta bistveno vplivali prav leti 1999 in 2000. V letu 2001 je ta delež znašal 65,3 odstotka, v letu 2002 pa beležimo celo negativen trend (61,8 odstotka), v letu 2003 so življenjska zavarovanja v

ponovnem porastu, vendar nižjem kot neživljenjska zavarovanja, tako da so dosegla delež 58,1 odstotka celotne zavarovalne premije (Sigma, 2004);

- da premije življenjskih in neživljenjskih zavarovanj na prebivalca od leta 1998 ustvarjajo trend rasti, ki je bil zelo občuten v letu 1999 in 2000, prav pri življenjskih zavarovanjih, zopet pa opazamo padec v letu 2002;
- da se je delež zavarovalnih premij v bruto domačem proizvodu vse do leta 2002 povišal za 1,7 odstotka in v letu 2001 dosegel 9,1 odstotka BDP, vendar je v letu 2002 zopet padel za 0,4 odstotka.

V EU si tuje zavarovalnice v glavnem niso uspele zagotoviti trdnega položaja na trgu. Nekatere uspešne tuje zavarovalnice poslujejo v tržnih nišah ali izkoriščajo inovativne prodajne poti. Z uspehom evropskih zavarovalnic so se zavarovalniški trgi v Evropi poenotili glede strukture zavarovalnic, ki nastopajo na njih. Evropske zavarovalnice so tržni vodje na večini nacionalnih trgov. Za njih je zavarovalniški trg EU postal domači trg. Finančna moč jim omogoča, da s prevzemi razmeroma hitro dosežejo velik tržni delež, ki so ga sposobne ohraniti ali celo povečati (Birkmaier, Helfeinstein, 2000, str. 19),

3.2. Uvrščenost slovenskega zavarovalništva v svetovnem merilu

Za primerjalno analizo v nadaljevanju navajam podatke, ki kažejo na uvrščenost slovenskega zavarovalništva v mednarodni zavarovalni prostor. Pri tej analizi bom uporabil dva kazalca, in sicer: višino kosmate obračunane premije ter zavarovalno gostoto oziroma zavarovalno premijo na prebivalca.

Višina kosmate obračunane premije:

- Leta 2003 so slovenske zavarovalnice zbrale 298,2 milijarde SIT premije. Zbrana premija predstavlja na svetovnem zavarovalnem tržišču majhen delež, približno v višini 0,06 odstotka. Na evropskem trgu znaša ta delež 0,16 odstotka in je za stotino več kot leto prej. (Statistični zavarovalniški bilten, 2003 in 2004). Iz omenjenega ugotavljam, da je bruto obračunana premija, ki jo zberejo slovenske zavarovalnice v svetovnem in evropskem merilu, zelo majhna.

Po nekaterih kazalcih se zavarovalna dejavnost Slovenije uvršča razmeroma visoko. Eden od teh je zavarovalna gostota oziroma obračunana zavarovalna premija na prebivalca:

- Med šestdesetimi svetovnimi državami z najbolj obetajočim zavarovalniškim trgom je Slovenija po premiji na prebivalca na sedmem mestu. Pred njo so le Singapur, Hongkong, Južna Koreja, Izrael, Tajvan in Južna Afrika (Statistični zavarovalniški bilten, 2001). V evropskem zavarovalnem prostoru Slovenija zaseda mesto pred Turčijo, Hrvaško, Madžarsko in Grčijo (Statistični zavarovalniški bilten, 2004) (glej tabelo 5 na str. 43 in graf 8 na str. 45).

Na podlagi zgoraj navedenih podatkov ugotavljam, da je zavarovalna dejavnost Slovenije, upoštevajoč višino obračunane premije na prebivalca, v samem vrhu držav z najbolj perspektivnim zavarovalniškim trgov v svetovnem merilu. Ta kazalec obenem tudi kaže porast življenjskega standarda v Sloveniji.

3.2.1. Uvrščenost slovenskega zavarovalništva na evropski zavarovalniški trg

Pri uvrstitvi slovenske zavarovalne dejavnosti v zavarovalni prostor EU uporabljam statistične podatke za zavarovalno dejavnost brez pozavarovanja za obdobje treh let, in sicer: za EU od leta 2000 do 2003, za Slovenijo od 2001 do 2004 (glej tabelo 4).

Tabela 4: Zavarovalna dejavnost v EU v letu 2000, 2001 in 2002 ter v Sloveniji (SLO) v letu 2001, 2002, 2003 – ključni podatki

Kazalci	EU			SLO			Delež SLO (2003) v EU (2002) v %
	2000	2001	2002	2001	2002	2003	
Število zavarovalnic	4.694	4.693	4.550	14	14	15	0,33
Število zaposlenih v zavarovalnicah	874.577	875.666	874.400	4.929	5.204	5.521	0,63
Povprečno število zaposlenih v zavarovalnici	186	187	192	352	372	368	191,53
Premije (v mio EUR)	760.481	798.753	798.829	1.039	1.159	1.275	0,16
Od tega iz življenjskih zavarovanj (v mio EUR)	500.531	521.455	493.851	222	263	305	0,06
Premije / prebivalca (EUR)	2.017	2.104	2.109	522	581	639	30,28
Premije življenjskih zavarovanj / prebivalca (EUR)	1.328	1.372	1.304	111	132	153	11,71
Premije neživljenjskih zavarovanj / prebivalca (EUR)	689	733	805	410	449	486	60,35
Delež premij v BDP (%)	9,0	9,1	8,7	5,0	5,1	5,3	60,92

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2002, str. 61; 2003, str. 61 in 2004, str. 66. Za Slovenijo so navedeni podatki preračunani po tečaju Banke Slovenije (za leto 2001: 1 EUR = 221,40 SIT, 2002: 1 EUR = 230,26 SIT in 2003: 1 EUR = 233,86 SIT).

S pomočjo primerjalne analize (tabela 4 na str. 41) ugotavljam stanje ključnih kazalcev v razdobju treh let:

- število zavarovalnic v EU se zmanjšuje, v Sloveniji pa ostaja nespremenjeno, oziroma se je celo povečalo za eno zavarovalnico;
- število zaposlenih v zavarovalnicah EU ostaja v glavnem nespremenjeno, v zadnjem letu celo majhen padec. Število zaposlenih v slovenskih zavarovalnicah pa zelo hitro narašča. Če vzamemo podatke za zadnjih pet let (leta 1999 je bilo v Sloveniji število zaposlenih v zavarovalnicah 4.546), se je število povečalo za kar 975 oseb, to je 21 odstotkov (Statistični zavarovalniški bilten, 2000);
- povprečno število zaposlenih v slovenskih zavarovalnicah je preveliko in zaskrbljujoče. V primerjavi z evropskim (v letu 2003) je za 91 odstotkov večje. Če lahko vzamemo povprečno število zaposlenih v posamezni zavarovalnici kot merilo za produktivnost slovenskih zavarovalnic, se je le ta v Sloveniji nekoliko izboljšala, v EU pa poslabšala. Zastavlja se vprašanje po potrebi zmanjševanja števila zaposlenih v prihodnje in s tem še izboljšati kazalec učinkovitosti;
- delež slovenske premije v primerjavi z evropsko je razumljivo majhen, vendar se vsako leto povečuje za stotino odstotka;
- udeležba življenjskih zavarovanj, sklenjenih v Sloveniji, v skupni zavarovalni premiji v primerjavi z EU je zelo majhna (0,06 odstotka), vendar se je v zadnjih treh letih povečala za 2 stotina odstotka. Kot sem že ugotovil, še vedno ostaja odprt potencial, izziv za povečanje obsega premij v prihodnje. Tudi v strukturi slovenske zavarovalne premije je delež življenjskih zavarovanj bistveno premajhen;
- premija na prebivalca v Sloveniji vsako leto narašča, vendar še ni dosegla niti tretjine povprečja zavarovalne gostote v petnajsterici držav EU.
- v primerjavi s strukturo premije evropskih zavarovalnic (glede življenjske in neživljenjske premije na prebivalca) premija neživljenjskih zavarovanj slovenskih zavarovalnic zaostaja za 40 odstotkov, medtem ko je premija življenjskih zavarovanj na prebivalca za 8,5-krat manjša;
- eden ključnih kazalcev, s katerim lahko primerjamo slovensko zavarovalništvo z zavarovalništvom EU, je tudi bruto domači produkt (BDP). Delež slovenskih zavarovalnih premij v BDP se je v zadnjem letu v primerjavi z deležem zavarovalnih premij v BDP EU, povečal za 4 odstotke. Rast deleža morda napoveduje ustavitev trenda padanja v prejšnjih letih (2000 in 2001). Tudi ta kazalec je dokaz, da je v Sloveniji v prihodnje še veliko možnosti za povečanje premij in s tem zvišanje deleža v BDP.

3.2.2. Primerjalna analiza zavarovalne dejavnosti v Sloveniji z izbranimi državami

V nadaljevanju sledi primerjalna analiza ključnih dejavnikov zavarovalne dejavnosti v Sloveniji z izbranimi državami (glej tabelo 5).

Tabela 5: Zavarovalna dejavnost v Sloveniji v letu 2003 in v izbranih državah v letu 2002

Država	Število zavarovalnih		Premije			Premija na prebivalca			Premija na	
	družb	delavcev	Vsa zavarovanja (v mio EUR)	življenjska zav. (v mio EUR)	Delež življenjskih zav. (v %)	vsa zavarovanja (v EUR)	življenjska zav. (v EUR)	Delež premij v BDP (v %)	zavarovalnico (v mio EUR)	zav. delavca (v EUR)
Švica	143	45.000	33.953	21.486	63,3	4.988	3.258	12,7	237	754.511
Danska	240	13.600	14.868	9.678	65,1	2.567	1.652	7,5	62	1.093.235
Belgija	200	25.000	26.516	18.138	68,4	2.151	1.390	8,6	133	1.060.640
EU (15)	4.550	874.400	798.829	493.851	61,8	2.109	1.304	8,7	176	913.574
Avstrija	71	26.106	13.227	5.808	43,9	1.558	700	5,8	186	506.665
Italija	251	39.497	96.634	62.261	64,4	1.553	979	7,0	385	2.446.616
Portugalska	77	13.105	9.462	5.400	57,1	808	438	6,5	123	722.014
Slovenija	15	5.521	1.275	305	23,9	639	153	5,3	85	230.955
Grčija	99	9.500	3.235	1.444	44,6	263	119	2,1	33	340.526
Madžarska	28	29.927	2.115	849	40,1	207	85	3,0	76	70.672
Hrvaška	25	5.495	727	143	19,7	165	33	3,2	29	132.302
Turčija	56	10.750	2.461	457	18,6	31	6	1,3	44	228.930

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2004, str. 66 (Za Slovenijo so navedeni podatki, preračunani po tečaju 1 EUR = 233,86 SIT; Banka Slovenije, 30.06.2003).

Z analiziranjem tabele 5 sem, glede na majhnost Slovenije v primerjavi z drugimi državami, prišel do naslednjih ugotovitev:

- v Sloveniji, je prisotno najmanjše, pa tudi zelo majhno število zavarovalnic;
- število zavarovalnih delavcev v Sloveniji je le malenkost višje od števila zavarovalnih delavcev v Hrvaški (za 26 delavcev);
- Slovenija po višini zavarovalne premije zavzema med izbranimi državami predzadnje mesto, za njo je le Hrvaška. Vendar ta kazalnik ni tako pomemben, saj je Slovenija majhna in ima relativno majhno število prebivalcev;
- tudi po višini zbrane zavarovalne premije iz naslova življenjskih zavarovanj je Slovenija na predzadnjem mestu (z več kot 50-odstotno manjšo premijo zaostaja le Hrvaška);
- v Sloveniji delež življenjskih zavarovanj v lastni premiji z leta v leto narašča, kar je zelo spodbudno. Je pa še vedno zelo skromen in še vedno zaostaja za evropskim povprečjem za 38 odstotkov. Slovenija je s svojim deležem

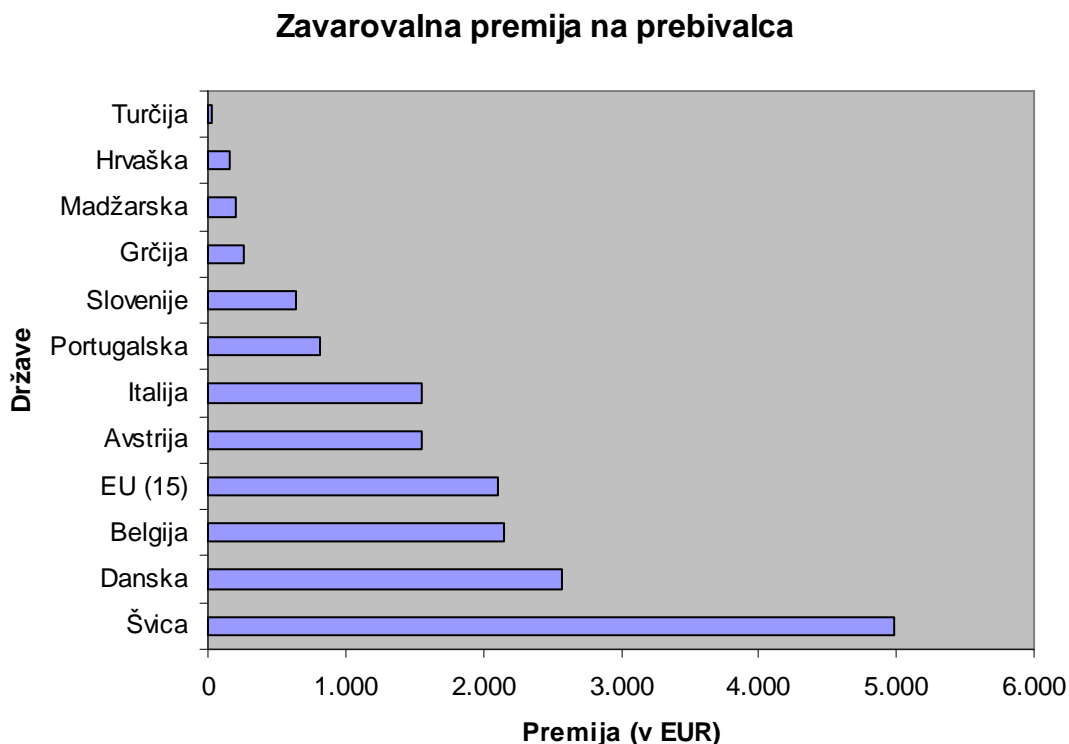
življenjskih zavarovanj v tej skupini izbranih držav poleg Hrvaške prehitela še Turčijo, ki ima najnižji odstotek;

- Slovenija se po višini zavarovalne premije na prebivalca, to je po zavarovalni gostoti, nahaja na sedmem mestu. Premija je v petih letih s 437 EUR narasla za 46 odstotkov, kar predstavlja 192 EUR (več o tem v nadaljevanju – poglavje 3.2.2.1. na str. 45);
- upoštevajoč višino zavarovalne premije iz naslova življenjskih zavarovanj na prebivalca, Slovenija prav tako zaseda sedmo mesto. Mesto pred njo je Portugalska z 2,9-krat večjo premijo. Na samem vrhu pa je Švica s kar 21,3-krat višjo premijo;
- spodbudno je tudi, da se iz leta v leto izboljšuje delež premije v BDP. Pred petimi leti je znašal 4,7 odstotka (več o tem v nadaljevanju – poglavje 3.2.2.2. na str. 46);
- upoštevajoč kazalec višine premije na zavarovalnico, se Slovenija uvršča na šesto mesto (več o tem v nadaljevanju – poglavje 3.2.2.3. na str. 47);
- po višini zavarovalne premije na zavarovalnega delavca pa je Slovenija med temi državami na osmem mestu (več o tem v nadaljevanju – poglavje 3.2.2.4. na str. 48).

3.2.2.1. Zavarovalna premija na prebivalca

Po velikosti obračunane zavarovalne premije na prebivalca (premiums per capita), to je po zavarovani gostoti, je Slovenija enako kot v letu 2002 ostala na sedmem mestu pred Grčijo, Madžarsko, Hrvaško in Turčijo. V letih 1997 in 1998 je bila pred Portugalsko, leta 1997 pa je prehitela Grčijo, ki je že leta 1981 postala članica EU. Upoštevajoč zavarovalno gostoto, se od leta 1997 do 2003 ni spremenil zaporedni vrstni red vodilnih držav. Na prvem mestu ostaja Švica, sledijo Danska, Belgija, Avstrija in Italija (glej graf 8).

Graf 8: Zavarovalna premija na prebivalca v EUR (premija za Slovenijo iz leta 2003, za druge države iz leta 2002)

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2004, str. 66.

Na podlagi analize skupne zavarovalne premije na prebivalca med državami (graf 8) ugotavljam, da se Slovenija nahaja sicer v spodnji polovici grafa, vendar pred Grčijo, Hrvaško, Madžarsko in Turčijo. Malo zaostaja za Portugalsko, daleč največ premije na prebivalca pa zavarovalnice zberejo v Švici.

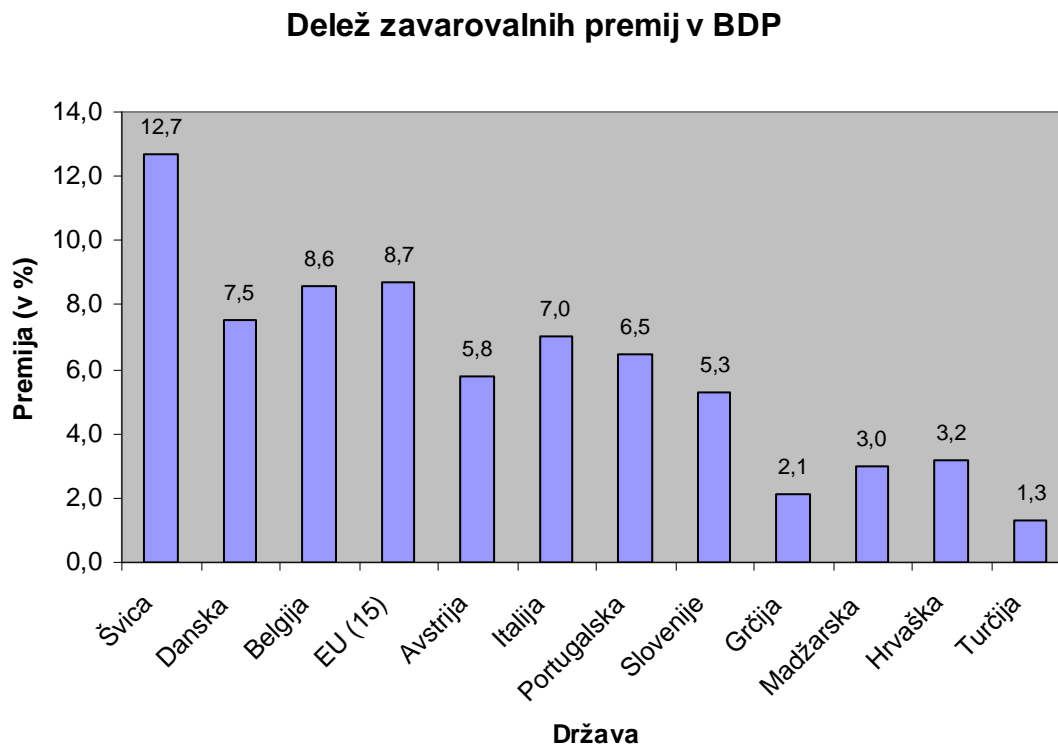
Ohranjanje dosežene stopnje uvrščenosti je Slovenija v zadnjih nekaj letih dosegla z dinamično gospodarsko rastjo, s krepitvijo stabilnosti gospodarstva ter s pospešitvijo graditve pravnega okvira dobro delujočega tržnega gospodarstva. V

prihodnje, glede na spremembo pokojninskega sistema, iz leta v leto pričakujemo še višjo uvrščenost Slovenije na globalnem nivoju.

3.2.2.2. Delež zavarovalnih premij v bruto domačem proizvodu

Leta 2003 je bruto obračunana zavarovalna premija slovenskega zavarovalniškega trga v višini 298 milijard SIT po srednjem tečaju Banke Slovenije (30.06.2003) znašala 1.275 milijonov EUR (leta 2002 - 267 milijard SIT ali 1.158 milijonov EUR po srednjem tečaju Banke Slovenije na zadnji dan leta 2002). Zbrana zavarovalna premija je tako predstavljala 5,3 odstotka bruto domačega proizvoda, kar je za dve desetini odstotka več kot leto poprej (glej spodnji graf 9 in graf 10 na str. 47). Delež zavarovalne dejavnosti v slovenskem bruto domačem proizvodu je leta 2001 dosegel 5 odstotkov. V državah vzhodne Evrope se giblje tudi okrog pet odstotkov, v EU pa je povprečni delež višji za nekaj več kot 3 odstotke, daleč najvišje pa je Švica, kar za štiri odstotke nad povprečjem EU. Slovenska zavarovalna dejavnost si mora v prihodnje prizadevati in še izboljšati delež premije v BDP z povečevanjem zavarovalne premije, v veliki večini prav iz naslova življenjskih zavarovanj.

Graf 9: Delež zavarovalnih premij v bruto domačem proizvodu, izražen v odstotkih (za Slovenijo leta 2003, za druge države leta 2002)

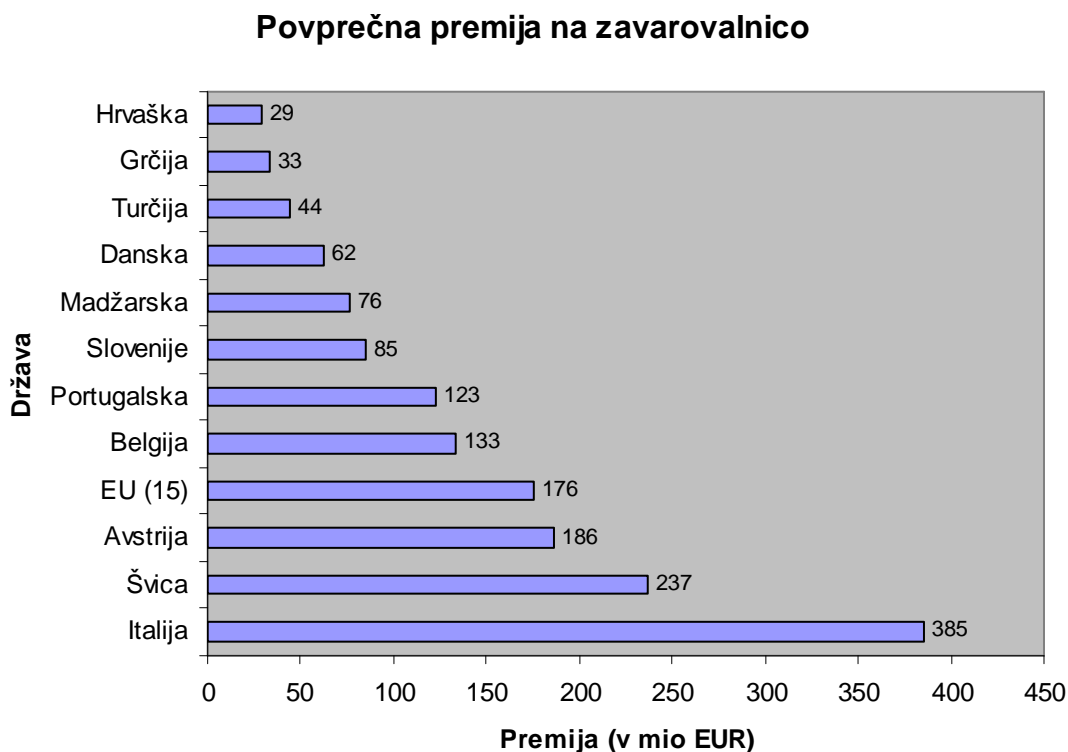
Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2004, str 66–67.

Z analiziranjem grafa 9 na str. 46 ugotavljam, da se Slovenija po zavarovalni penetraciji ali deležu zavarovalne premije v nacionalnem bruto domačem proizvodu s 5,3 odstotka uvršča pred Hrvaško, Madžarsko, Grčijo in Turčijo. Ohranjanje konkurenčnih prednosti pred naštetimi državami lahko doseže z nadaljevanjem gospodarske rasti in s krepitvijo makroekonomske stabilnosti, kar sta tudi dva glavna izziva za Slovenijo pri dokončnem vzpostavljanju tržnega gospodarstva.

3.2.2.3. Povprečna premija na zavarovalnico

V letu 2003 je bila Slovenija po povprečni premiji na zavarovalnico na šestem mestu za Italijo, Švico, Avstrijo, Belgijo in Portugalsko ter pred Madžarsko, Dansko, Turčijo, Grčijo in Hrvaško (glej spodnji graf 10). V letu 1998 je bila Slovenija celo na tretjem mestu.

Graf 10: Povprečna premija na zavarovalnico v milijonih EUR (za Slovenijo leta 2003, za druge države leta 2002).

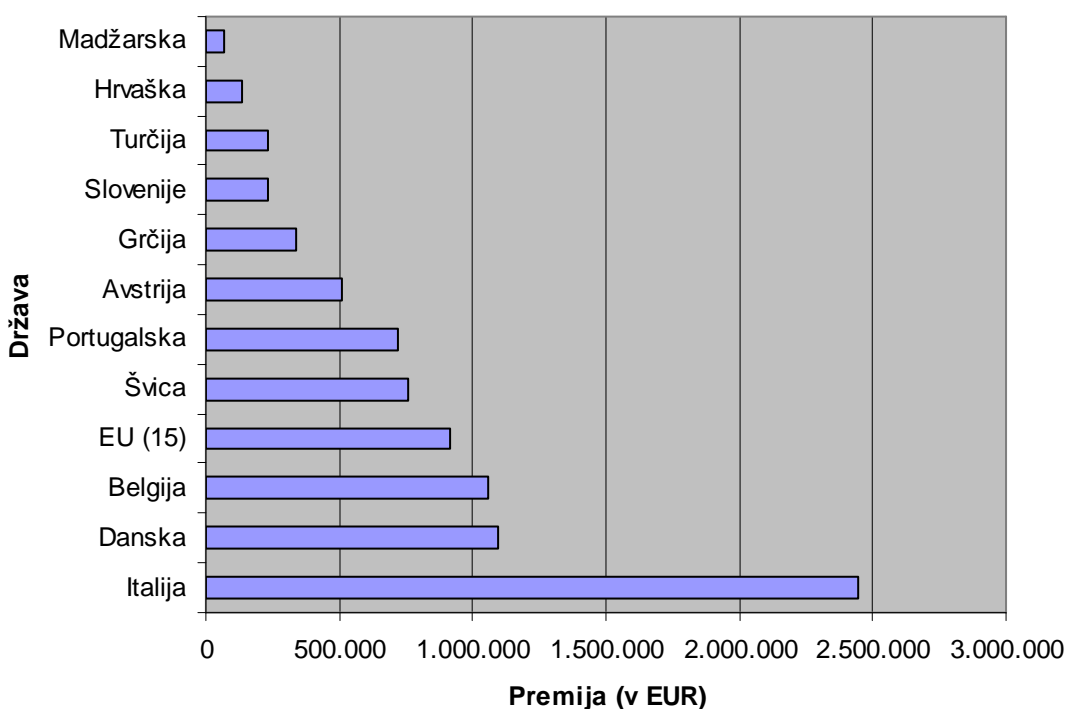
Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2004, str. 66–67.

3.2.2.4. Povprečna premija na zavarovalniškega delavca

Slovenija se po kriteriju povprečne premije na zavarovalniškega delavca v letu 2003 uvršča na osmo mesto (glej spodnji graf 11). Razvrstitev zavarovalnic se v zadnjih petih letih ni bistveno spreminjala.

Graf 11: Povprečna premija na zavarovalniškega delavca v EUR (za Slovenijo leta 2003, za druge države leta 2002)

Povprečna premija na zavarovalniškega delavca

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2004, str. 66–67

3.3. Zavarovalna dejavnost v luči makroekonomskih agregatov

Zavarovalništvo, gledano s stališča njegove makroekonomske funkcije, lahko opredelimo »kot prodajo zavarovalnih produktov, ki so eni izmed možnih finančnih produktov, namenjenih po eni strani varčevanju in po drugi strani akumulaciji prihrankov ter usmerjanju le-teh v investicije« (Poročevalec DZ RS, 1999).

Kot navaja Pavliha, zavarovalništvo lahko z makroekonomskega vidika opredelimo kot pomemben del finančnega sistema, ki se pri prodaji zavarovalnih (finančnih)

storitev srečuje z varčevanjem, zbiranjem prihrankov ter usmerjanjem le-teh v naložbe oziroma v gospodarski razvoj (Pavliha, 2000, str. 44).

3.3.1. Delež zavarovalnih premij v BDP na svetovni ravni v letu 2003

Skoraj devetdeset odstotkov celotne svetovne premije ustvarijo razvite industrijske dežele²², v katerih je povprečni BDP v višini 9,21 odstotka, oziroma 2.763,5 USD premije na prebivalca (glej spodnjo tabelo 6). Gledano z vidika premije na prebivalca, za premijo največ namenijo Švicarji in sicer: za življenjska zavarovanja 3.431,8 USD, za premoženjska pa 2.228.5 USD. V združenih tržiščih²³ zavarovalni posli predstavljajo v povprečju komaj 3,78 odstotka BDP oziroma 58,7 USD premije na prebivalca (Sigma, 2004).

Tabela 6: Primerjava svetovne zavarovalne premije in odstotkov premije v BDP v letu 2003 in 1998 po območjih.

Območje	Premija	Tržni	Premija	Tržni	Premija (v %)		Premija na	
	(v mio USD)	delež	(v mio USD)	delež	od BDP		prebivalca (v USD)	
	2003	(v %)	1998	(v %)	2003	1998	2003	1998
Amerika	1.156.512	39,33	817.858	37,95	8,52	7,72	1.349,9	1.021,2
Severna Amerika	114.642	37,90	779.593	36,17	9,40	8,97	3.464,3	2.592,1
Latinska Amerika	41.871	1,42	38.265	1,78	2,45	1,95	78,3	76,5
Evropa	1.022.158	34,76	699.474	32,45	7,98	6,93	1.251,8	613,5
Zahodna Evropa	987.755	33,59	684.848	31,78	8,46	7,31	2.084,9	1.466,2
Srednja/vzhodna Evropa	34.402	1,17	14.626	0,68	3,10	2,05	103,1	22,5
Azija	685.753	23,32	571.272	26,51	7,51	7,80	183,4	35,8
Japonska	478.865	16,28	453.093	21,02	10,81	11,73	3.770,9	3.584,3
Južna in vzhodna Azija	194.462	6,61	107.430	4,98	4,91	3,82	58,0	34,2
Srednjevzhodna/osrednja Azija	12.426	0,42	10.749	0,50	1,65	1,65	43,8	42,1
Afrika	30.968	1,05	28.792	1,34	4,09	4,84	36,4	36,2
Oceanija	45.280	1,54	37.872	1,76	7,70	9,40	1.449,3	1.378,3
Svet	2.940.670	100,00	2.155.269	100,00	8,06	7,44	496,6	271,0
Industrijske dežele	2.626.542	89,32	1.955.406	90,73	9,21	8,78	2.763,5	2.131,8
Združena tržišča	314.128	10,68	199.863	9,27	3,78	2,96	58,7	37,4

Vir: Sigma št. 3, 2004, str. 33; Sigma št. 7, 1999, str. 30.

²² Severna Amerika, zahodna Evropa, Japonska in Oceanija.

²³ Latinska Amerika, srednja in vzhodna Evropa, južna in vzhodna Azija, Srednji vzhod in osrednja Azija, Afrika.

Z analiziranjem tabele 6 na str. 49 (v obdobju od leta 1998 do 2003) sem prišel do naslednjih ugotovitev:

- V tem obdobju je opaziti zelo veliko rast premije pri Evropi in tudi Ameriki, ki sta tudi povečali svoj tržni delež, medtem ko Azija izgublja svoj tržni delež in beleži majhno rast premije. Za padec je predvsem kriva Japonska.
- Pri analizi deležev premije v BDP ugotavljam dokaj enako zavarovalno penetracijo, razen pri Afriki, ki je razumljivo nižja. Na vrhu z največjim deležem je Amerika, največjo rast pa beležimo pri Evropi.
- Po premiji na prebivalca izstopata Japonska in Severna Amerika. Največjo rast te premije pa je opaziti pri Evropi za več kot 100 odstotkov.

4. LASTNINJENJE ZAVAROVALNIC V SLOVENIJI

Slovenija ima v primerjavi z novimi članicami EU daleč nadpovprečen delež zavarovalnic v domači lasti. Države članice EU15 imajo večino največjih zavarovalnic v domači lasti, nove članice pa so jih že v večini prodale tujcem. Slovenija je edina izjema, ki se še lahko odloča glede lastništva (Štiblar, 2004, str. 76).

Državni zbor Republike Slovenije je 27. februarja 2000 sprejel Zakon o zavarovalništvu (Uradni list RS, št. 13/2000), ki temelji predvsem na izkušnjah in tradiciji nemškega in avstrijskega zavarovalništva in je bil ustrezna pravna podlaga za ureditev, razvoj in poslovno tržno vključitev slovenskega zavarovalništva v evropski zavarovalni prostor. Sočasno je sprejel tudi Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic (ZLPZ), zaradi katerega je nastal problem in ga je Ustavno sodišče z odločbo (Uradni list RS, št. 40/2001) razveljavilo (Toplak, 2003, str. 10). Tako je bil maja 2002 sprejet vsebinsko popolnoma drugačen Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic (ZLPZ-1) (Uradni list RS, št. 44/2002) v primerjavi s prejšnjim.

Oba sistemska zakona, Zakon o zavarovalništvu in Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic, predstavljata osnovni temelj za upravljavske in s tem tudi strateške premike v slovenskem zavarovalnem prostoru. Po sprejetju je v strokovnih in poslovnih zavarovalniških krogih prevladovalo pričakovanje, da bo izvedba lastninjenja zavarovalnic končno preusmerila poslovno energijo poslovodstev zavarovalnic k načrtovanju in uresničevanju dolgoročnejših zavarovalniških strategij ter k hitrejšemu vključevanju slovenskih zavarovalnic v evropske tržne tokove. V zavarovalniških krogih je bilo poudarjeno, da Zakon o zavarovalništvu brez uresničitve Zakona o lastninskem preoblikovanju nima pomena. Zato je bila presenetljiva odločitev Ustavnega sodišča, da se ustavi proces lastninjenja zavarovalnic, ki je bila sprejeta na podlagi vložene pritožbe nosilcev parcialnih lastninskih interesov. Ob tem se poudarja predvsem dejstvo: če se Zakon o lastninskem preoblikovanju, ki vsebuje vsega deset členov in je bil predmet dolgoletnih razprav različnih skupin pritiska ter političnih opcij vse do sprejetja prvega zavarovalniškega zakona leta 1994, vrne v prvo fazo branja, bo zaustavljen tudi začeti proces strateškega preoblikovanja zavarovalnic. To pa bi pomenilo odmik od usklajevanega procesa s pravim redom in usmeritvami EU (Končina, 2000, str. 29).

4.1. Potek lastninjenja na podlagi Zakona o lastninskem preoblikovanju (ZLPZ-1)

Zakon ureja način določitve deleža nenominiranega kapitala v kapitalu zavarovalnice oziroma pozavarovalnice, prenos delnic, izdanih za nenominirani kapital v kapitalu zavarovalnic oziroma pozavarovalnice na skrbnika, način določitve upravičencev do delnic za nenominirani del kapitala zavarovalnice oziroma pozavarovalnice ob upoštevanju pričakovanih upravičenj po 123. in 123.a členu Zakona o temeljih sistema zavarovanja premoženja in oseb (Uradni list SFRJ, št. 17/90 in 82/90) in prenos navedenih delnic v last teh upravičencev (Uradni list RS, št. 44/02).

ZLPZ-1 velja za naslednje zavarovalnice in pozavarovalnice in njihove morebitne pravne naslednice:

1. Zavarovalnico Triglav, d.d., Ljubljana,
2. Adriatic, zavarovalno družbo, d.d., Koper,
3. Zavarovalnico Maribor, d.d., Maribor,
4. Zavarovalnico Tilia, d.d., Novo mesto,
5. Generali zavarovalnico, d.d., Ljubljana,
6. Pozavarovalnico Sava, d.d., Ljubljana.

4.1.1. Namen in cilji zakona

Razvojna usmeritev zavarovalnic mora temeljiti na realnih tržnih predpostavkah o gibanjih na mednarodnem zavarovalnem trgu v prihodnjih letih ter na predpostavkah o razvoju zavarovalne panoge v svetu. Zato je nujno, da naše zavarovalnice pridobijo prave strateške dolgoročne lastnike, ki poznajo zavarovalno panogo in razvojne možnosti v Evropi in svetu.

Namen Zakona je bil najprej preobraziti ovrednoteno družbeno lastnino v državno in nato pristopiti k izvedbi lastninjenja slovenskih zavarovalnic ter ustvariti pogoje za sistemsko uskladitev slovenskega zavarovalništva s pravnim redom in usmeritvami EU (Končina, 2001, str. 1). Zakon je imel dva cilja:

- določiti pravilno višino delniškega in nenominiranega (družbenega) kapitala oziroma razmerja med njima na izhodiščni dan 1. januar 1991 pa do zadnjega dne uskladitve, za katerega bodo lahko uveljavljena lastninska upravičenja na nenominiranem družbenem kapitalu, to je do leta 1999 ali 2000,
- določiti podlago za pridobitev lastninskih pravic zavarovancev na nenominiranem kapitalu.

4.1.2. Izvajanje zakona

Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic postavlja temelj za strateško poslovno razmišljanje in ravnanje slovenskih zavarovalnic v prihodnje. V prvi fazi predpostavlja zamenjavo družbene lastnine z državno lastnino in nato sistematičen pristop k izvedbi lastninjenja slovenskih zavarovalnic.

Izvedbo lastninjenja je Zakon določil v dveh korakih. V prvem Vlada RS z odločbo ugotovi delež nominiranega kapitala zavarovalnice na izhodiščni dan, vse spremembe tega deleža in usklajen delež na dan zadnje spremembe. Ugotovi tudi spremembo celotnega kapitala na dan zadnje spremembe in določi način uskladitve osnovnega kapitala zavarovalnice. Na podlagi usklajenega osnovnega kapitala vlada ugotovi število in nominalno vrednost delnic, ki se izdajo za nenominirani kapital, ter število delnic, ki pripadajo znanim delničarjem. Hkrati z osnovno določbo je izdala vlada še posebno odločbo, s katero ugotovi kapitalske deleže pravnih in fizičnih oseb, ki so plačale zavarovalno premijo v izhodiščnem letu, delež pravnih oseb, za katere zavarovalnica nima podatkov o plačani premiji in delež oseb javnega prava. Skrbništvo nad deležem pravnih oseb je bilo po zakonu dodeljeno Odškodninski družbi. Z uvedbo instituta skrbnika je bistveno poenostavljen in skrajšan postopek, povezan z razdelitvijo nenominiranega kapitala upravičencem (Končina, 2003, str. 10). Upravičenec do delnic, izdanih za delež nenominiranega kapitala na podlagi premij, ki so jih plačale fizične osebe, je Kapitalska družba. V drugem koraku se delnice prenesejo v last upravičencem do lastninjenja nenominiranega kapitala.

Odškodninska družba ima v postopku izvedbe Zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic dvojno vlogo. Je končni lastnik delnic zavarovalnic, ki se lastninijo in skrbnik deleža osnovnega kapitala, ki pripada pravnim osebam. Po končanem lastninjenju bo Odškodninska družba poleg Kapitalske družbe postala največji posamezni lastnik delnic Zavarovalnice Triglav, zlasti s prevzemom deleža po 1. januarju 2001 povečanega osnovnega kapitala zavarovalnice. Postala bo lastnik delnic na račun premij, ki so jih v izhodiščnem letu plačale država in državni organi, javni zavodi in skladi ter javna podjetja, delnic, ki na podlagi premij pripadajo upravičencem, za katere ni na voljo ustreznih podatkov, kakor tudi upravičencem, ki svoje pravice do pridobitve delnic ne bodo uveljavili ali pa delnic ne bodo plačali. Odškodninska družba bo postala tudi večinski lastnik delnic Pozavarovalnice Sava, ki se bo lastninsko preoblikovala že v prvem koraku. Preko njenih lastniških deležev pa bo Odškodninska družba postala tudi lastnik Zavarovalnice Maribor, Zavarovalnice Tilia in Adriatic zavarovalne družbe (Gorišek, 2003, str. 14–15).

Odškodninska družba kot skrbnik varuje interese pravnih oseb kot lastninskih upravičencev, hkrati pa ji je Zakon dodelil vlogo organizatorja in izvajalca lastninskega preoblikovanja zavarovalnic v drugem koraku. Njena aktivna vloga skrbnika se začne s sklicem prve skupščine zavarovalnice po vpisu lastninskega preoblikovanja v sodni register (Uradni list RS, št. 44/02).

4.2. Žarišče nasprotujočih si interesov

Od oktobra 1994, ko je Slovenija dobila svoj prvi sistemski zavarovalniški zakon, pa do januarja 2000, ko je Državni zbor potrdil novi Zakon o zavarovalništvu in Zakon o lastninskem preoblikovanju, je preteklo celih šest let napornih razprav, političnih taktiziranj in merjenj moči med različnimi interesnimi nosilci²⁴. Oba nova sistemska zakona naj bi skupaj postavila ustrezen zakonodajni in razvojni okvir za slovensko zavarovalništvo, tako da bi se slovenske zavarovalnice v pogledu pravne urejenosti, organiziranosti, poslovno-tržne usmerjenosti in lastništva uskladile s pravnim redom in usmeritvami EU (Končina, 2000, str 27).

Žarišče nasprotujočih si interesov je zlasti med največjo zavarovalnico (Zavarovalnica Triglav, d.d.), ki naj bi imela znaten delež družbenega kapitala, in med državo. Besedilo Zakona o lastninskem preoblikovanju je bilo julija 1999 dopolnjeno z vladnimi amandmaji. Ti so zadevali postopek izvedbe lastninjenja, sestavo lastniških deležev in so bolj členjeno opredelili notranja pravna razmerja. Pri tem je pomembno, da je zakon kljub nekaterim drugačnim pogledom v posameznih zavarovalnicah opredelil obstoj družbene lastnine v vsaki zavarovalnici in nato na podlagi enotno ugotovljenih ekonomskih kriterijev pripravil izvedbo postopka privatizacije zavarovalnic. Tiste pravne in fizične osebe, ki so bile na podlagi prevzetega jugoslovanskega zakona o temeljih sistema premoženja in oseb kapitalsko udeležene pri preobrazbi temeljnih zavarovalnih skupnosti v zavarovalne delniške družbe leta 1991, so poslovno precej tvegale skupaj s poslovodstvi zavarovalnic. Ta so se takrat prvič spopadla z izzivom o

²⁴ Slovenija bi morala že leta 1993, ko je nastajal Zakon o zavarovalnicah (Zzavar, Uradni list RS, št.64/94 in 35/95 – popravek), ugotoviti višino družbenega kapitala v zavarovalnicah ter postati njegova začasna »lastnica«, da bi lahko premislila o posegih, ki bi jih izvedla na podlagi večinske udeležbe v kapitalu ter kasneje o morebitni prodaji delnic, pri čemer bi izkupiček uporabila za sanacijo zavarovalništva ter lajšanje proračunskega primanjkljaja. To se ni zgodilo, saj se poslanci niso mogli uskladiti glede osnutka predloga zakona. Jedro koalicijskega spora glede zavarovalne privatizacije je tičalo v otvoritveni bilanci, ker so obstajala različna mnenja glede datuma bilance in njene vsebine. Tako naj bi po eni od neuradnih različic lastninskega zakona imeli nekdanji vzajemni zavarovanci prednostno pravico in desetodstotni popust pri nakupu »družbenokapitalskih« delnic. Status vzajemnih zavarovancev bi dobile fizične in pravne osebe, ki so imele v letu 1990 veljavne sklenjene zavarovalne pogodbe s skupnostjo premoženjskega in osebnega zavarovanja, ki se je na podlagi tedanje zakonodaje preoblikoval v zavarovalno delniško družbo. Na koncu je prevladalo stališče, da obstaja za takšno rešitev kar nekaj pravnih in ekonomskih ovir (Pavliha, 2000, str 365).

ustanovitvi in poslovanju zavarovalniških delniških družb in to v izredno nemirnem in negotovem političnem času. To pa bi po mnenju Končine morala biti iztočnica za opredeljevanje vloge in s tem legitimnih pravic poslovodstev zavarovalnic do udeležbe na lastnini (Končina, 2000, str 27).

Ustanovni kapital novih zavarovalniških delniških družb je bil v večini primerov oblikovan kot mešanica nominiranega družbenega kapitala ter določenega deleža svežega kapitala posameznikov in podjetij. Večina zavarovalniških delniških družb je bila ob svojem nastanku podkapitalizirana, saj je bila marsikatera komaj sposobna oblikovati garancijske sklade. Poleg nizke kapitalske ustreznosti pa so zavarovalnice izkazovale izgube iz poslovanja predvsem zaradi slabih zavarovalno-tehničnih izidov v preteklosti, zaradi podedovanih neustreznih zavarovalnih portfeljev in zaradi prenizkih zavarovalnih rezervacij, ki so bile predvsem posledica jugoslovanskih strokovnih podlag, na katerih so temeljile odločitve v višini rezervacij nastale zavarovalne delniške družbe, ki po mednarodnih standardih leta 1991 niso bile prav veliko vredne. Za boljše aktualni položaj slovenskega zavarovalništva v primerjavi s tistim iz leta 1991 gre za zasluge pripisati tudi poslovodstvom zavarovalnic in vsem tistim, ki so tvegali naložbe v poslovno problematične nove zavarovalne delniške družbe. Zato je interes po vrednotenju njihovega prispevka za razvoj slovenskega zavarovalništva do določene stopnje tudi upravičen (Končina, 2000, str 28).

4.3. Iskanje pravice o lastninskem preoblikovanju slovenskih zavarovalnic

Zakon o lastninskem preoblikovanju (Uradni list RS, št. 13/2000) je od meseca maja 2000 zamrznjen zaradi pobude za oceno ustavnosti zakona. Podjetja (kranjska Sava, Lek in drugi) so dala pobudo za oceno ustavnosti zakona, ker so prepričani, da jim kot nekdanjim zavarovancem pripada sorazmeren delež nenominiranega kapitala. Ob tem se najpogosteje poudarja dejstvo, da so bila gospodarska in podobna zavarovanja nekoč tista, ki so bila za zavarovalnico donosna (Čeh, 2000, str 14).

Dr. Ribnikar trdi, da je zavarovalnica po predpisih, ki so veljali pred letom 1990, delovala kot vzajemna zavarovalnica in to izrecno velja za pravne osebe – podjetja. Ta so bila po njegovem mnenju dejansko lastniki zavarovalnic v prejšnjem sistemu. Tako se lahko govori o dveh vrstah lastnikov: o lastnikih zavarovalnice pred letom 1990 in o lastnikih delniškega kapitala po letu 1990. Tako obstajata dve skupini lastnikov, ki sta med seboj sprti in morata ta spor rešiti. Torej morata se dogovoriti, kakšno razmerje med nenominiranim in delniškim

kapitalom sprejmeta. Pobudniki (Lek, Sava in drugi) so prepričani, da so kot vlagatelji in kot zavarovanci upravičeni do ustreznega deleža ob lastninjenju Zavarovalnice Triglav, saj naj bi z vplačevanjem visokih zavarovalnih premij polnili njene sklade. Pobudnikom se zdi nedopustno in neprimerno, da bi premoženje, ki je tako nastalo, pripadlo državi, ki zavarovalnice ni niti sanirala niti upravljala. Zato menijo, da jim kot zavarovancem pripada sorazmeren delež.

Država je bila glede vzajemnosti, ki naj bi opredeljevala delovanje zavarovalnic pred letom 1990, prepričana predvsem drugače in še vedno zagovarja sprejeti Zakon o lastninskem preoblikovanju (Uradni list RS, št. 13/2000). V svojem dogovoru je pobudnikom ustavnega spora pojasnjevala, da je nekdanja zavarovalna skupnost delovala po načelih vzajemnosti in solidarnosti, v statusno pravni obliki pa naj ne bi bila vzajemna zavarovalnica. To je med drugim dokazovala z dejstvom, da člani zavarovalne skupnosti, če je ta poslovala negativno, niso bili dolžni nadomestiti sredstev varnostne rezerve, kot bi sicer to morali storiti člani zavarovalnih družb. Vlada je tudi vztrajala pri stališču, da Zavarovalnica Triglav ni bila univerzalna pravna naslednica nekdanje zavarovalne skupnosti, pač pa zgolj prevzemnica njenih pravic in obveznosti. Po Zakonu o lastninskem preoblikovanju (Uradni list RS, št. 13/2000) naj bi se nenominirani (zakon govori o družbenem kapitalu) kapital zavarovalnice razdelil: 40 odstotkov med kapitalski sklad (zdaj kapitalska družba), odškodninski sklad, sklad za poplačilo vojne škode, preostalih 60 odstotkov pa naj bi prešlo v last države; država naj bi s tem deležem med drugim zapolnila tudi privatizacijski primanjkljaj v pidih²⁵ (Čeh, 2000, str 14).

4.4. Lastninjenje Zavarovalnice Triglav

4.4.1. Preoblikovanje Zavarovalne skupnosti Triglav

Zavarovalna skupnost Triglav se je leta 1990 preoblikovala iz monopolne samoupravne zavarovalne skupnosti v štiri mešane delniške družbe, in sicer današnjo Zavarovalnico Triglav, Zavarovalnico Maribor, Adriatic zavarovalno družbo in Zavarovalnico Tilia. Tako so se tri območne skupnosti v sestavi Zavarovalne skupnosti Triglav (Območna skupnost Maribor, Dolenjska območna skupnost in Območna skupnost Koper) prostovoljno odločile za odcepitev in popolno samostojnost. S tem se je razdelilo premoženje, premoženjske pravice ter terjatve in obveznosti v okviru Zavarovalne skupnosti Triglav. Zavarovalnice so se morale statusno preoblikovati v skladu z Zakonom o temeljih sistema

²⁵ Pooblaščne investicijske družbe.

premoženjskega in osebnega zavarovanja v delniške družbe, ustanovitelji pa vložiti sredstva v začetni varnostni sklad (Pavliha, 1999, str. 10).

Potrebno je bilo izdelati posebno delitveno bilanco po stanju na dan 31. december 1990, s katero so bile na posamezno območno skupnost prenesena vsa sredstva ter terjatve in obveznosti, izkazane v bilancah teh območnih skupnosti. Del skupnih terjatev in obveznosti (manj kot 15 odstotkov njihovih bilanc) pa je bil razdeljen z delitveno bilanco po skupno dogovorjenih kriterijih. Zavarovalnica Triglav, d.d., je tako izgubila približno 30 odstotkov svojega portfelja, nove družbe pa so v celoti obdržale portfelj nekdanjih območnih skupnosti in vse pripadajoče zavarovalno-tehnične rezervacije in del varnostne rezerve. Leta 1990 je Zavarovalna skupnost Triglav prvič izkazala izgubo in za njen nepokriti del njena naslednica Zavarovalnica Triglav zmanjšala družbeni kapital kar za 30 odstotkov (Bajuk, Klemenčič, Rop, 2002, str. 52).

Zavarovalna skupnost Triglav do leta 1990 ni bila organizirana v statusni obliki vzajemne zavarovalnice, ker naš pravni sistem take oblike ni poznal. Vendar pa je delovala po načelih vzajemnosti, kar je bilo razvidno iz določbe tedanjega zakona, ki je določal, da organizacije združenega dela, samoupravne in interesne skupnosti ustanovijo skupnost zavarovanja premoženja in oseb in v njej skupaj z drugimi osebami po načelih vzajemnosti in solidarnosti združujejo sredstva za zavarovanje premoženja in oseb. Princip vzajemnosti je bil vgrajen v samem zakonu. Tudi izguba se je pokrivala po načelu vzajemnosti, in sicer s povečanjem zavarovalnih premij oziroma z njihovim znižanjem v naslednjem letu, če je skupnost izkazovala dobiček, kar je značilno za vzajemne zavarovalnice.

4.4.2. Vprašanje višine in lastnikov nenominiranega (družbenega) kapitala zavarovalnic

S preoblikovanjem Zavarovalnice Triglav, d.d., iz Zavarovalne skupnosti Triglav sta nastala dva problema. Prvi je bila višina ustanovitvenega kapitala, ki je bil prenesen z Zavarovalne skupnosti Triglav na delniško družbo, ker višina tega kapitala na dan preoblikovanja, vsaj formalno, ni bila ugotovljena. Drugi problem je predstavljalo vprašanje, kdo je lastnik tega kapitala, ki so ga poimenovali nenominirani kapital.

Kot izhodišče za odločitev razmerja med delniškim in nenominiranim kapitalom je upoštevano stanje sredstev in obveznosti na dan 1. januar 1991 iz računovodskih izkazov posamezne zavarovalnice. Za odločitev višine nenominiranega kapitala pa je vlada uporabila podatke o obsegu skladov, ki v računovodskih izkazih zavarovalnice predstavljajo nenominirani kapital v skladu z odločbo ustavnega

sodišča in akti o preoblikovanju zavarovalnic v delniške družbe. Zavarovalnice, ki so po preoblikovanju v delniške družbe poslovale z dobičkom, so le-tega delile samo znanim delničarjem. Nerazdeljeni del dobička, ki pripada nenominiranemu kapitalu, zakon šteje terjatev in jo v obliki stvarnega vložka v času njenega nastanka spremeni v kapital (ustrezno njeni velikosti poveča delež nenominiranega kapitala).

Uskladitve lastniških deležev med delniškim in nenominiranim kapitalom opravi Agencija RS za revidiranje lastninskega preoblikovanja zavarovalnic po zakonsko določenih kriterijih za obdobje od 1. januarja 1991 do 1. januarja 2001 (Bajuk, Klemenčič, Rop, 2002, str. 57). Nato Slovenska odškodninska družba (SOD) kot skrbnik začasno pridobi lastniška upravičenja za nenominirani kapital za čas od odločitve njegove velikosti na zadnji dan uskladitve do določitve delničarjev. Tako lahko nenominirani kapital do prenosa delnic upravičencem preko SOD-a sodeluje pri upravljanju zavarovalnice, in sicer v sorazmerju z deležem v celotnem kapitalu. Hkrati se z uvedbo skrbnika poenostavijo in bistveno skrajšajo postopki v zvezi z razdelitvijo nenominiranega kapitala upravičencem. Skrbnik in zavarovalnica zastopata pravice obstoječih delničarjev in lastninskih upravičencev v vseh postopkih do vpisa lastninskega preoblikovanja v sodni register. Zakon SOD celo pooblašča, da se v interesu prihodnjih lastnikov pritoži na določbo vlade o določitvi pravičnih višin obeh vrst kapitala oziroma razmerij med njima, če meni, da bi lahko bili prizadeti njihovi interesi.

Po zakonu bodo delnice lahko odplačno pridobile pravne osebe, naslednice tistih družbenopravnih oseb, ki so bile do leta 1990 zavarovane pri Zavarovalni skupnosti Triglav, če bodo želele. Izključeni so le zavodi, nasledniki nekdanjih družbenopravnih oseb v tako imenovanih družbenih dejavnostih. Cena delnice se po Zakonu o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic določi na podlagi ocenitve vrednosti zavarovalnice na dan 1. januar 2001 in se revalorizira od dneva ocenitve do dneva plačila.

4.4.3. Neustavnost Zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic

Vlada je za Zavarovalnico Triglav napovedala razmerje 85:15 v korist družbenega (nenominiranega) kapitala na zadnji dan uskladitve (konec leta 2000), s čimer pa niti uprava niti delničarji niso bili zadovoljni, zato je 23 pobudnikov (22 delničarjev in Sindikat finančnih organizacij Slovenije) na ustavno sodišče vložilo pobudo za oceno ustavnosti leta 2002 sprejetega lastninskega zakona. Niso se strinjali z načinom določitve deleža nenominiranega (družbenega) kapitala, češ da je neustaven, kar daje prednost družbenemu kapitalu. V novem Zakonu o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic so izpodbijali tudi določbe, ki

predpisujejo, da se pri izračunu razmerja med zasebnim in družbenim kapitalom ne upoštevajo dokapitalizacije po 1. januarju 2001.

4.4.3.1. Odločitev Ustavnega sodišča

Ustavno sodišče je pri presoji ustavnosti Zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic določilo, da je neskladen z ustavo le četrti odstavek 11. člena zakona, ker ne zagotavlja vsakemu od znanih delničarjev pravice vložiti tožbo zoper odločbo vlade iz prvega in drugega odstavka 11.člena. Vsi ostali člani, ki so jih izpodbijali sedanji delničarji Zavarovalnice Triglav (to so odločbe 3., 4. in 5. točke drugega odstavka 2. člena ter 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28., 29. in 30. člena Zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic), pa so po mnenju ustavnega sodišča skladni z ustavo (Roškar, 2003, str. 9).

Sedaj lahko vlada sprejme odločbo o lastninskih razmerjih v Zavarovalnici Triglav na podlagi poročila Slovenskega inštituta za revizijo, ki je v tej zavarovalnici ugotovil 85-odstotni delež družbenega kapitala. Na to odločbo se bodo delničarji lahko pritožili. Vlada bo hkrati zavarovalnicam izdala še posebno odločbo, s katero bo določila kapitalske deleže upravičencev do delnic. To bodo pravne osebe, ki so v letu pred 1. januarjem 1991 plačale premije in bodo upravičene do odkupa delnic. Upravičenec do premij, ki so jih v omenjenem obdobju plačale fizične osebe, je Kapitalska družba, upravičenec do premij, ki so jih vplačale osebe javnega prava (država, agencije, javni zavodi, javna podjetja, društva idr.), pa je Slovenska odškodninska družba. Z odločbo bodo določili tudi število novih delnic, ki jih zavarovalnica mora izdati za vsakega od teh kapitalskih deležev (Rankov, Slak, 2003, str.3).

Inštitut za revizijo je izračunal delež družbenega kapitala v zavarovalnicah in pozavarovalnicah kot razmerje med fizičnimi in pravnimi osebami. Družbeni kapital je le v Savi (99 odstotkov) in Triglavu (95 odstotkov). V Zavarovalnico Triglav so pravne osebe vplačale 58,6 odstotka premij, fizične pa 41,4 odstotka. Pravne osebe je inštitut za revizijo razmejil na državna podjetja, ki so vplačala 15,4 odstotka, ter na zasebna podjetja, ki so vplačala 43,2 odstotka deleža pravnih oseb skupaj. V drugih zavarovalnicah, te so Adriatic, Maribor, Tila, po izračunih inštituta za revizijo družbenega kapitala ni.

Slovenska odškodninska družba bo izročila delnice pravnim osebam, ki bodo imele pravnomočno odločbo vlade in bodo tako lahko sodelovale pri odkupu delnic. SOD bodo dokončno pripadle delnice oseb javnega prava in delnice tistih, ki si bodo možnosti odkupa delnic odpovedali. Postopek lastninjenja naj bi se

končal v enem letu. V tem času naj bi tudi s posebnim zakonom določili merila, po katerih bodo fizične osebe upravičene do delnic zavarovalnice, pokojninskih bonov ali police pokojninskega zavarovanja.

Odločitev ustavnega sodišča sedaj znanim delničarjem omogoča tožiti državo, vendar njihova morebitna tožba ne bo zavrla prenosa nenominiranega kapitala na skrbnika oziroma SOD. V tej vlogi bo SOD ostal še vse leto, kolikor traja rok izdaje vladnih odločb, v katerem morajo upravičenci do nenominiranega kapitala prevzeti (plačati) delnice. Da bo SOD dosegel razmerje 85:15 v prid nenominiranega kapitala, bo dokapitaliziral Triglav le za toliko, da bo le-ta še dosegal kapitalsko ustreznost.

4.4.4. Prihodnost Zavarovalnice Triglav, d.d.

Slovenska odškodninska družba bo v našo največjo zavarovalnico vplačala 8,5 milijarde tolarjev, tako da se bodo kapitalska razmerja v Zavarovalnici Triglav spet uskladila na razmerja izpred dveh dokapitalizacij, v katerih družbeni kapital ni sodeloval. Zavarovalnica bo vplačani znesek vrnila obstoječim delničarjem. Slovenski inštitut za revizijo je razmerje med zasebnim (15 odstotkov) in družbenim kapitalom (85 odstotkov) izračunal na stanje s konca leta 2000, vendar pa sta bili v Zavarovalnici Triglav po tem datumu opravljeni dve dokapitalizaciji. Leta 2001 so obstoječi delničarji povečali kapital zavarovalnice za 7,5 milijarde tolarjev, leta 2002 pa še za 900 milijonov tolarjev. Zato so na inštitutu opravili dodatne izračune in v dopolnilnem poročilu predlagali, kako naj se uskladi kapitalska razmerja v zavarovalnici.

Vlada mora v skladu z določbami Zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic izdati odločbo, v kateri bo ugotovila, kolikšen je celoten kapital zavarovalnice, koliko je delnic in kakšna je njihova vrednost. Predlog inštituta je, da se obstoječo delnico Zavarovalnice Triglav z nominalno vrednostjo 498.000 tolarjev zamenja za 74 novih delnic z vrednostjo tisoč tolarjev. Poleg tega bo na staro delnico vzpostavljena terjatev iz naslova zmanjšanega osnovnega kapitala.

Z uvedbo Slovenske odškodninske družbe kot skrbnika nenominiranega kapitala je država dobila možnost, da do prenosa delnic v last vsakega posameznega upravičenca prek skrbnika sodeluje pri upravljanju Zavarovalnice Triglav. Tako naj bi bilo v najkrajšem možnem času zagotovljeno sodelovanje nenominiranega kapitala pri upravljanju zavarovalnice v sorazmerju z deležem v celotnem kapitalu. Z uvedbo skrbnika naj bi se zavarovalnicam hitreje omogočil status lastninsko opredeljenega pravnega subjekta in zagotovilo enakopravno sodelovanje nenominiranega kapitala pri določanju o morebitnih statusnih spremembah. Drugi

razlog za uvedbo inštituta skrbnika pa je poenostavitev in skrajšanje postopkov pri razdelitvi nenominiranega kapitala upravičencem, da bi Zavarovalnica Triglav lahko začela poslovati kot olastninjen gospodarski subjekt (Končina, 2003, str. 11).

Proces lastninjenja zavarovalnic se vleče že dvanajst let in sedaj se z odločitvijo ustavnega sodišča lahko zapre eno zadnjih poglavij tranzicije. Neurejena lastniška razmerja negativno vplivajo na razvoj naše največje zavarovalnice, kar je pokazal njen neuspešen prodor na jugovzhodne trge ter na celoten zavarovalniški trg (Vukovič, 2003, str. 9).

4.4.5. SOD računa na četrtinski lastniški delež

Upravičenci do privatizacijskih delnic Zavarovalnice Triglav, torej podjetja, društva in druge stranke, so morali do srede aprila 2004 poslati na Slovensko odškodninsko družbo zahteve za nakup zanje rezerviranih delnic. Medtem ko lahko dobijo društva in politične stranke delnice Triglava v tem sklopu privatizacije zastonj (seveda po predložitvi ustreznih dokumentov, ki dokazujejo njihov status zavarovanca Zavarovalnice Triglav v letu 1990), jih morajo podjetja plačati. Zanje, poenostavljeno rečeno, velja formula, da morajo skupaj z eno osnovno delnico kupiti še dve dokapitalizacijski delnici. Društva in stranke pa se po lastni presoji lahko odločijo za nakup dokapitalizacijskih delnic.

Spomladi 2004 so na Slovenski odškodninski družbi predvidevali, da bodo od kupnine delnic pridobili okrog 14,5 milijarde tolarjev. Po zakonu bi jih 11 milijard odšlo v proračun, razlika pa bi ostala SOD-u. Kakšen bo natančnejši iztržek od prodaje delnic, pa bo znano jeseni prihodnje leto, to je leta 2005, ko se bodo iztekli zadnji roki za plačilo kupnine. Po zakonu je namreč možno, da upravičenci na podlagi pravnomočne odločbe plačajo kupnino za delnice v roku enega leta.

SOD je v začetku novembra 2004 pregledal vse prispele vloge upravičencev. Prispelo je 1167 vlog, to je 88 odstotkov vseh delnic Zavarovalnice Triglav, za katere so bile vložene zahteve. Po besedah Igorja Kušarja, takrat še direktorja SOD-a, je bilo vseh izdanih ugoditvenih odločb 61 odstotkov in z njimi je bila upravičencem priznana pravica do prevzema 1.134.349 delnic, kar je bilo skupaj nekaj več kot 20 odstotkov vseh delnic zavarovalnice.

V pol leta je SOD torej pregledal zahteve pravnih oseb, društev in strank, ki so bili vsi leta 1990 zavarovanci Zavarovalnice Triglav in tako po zakonu o privatizaciji zavarovalnic upravičeni do nakupa delnic Triglava. Ko bodo podpisane kupoprodajne pogodbe, najpozneje v letu dni po pravnomočnosti odločbe, se bo posel tega dela lastninjenja zavarovalnice končal. Na SOD-u pričakujejo, da se ne

bodo vsi upravičenci odločili za nakup ali prenos delnic, zato se bo delež SOD-a v Triglavu, ki je trenutno 13,1-odstoten, predvidoma povišal na četrtno. Po besedah takratnega direktorja Slovenske odškodninske družbe delež v Triglavu ne bi smel biti manjši od 25 odstotkov. V SOD-u so že aprila 2004, ko se je končal rok za oddajo vlog, ugotovili, da se tovrstni upravičenci potegujejo skupaj le za 27 od mogočih 37 odstotkov delnic zavarovalnice.

Privatizacija Zavarovalnice Triglav pa še ni končana, saj je na Kapitalski družbi (KD) spravljenih še nadaljnjih 35 odstotkov delnic te zavarovalnice, ki pripadajo fizičnim osebam kot zavarovankam nekdanjega Triglava. Ker se vlada še ni odločila, kako bo ta del posla končala, delnice še naprej ostajajo na KD-ju. (Čeh, 2004, str.11).

4.4.6. Koliko je vredna Zavarovalnica Triglav?

Na podlagi vrednotenja PricewaterhouseCoopersa je bila Zavarovalnica Triglav v začetku leta 2001, pred dvema dokapitalizacijama, vredna 60,6 milijarde tolarjev (Končina, 2003a, str 11). Na podlagi te vrednosti je bila določena tudi cena delnic, ki jo morajo podjetja, nekdanji zavarovanci, plačati za Triglavovo delnico. Osnovne delnice so vredne 27.057 tolarjev, dokapitalizacijske pa 2.702 tolarjev.

Za zavarovance iz drugega odstavka 20. člena ZLPZ-1, ki so poleg Kapitalske družbe in Slovenske odškodninske družbe upravičenci do nenominiranega kapitala Zavarovalnice Triglav, je bilo rezerviranih 2.046.083 delnic od skupno 5.562.660, ki sedaj predstavljajo kapital zavarovalnice. Upravičenci so od SOD-a lani prejeli odločbe o pravici do odplačanega ali neodplačanega dela prevzema na vsakih 3.116,77 tolarja v letu 1990 vplačanega, revaloriziranega zneska premije po eno delnico ter še 2,1 delnice iz dokapitalizacij na vsako prevzeto delnico iz demutalizacije. Po vrednosti ob koncu leta 2004 je zaradi revalorizacij povprečna cena za delnico, ki so jo upravičenci do nenominiranega kapitala morali plačati, znašala približno 13.200 tolarjev.

Ker sestavlja kapital zavarovalnice 5.562.660 delnic, je iz zneska, ki ga bi morali upravičenci letos plačati za nakup delnic, izračunana kapitalizacija zavarovalnice 73,4 milijarde tolarjev. Razlike izhajajo iz revalorizacij. Zaradi nove cenitve, po kateri naj bi bila Zavarovalnica Triglav vredna med 104,1 in 115,9 milijarde tolarjev, je skrbnik z odločbami začasno ustavil postopke pridobitve delnic. Pravico do pridobitve delnic so upravičenci uveljavljali za 1.685 tisoč delnic, kar je 82,3 odstotka od razpoložljivih, dobrih 17 odstotkov je bilo neuveljavljenih. Na neorganiziranem trgu delnic je cena delnice zavarovalnice znašala med 14.500 in 19 tisoč tolarji. Glede na navedeno, če vzamemo približno srednjo vrednost

delnice 16 tisoč tolarjev, bi torej bila vrednost zavarovalnice 89 milijard tolarjev, vrednost pravice za vseh 1.686 milijonov delnic pa približno 5 milijard tolarjev. (Karner, 2005, str. 6).

Skrbnik SOD mora po Zakonu o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic (ZLPZ-1) skrbeti za plačilo za interese upravičencev. Obnovitev postopka in s tem odlaganje izpolnitve ni v skladu z zakonom in obveznostmi skrbnika do upravičencev. V vsakem primeru bi bilo prav, da upravičenci – vzajemni zavarovanci izvedo, koliko od sedanje vrednosti zavarovalnice je še iz časa Triglava zavarovalne skupnosti. Ustavitev prenosa ovira razvoj zavarovalnice in škodi povišanju vrednosti kapitala družbe. Posredno pa škodi tudi državi, ki ima posredno prek 53 odstotkov zavarovalnice.

5. MOŽNE OBLIKE KAPITALSKIH IN POSLOVNIH POVEZAV MED ZAVAROVALNICAMI IN DRUGIMI FINANČNIMI INSTITUCIJAMI

Na evropskem trgu pri razvoju finančnih konglomeratov kot vodilni finančni posredniki nastopajo tako banke kot zavarovalnice, holding podjetja oziroma druga finančna podjetja. Pri tovrstni konsolidaciji sta značilni predvsem dve dinamični obliki: da banka prevzame zavarovalnico ali obratno, da ena ustanovi drugo. Dnevna praksa kaže, da omenjeni obliki nista edini, kajti v zadnjem času se med enimi in drugimi finančnimi posredniki v veliki meri uporablja kooperacijska pogodba za nudenje storitev druge pogodbene stranke. Še več, običajno je kooperacijska pogodba predhodnica statusne spremembe, kajti partnerja se na tej podlagi že poznata in tudi lažje ocenita prednosti in slabosti drug drugega (Arhar, 2003, str. 31).

Tako imenovani finančni stebri ne smejo in ne morejo biti proizvod kakršnegakoli političnega urejanja slovenskega finančnega prostora. Povezovanje in kapitalsko združevanje bank, zavarovalnic in drugih finančnih posrednikov (npr. investicijskih skladov) v finančne stebre, bi moralo temeljiti predvsem na poznavanju lastnosti zavarovalnih, bančnih in drugih finančnih storitev, na poznavanju trendov univerzalizacije finančnih storitev v svetu ter na njihovem smotrnem povezovanju in združevanju v nove skupne finančne tržne splete (Končina, 2003b, str. 24). Samo tržno zanimivi skupni izdelki bank, zavarovalnic in tudi drugih finančnih posrednikov ter njihova konkurenčnost tako na našem kot na evropskih trgih so lahko prava podlaga za poslovno in kapitalsko povezovanje naših finančnih institucij in s tem podlaga za oblikovanje strateških finančnih stebrov.

Z vmešavanjem slovenske politike v lastniška razmerja slovenskih zavarovalnic in s tem imeti svoj vpliv v slovenskem zavarovalništvu bi bilo dolgoročno lahko nevarno, saj bi tako ostale strokovnost, konkurenčnost in posodobitev tržne ponudbe naših zavarovalnic v ozadju. Ob taki predpostavki obstaja tveganje, da bi politični interesi prevladali nad zavarovalniško stroko in poslovno neodvisnostjo managementa zavarovalnic.

Bistvene odločitve o poslovnih in kapitalskih povezavah ter razvojnih strategijah bodo v Zavarovalnici Triglav najverjetneje sprejete pod nadzorom vladajoče politike do dokončanja lastniške preobrazbe, to je do konca leta 2005, medtem ko so v ostalih, srednje velikih in manjših kompozitnih slovenskih zavarovalnicah odločitve prepuščene managementu in lastnikom samim. Prav med temi zavarovalnicami ima na zavarovalnem trgu veliko vlogo Zavarovalnica Sava kot mogoča poslovna in kapitalaska povezovalka teh zavarovalnic še posebej zato, ker

je večinska lastnica Zavarovalnice Tilia ter solastnica Zavarovalnice Maribor in Adriatic zavarovalne družbe. Pri slednji je zaradi drugih lastnikov zaenkrat vprašljiva ta združitev.

Srednje velike slovenske zavarovalnice so za evropske razmere po obsegu zbranih bruto premij majhne zavarovalnice in so same kapitalsko prešibke za uresničevanje strategij umeščanja v evropski zavarovalni prostor. Smotrno je, da iščejo svoje strateške možnosti na evropskih trgih v povezavi s Pozavarovalnico Sava. Zato je nujna ureditev slovenskega zavarovalništva tako, da se kapitalsko in strateško poslovno dolgoročno poveže.

Zaradi podaljšanja lastninjenja Zavarovalnice Triglav se mogoči evropski strateški partnerji trenutno najverjetneje ne bodo odločili za lastniške deleže v tej zavarovalnici, pa je realno pričakovati, da bo prav Pozavarovalnica Sava nakupna tarča evropskih zavarovalnic ali drugih evropskih finančnih posrednikov. Pozavarovalnica je zanimiva zaradi svoje majhnosti, strokovnosti managementa in pozitivnih poslovnih rezultatov ter predvsem, ker ima prevladujoče in relativne večinske deleže v najpomembnejših srednje velikih slovenskih zavarovalnicah in je za tujce gotovo najzanimivejši strateški partner na slovenskem zavarovalnem trgu (Končina, 2004, str. 135–136).

5.1. Povezovanje zavarovalnic z drugimi finančnimi institucijami

Svetovni finančni sektor v zadnjem desetletju zaznamujejo prevzemi, združitve in druge oblike sodelovanja med finančnimi institucijami, med katerimi so zelo dejavne banke in zavarovalnice. Deregulacija bančništva in zavarovalništva v Evropi in ZDA je bankam in zavarovalnicam omogočila ustanavljanje zavarovalnic oziroma bank in vzajemno distribucijo njihovih storitev. Tako banke poleg bančnih storitev ponujajo tudi zavarovalne storitve. Sodelovanje bank in zavarovalnic zajema oblikovanje, trženje in distribucijo zavarovalnih storitev (Pavliha, 1997, str. 691).

Najbolj razširjeno povezovanje med finančnimi ustanovami je med bankami in življenjskimi zavarovalnicami, kjer so banke videle priložnost prevzema donosnih življenjskih zavarovalnic in zniževanja distribucijskih stroškov (Leach, 1993).

Sodelovanje med bankami in zavarovalnicami, poimenovano bančno zavarovalništvo (bancassurance), pomeni novo strateško usmeritev finančnih organizacij pri poslovanju s fizičnimi osebami. Za bančno zavarovalništvo je bilo odločilno obdobje po letu 1990, saj so banke s ponudbo življenjskih pa tudi

splošnih zavarovalnih produktov poskušale doseči več sinergijskih učinkov med bančništvom in zavarovalništvom. Razvijati in prodajati so začele nove produkte, na primer zavarovalne police z varčevalno komponento. Tovrstni produkti so zadostili spremenjenim potrošnikovim potrebam. Nekatere zavarovalne produkte banke izkoristijo za svoje potrebe, na primer za kreditna zavarovanja. Banka in zavarovalnica lahko skupaj oblikujeta tržno strategijo za posamezne tržne segmente. Naložbena sredstva zavarovalnih rezerv in rezervacij so lahko v skladu z zakonom vir naložbenih sredstev banke (Dimovski, Volarič, 2000, str. 18).

Zavarovalnice se za povezave z bankami zanimajo predvsem zaradi možnosti prodaje zavarovanj prek številnih bančnih podružnic in poslovalnic. Obenem je zavarovalnicam omogočen dostop do obširnih bančnih baz podatkov o strankah, kar jim dopušča večjo prodajo in pridobivanje novih zavarovancev. Skupen tržni nastop zagotavlja banki in zavarovalnici povečanje njunega tržnega deleža. Kakovostno nalaganje sredstev zavarovalnice prek banke pa uresničuje načela varnosti in likvidnosti. Za vstop bank v politiko trženja zavarovalnih storitev so pogoj številni dejavniki. Mnoge evropske države so spremenile zakonodajo, povezano z bančnim poslovanjem, tako da dovoljujejo večjo liberalizacijo pri ponujanju bančnih storitev. K temu jih je spodbudilo padanje dobičkonosnosti tradicionalnih bančnih storitev in zanimanje kupcev za drugačne oblike varčevanja (Dimovski, Volarič, 2000, str 18).

Za razliko od tako imenovanega bančno-zavarovalniškega sodelovanja (bancassurance) pa poznamo še pojem »allfinanz«, kar pomeni celovito ponudbo finančnih storitev ene finančne ustanove ali skupine finančnih ustanov. Banke, zavarovalnice, investicijski in pokojninski skladi, nepremičninske družbe, trgovske družbe, ponudniki trajnih potrošniških dobrin, kreditne ustanove, turistične agencije, finančni in davčni svetovalci tako poskušajo ponuditi svoje storitve razen preko lastnih prodajnih poti še preko prodajnih poti enega ali več drugih ponudnikov storitev in tako vzajemno razširiti obseg poslovanja (Ravara, 1999, str. 4).

Zavarovalnica in banka se morata vedno dogovoriti, kako bosta poslovala, katere zavarovalne produkte bosta tržili in kdo bo skrbel za administrativno obdelavo polic, vključno z izplačilom škod, ter za skupne prodajne poti in lastništvo nad strankami (Wong in Cheung, 2002, str. 13).

V Združenih državah Amerike, na Japonskem in v državah EU je bankam prepovedano ukvarjanje s proizvodnjo zavarovalniških produktov in obratno velja za zavarovalnice. Razlog je predvsem bojazen, da bi banke uporabljale dolgoročne zavarovalniške tehnične rezervacije za zadovoljevanje kratkoročnih

bančnih likvidnostnih potreb (Amara, 2001, str. 34). Na podobno težavo pa naletimo tudi pri ločevanju kapitala pri splošnem in življenjskem zavarovanju. Zaradi prepletanja dejavnosti je možen nadzor različnih vrst kapitala le tako, da se prepove opravljanje dejavnosti v isti družbi in se loči opravljanje življenjskega oziroma splošnega zavarovanja ter bančništva (Hoschka, 1994).

5.1.1. Združevanja bank in zavarovalnic kot ena od možnih oblik

Sodelovanje bank in zavarovalnic ima številne pojavne oblike, najpogostejše pa so: pogodbeno sodelovanje, kapitalske povezave, ustanovitev skupne zavarovalnice, ustanovitev zavarovalnice s strani banke, ustanovitev banke s strani zavarovalnice. V Sloveniji se med njimi razvija pogodbeno sodelovanje, ki se izraža kot prodaja zavarovalnih storitev prek bančnih okenc. Pogodbene oblike sodelovanja so značilne za trge, kjer šele uveljavljajo storitve v obliki bančnega zavarovalništva. Pogosto gre za navezavo prvih stikov med že uveljavljenimi bankami in zavarovalnicami. Cilji sodelovanja so usmerjeni v dvig obsega in kakovosti poslovanja podpisnic, povečanje konkurenčnosti, tržnih deležev, skupni razvoj novih produktov ipd.

Slovenske banke so šele na začetku razvoja bančnega zavarovalništva. Pravi razvoj te panoge je pričakovati v prihodnjih letih, saj so zakoni, ki urejajo področje finančnih storitev, predvsem bančništva in zavarovalništva, že sprejeti. Zametki sodelovanja bank in zavarovalnic se že kažejo in pričakovati je, da bo razvoj na tem področju sledil trendom v razvitem svetu. Ena od ključnih stvari, ki bo pripomogla k uspešni uveljavitvi strategije bančnega zavarovalništva v Sloveniji pa je tudi sistematično izobraževanje kadrov (Dimovski, Volarič, 2000, str. 19).

5.2. Povezovanje zavarovalnic

Za Evropo je v tem času značilen trend povezovanja zavarovalnic. Evropske zavarovalnice imajo visoko stopnjo razpršitve poslovanja in so navzoče na celotnem območju ene ali več držav. Eden izmed vzrokov za tovrstni pristop predstavljajo že izrabljene možnosti povečevanja tržnega deleža na lastnih trgih. Poslovno mrežo tako širijo z nakupom zavarovalnic na vzhodnih evropskih trgih. Prisotnost naglih združevanj, prevzemov ali nakupov se opaža pri manjših, srednjih in velikih evropskih zavarovalnicah. Pri manjših in srednjih zavarovalnicah je vidna težnja kapitalskih povezav in pospešene rasti s ciljem doseganja večje konkurenčnosti, velike zavarovalnice pa s tem dosegajo globalno konkurenčnost.

Slovenske zavarovalne in pozavarovalne družbe se med seboj kapitalsko in organizacijsko povezujejo ter s tem oblikujejo perspektivna in trdna zavarovalna jedra (Statistični zavarovalni biten, 2000). Zadnjih nekaj letih zasledimo procese združevanja in povezovanja slovenskih zavarovalnic, ki tako ustvarjajo obstoj treh zavarovalniških skupin:

- prvo skupino sestavlja Zavarovalnica Triglav kot nadrejena zavarovalnica pozavarovalnici Triglav Re, zavarovalnici Sava Osiguranje, DZU Triglav in zavarovalnici Concordia,
- drugo skupino sestavlja Pozavarovalnica Sava kot nadrejena zavarovalnica Zavarovalnici Maribor in Zavarovalnici Tilia,
- tretjo skupino sestavljata zavarovalnici Slovenica in Adriatic, ki se tudi združujeta.

5.2.1. Za sedaj še neuspela združitvev in prodaja Slovenice in Adriatica

Slovenica je od pomladi 1999 lastnica 51-odstotnega deleža v Adriaticu. Ko je septembra tega leta Adriatic dobil novo upravo pod vodstvom Dušana Novaka, ki prišel na ta položaj prav iz Slovenice, se zdi cilj, da bi zavarovalnici združili s 1. januarjem 2001, povsem uresničljiv. Konec leta 2000 se je začelo zapletati, saj se na skupščini Adriatica drugi lastniki – Banka Koper²⁶, Primorski skladi²⁷ in Pozavarovalnica Sava – niso strinjali z menjalnim razmerjem, ki ga je predlagala Slovenica. Glavni razlog naj bi bile zamere Primorcev do tedaj še Kmečke družbe zaradi njenega ravnanja pri prodaji Simobila.

Za KD Group²⁸, enega najuspešnejših na trgu kapitala, ki je lastnik zavarovalnice Slovenica in ima prek nje že omenjen 51-odstotni delež v Adriaticu, se zavarovalništvo do sedaj ni izkazalo kot donosen posel. Ne le, da se jim ta naložba ni obrestovala, temveč so morali kot lastniki obe zavarovalnici tudi dodatno dokapitalizirati, pri Adriaticu so pri tem sorazmerno glede na delež sodelovali tudi drugi lastniki.

5.2.1.1. Skromna ponudba Pozavarovalnice Sava

V začetku leta 2001 je bilo slišati govorice, da se bo predsednik uprave KD Group Matjaž Gantar odločil za prodajo Slovenice in z njo njenega deleža v Adriaticu.

²⁶ Banka Koper sodi med šest največjih in po rezultatih poslovanja najuspešnejših slovenskih bank s sedežem v Kopru (<http://www.banka-koper.si>).

²⁷ Primorski skladi – družba za upravljanje, upravljanje z investicijskimi skladi s sedežem v Kopru (<http://www.primorski-skladi.si>).

²⁸ KD Group – finančna družba

Prodajo je takrat zanikal in si v letih 2001/02 prizadeval še vedno za združitev. KD Group je v teh letih z dokapitalizacijami v Slovenico vložil 5,3 milijarde tolarjev, a do združitve ni prišlo. Gantar je naposled le napovedal prodajo – enkrat obeh zavarovalnic, drugič le Adriatica. V medijih je skušal ves čas ustvariti vtis, da je zanimanje (tudi tujcev) za zavarovalnici veliko. Kasneje so objavili razpis za prodajo obeh ter v ožji izbor izbrali Pozavarovalnico Sava in avstrijski zavarovalnici Unico in Grave. Navsezadnje se je, na žalost KD Group, izkazala Sava za največjega in edinega resnega interesenta za nakup.

Pozavarovalnica je za nakup zavarovalnic ponudila precej manj, kot je hotela iztržiti KD Group. O zneskih vpleteni molčijo, predvidevamo pa lahko, da bi hotela KD Group s prodajo ustvariti dobiček. Kupnina bi morala tako predvidoma znašati okoli dvanajst in več milijard tolarjev, Sava pa naj bi bila ponudila, če lahko sklepamo po govoricah, malo več kot sedem milijard tolarjev. KD Group je nato odstopila od prodaje, tako da ni prišlo niti do pogajanj. Edini in glavni razlog za odpoved prodaje pa je bila prenizka ponujena kupnina. Ne glede na morebitna velika pričakovanja prodajalcev zavarovalnice pa drži, da je ob prodaji zavarovalnic ceno Adriatica na trgu pomembno znižala Kebrova bela knjiga²⁹. Zaradi negotovosti v zvezi z zdravstveno reformo je bilo težko pošteno ovrednotiti zavarovalnico Adriatic. Delež zdravstvenih zavarovanj v Adriaticu je namreč v letu 2002 znašal pomembnih 42 odstotkov.

Kmalu po neuspeli prodaji zavarovalnic je KD Group napovedala, da ju bo ponovno poskušala združiti, saj ocenjujejo, da se je zamera Primorcev že polegla in da je predolgo čakanje najslabše za vse lastnike. Upravi sta ponovno ocenili, kakšni naj bi bili sinergijski učinki zaradi združitve. Izračuni so kazali, da bi se v treh letih nabralo za 1,8 milijarde tolarjev. KD Group in uprava Adriatica sta pred koncem leta 2002 razmišljali tudi, da bi bilo lastnikom v veliko pomoč, če bi zdravstveno zavarovanje, pa tudi življenjsko, ločili od drugih vrst zavarovanja in zanj ustanovili specializirani zavarovalnici. Lažje bi bilo določiti menjalno razmerje. V zavarovalniški stroki se tudi vse bolj utrjuje mnenje, da bi bilo smiselno izolirati tako zdravstveno kot tudi življenjsko zavarovanje. Tudi če se KD Group ponovno odloči raje za prodajo, tujcev ne zanima toliko, še vedno negotovo, zdravstveno zavarovanje, bolj so zainteresirani za premoženjsko in življenjsko zavarovanje.

²⁹ Bela knjiga – zdravstvena reforma. Na 352 straneh, ki jih je skupaj s svojimi sodelavci pripravil prejšnji minister za zdravstvo dr. Dušan Keber, je zapisanih šest temeljnih ciljev: pravičnost pri zagotavljanju sredstev, razporejanje sredstev po potrebah državljanov, boljša dostopnost, razvoj sistema celovite kakovosti, učinkovitejše upravljanje in krepitev sistema javnega zdravja (<http://www.rtvsl.si>).

Če bi lastnikom v letu 2003 le uspela združitev obeh zavarovalnic, bi jih najverjetneje čakal tudi vstop v drugi zavarovalniški, oziroma širše, finančni steber. V njem Pozavarovalnica Sava igra pozavarovalno vlogo. Lahko pa bi postala tudi skoraj stoddotni lastnik v Zavarovalnici Maribor, če Nova KBM prenese svoj lastniški delež v Savo. Tu je še Zavarovalnica Tilija, v kateri pa ima Sava že 99,47-odstotni lastniški delež. Vsekakor pa nas glede na zanimivo zgodovino kak drugačen razplet glede Slovenice in Adriatica ne bi smel presenetiti, tudi prodaja je vedno mogoča (Gobelšek, 2003, str. 30).

5.2.1.2. Ponoven poskus združitve v letu 2005

Obema zavarovalnicama povzročča veliko težav prav neuresničena združitev, tako da se z leta v leto ponovno razmišlja o ponovnem poskusu združitve. Po besedah predsednika uprave že nekaj let zelo uspešne zavarovalne družbe Adriatic Dušana Novaka, »dozoreva tudi pri lastnikih spoznanje, da je potreben korak naprej. V vseh pogledih je združitev edino logično dejanje, saj bosta obe zavarovalnici skupno lažje obvladovali tveganja in skupaj rasli.« Upa, da bo do združitve prišlo čim prej, najkasneje 1. januarja 2006.

Zavarovalnica Slovenica je decembra 2004 dobila dovoljenje za razdelitev na dve zavarovalnici, in sicer na Slovenica življenje, ki bo sklepala življenjska zavarovanja ter Slovenica, ki bo tržila premoženjska zavarovanja. S slednjo naj bi se združil Adriatic (Cmrečnjak, 2004, str. 14).

6. MOŽNOST RAZVOJA SLOVENSKEGA ZAVAROVALNIŠTVA V EVROPSKI UNIJI

S 1. majem 2004 je Slovenija postala polnopravna članica razširjene EU, s tem pa je bil končan tudi večletni proces vsestranskega prilagajanja slovenskega gospodarstva in družbe v celoti normam in pravilom, ki v njej veljajo. Uresničen je bil strateški cilj, ki si ga je Slovenija zastavila že v nekdanji Jugoslaviji. Z včlanitvijo, pa se pred nas postavljajo nove dileme in vprašanja: ali smo na življenje v EU pripravljeni, kaj lahko od članstva pričakujemo in na katerih področjih čakajo v naslednjih letih Slovenijo in EU kot celoto največji izzivi (Potočnik, 2004, str. 1–2).

Zavarovalništvo je v Sloveniji sorazmerno bolj razvito kot v drugih državah v tranziciji, a slabše kot v razvitih tržnih gospodarstvih v EU. Po tranzicijski uvedbi tržnega sistema s prevladujočo zasebno lastnino ter osamosvojitvi Slovenije v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja so se obstoječe zavarovalnice same sanirale, v nasprotju z bankami, kjer je bila potrebna pomoč države. Nastanek novih držav je bil zmeren, tako da ni prihajalo zaradi njih do finančne krize. Prestrukturiranje zavarovalnic poteka v Sloveniji s časovnim zaostankom približno treh let za prestrukturiranjem bančnega sektorja, vendar je relativno uspešno (Štiblar, 2004, str 71).

Kot pravi Mirko Kaluža, direktor zavarovalnega združenja Slovenije, je vsaka zavarovalnica že napravila oceno zase, kaj pomeni zanjo vstop v EU, enotne ocene za vso Slovenijo pa še ni. Najpomembnejši je prosti trg. Tuje zavarovalnice potrebujejo le soglasje lastne agencije za prodajo svojih produktov v Sloveniji, pri naši agenciji za zavarovalni nadzor pa se morajo le javiti in sporočiti, da bodo te produkte prodajale. V praksi pa vseeno ni tako enostavno, saj je njihov glavni problem jezik, ki ga ne poznajo, ta pa je pri prodaji zavarovalniških produktov odločilen. Res pa je, da je na trgu tudi veliko domačih zavarovalnih agentov, ki jih je mogoče najeti (Kaluža, 2004, str. 15). V prid novim ponudnikom na slovenskem zavarovalnem trgu, so predvsem: primerno razvita zavarovalniška kultura in okolje, ki omogočata večjo sprejemljivost ponudbe in večjo stopnjo zavarovanosti; majhen delež življenjskih zavarovanj v skupni bruto premiji (20%) predstavlja potencialne tržne možnosti; hitro razvijajoča se zavarovalniška infrastruktura (posredniki in zastopniki) lahko bistveno olajša nastop na slovenskem zavarovalnem trgu. Slovenija bi bila lahko nenazadnje tudi most za prodor na trge držav JV Evrope (Kaluža, 2004a, str. 2).

Prednosti slovenskih zavarovalnic so predvsem stabilen domači trg, veliko zaupanje strank v naše zavarovalnice, zelo dobro razvite tržne poti, konkurenčne

premije, visoka penetracija pri neživljenjskih zavarovanjih in razmeroma dobra strategija pri življenjskih zavarovanjih. Slabosti pa so predvsem slaba razvitost posredniške dejavnosti, slaba prisotnost v tujini in prenizka produktivnost (Vozel, 2004, str. 18).

Članstvo v EU prinaša Sloveniji poleg pravic tudi precejšnje dolžnosti na vseh finančnih področjih in pri njihovem urejanju, tako tudi v zavarovalništvu. EU vedno natančneje in enotneje ureja to področje s sprejemanjem vedno novih ali dopolnilnih direktiv in s tem zahteva od nadzornih organov držav članic višjo usposobljenost in usklajenost. Zavarovalniška zakonodaja se je začela prilagajati zakonodaji EU že z uveljavitvijo Zakona o zavarovalnicah leta 1994. V prihodnje pa bo usklajevanje potekalo skladno z obvezami, ki jih je republika Slovenija prevzela s podpisom Pridružitvenega sporazuma (zadeva predvsem pravico do ustanavljanja). Po drugem letu od veljavnosti tega sporazuma je morala sprostiti dostop na trg tujim zavarovalnicam na področju neživljenjskega zavarovanja, po tretjem letu veljavnosti pa bo to morala storiti še na področju življenjskega zavarovanja. Te spremembe so že uvedene v novem Zakonu o zavarovalništvu, ki je bil sprejet v januarju leta 2000 (Uradni list RS, št. 13/2000). Ta zakon je usklajen z zakonodajo EU tudi v elementih, ki zadevajo skrbno in varno poslovanje ter nadzor zavarovalnic.

Do sedaj je EU na področju zavarovalništva izdala tri generacije direktiv, ločeno za življenjsko in neživljenjsko zavarovanje. Te se nanašajo na:

- dostop tujih zavarovalnic na slovenski zavarovalni trg,
- skrbno in varno poslovanje zavarovalnic ter na
- standarde nadzora.

Spremembe v slovenskem zavarovalništvu, ki bodo nastopile zaradi polnopravnega članstva v EU, je težko predvideti. Pričakuje se, da se bo s svobodo dostopa na trg povečala kvalitetna in cenovna konkurenčnost, z okrepitvijo standardov nadzora ter poostritvijo pravil poslovanja pa se bo povečala tudi varnost zavarovalniškega sektorja.

6.1. Predpostavke in možne razvojne usmeritve

V splošnem velja mnenje, da bo glavna prednost naših zavarovalnic v EU zvestoba zavarovancev, glavna slabost pa sorazmerna majhnost zavarovalnic v primerjavi s tujimi (Vidic, 2002, str. 20).

Slovenske zavarovalnice so si po vsebini ponudb precej podobne. Tudi njihova cenovna politika je precej podobna – vse imajo strategijo nizkih premij in dodatnih popustov ter skoraj enak sistem bonusov in malusov. Prav zaradi tega se zavarovanci pogosto težko odločajo, pod katero zavarovalno streho bi stopili. Ker potencialni zavarovanec vsebinskih razlik med zavarovalnicami navadno ne opazi, je njihova izbira podrejena drugim merilom: po tržni raziskavi zavarovalniški monitor 2003 agencije Gral Iteo na izbiro vplivajo predvsem hitrost izplačila zavarovalnine ali odškodnine, zanesljivost in ugled, dolga prisotnost na trgu, varnost in razmerje med ceno in kakovostjo storitve (Urh, 2003, str. 20).

Po mnenju nekaterih poznavalcev so produkti slovenskih zavarovalnic v primerjavi z evropskimi nekonkurenčni. Pri premoženjskih zavarovanjih smo lahko razmeroma zadovoljni, pri življenjskih zavarovanjih pa precej zaostajamo. A pri tem ne gre spregledati, da prejšnja zakonodaja nekaterih mešanih produktov življenjskega zavarovanja, npr.: življenjskega zavarovanja z naložbenim tveganjem, ni dopuščala, to pa je naše zavarovalnice postavljalo v neenakopraven položaj v primerjavi s prihajajočo tujo konkurenco.

V prihodnje se morajo slovenske zavarovalnice zelo potruditi pri razvoju in izgradnji svojih produktov, da bodo konkurenčne tujim zavarovalnicam tako na področju življenjskih in tudi premoženjskih zavarovanj, predvsem toliko bolj pri produktih, namenjenih podjetjem. Kljub pogosto pomanjkljivi ponudbi in dejstvu, da je v minulih dveh letih mnogo velikih svetovnih zavarovalnic zabredlo v krizo, pa slovensko zavarovalništvo doživlja veliko rast. Trend rasti in poslovanja naših zavarovalnic je odločno obrnjen navzgor in se rast pričakuje tudi v prihodnje. Vendar ne smemo pozabiti, da bodo sedaj, ko je Slovenija vstopila v EU, tuje zavarovalnice lažje prišle na naš trg. Tega se morajo slovenske zavarovalnice zavedati najbolj pri bodočem trženju življenjskih zavarovanj, saj je slovenski trg za ta zavarovanja trenutno najbolj odprt.

Potencialni zavarovanec bo vedno bolj zahteval celovito obravnavo in ne le določena zavarovanja. Prihodnje tržne niše se kažejo, kot je bilo že omenjeno, predvsem v razvoju življenjskega zavarovanja, prostovoljnega pokojninskega in rentnega zavarovanja ter zavarovanja odgovornosti. Velike razvojne možnosti pa omogoča tudi asistenčno zavarovanje. Prihodnost je v povezanih zavarovanjih, ki združujejo produkte zavarovalnic, bank in investicijskih skladov.

Priložnost bodo vsekakor dobile tudi specializirane zavarovalnice. Splošnih (kompozitnih) zavarovalnic slovenska zakonodaja ne dovoljuje ustanavljati. Sedanje zavarovalnice pa bodo še naprej splošne le, če bodo dovolj velike, sicer se bodo prisiljene specializirati. Slovenski trg specializiranim zavarovalnicam pa ni

najbolj naklonjen, saj je kritična masa potencialnih zavarovancev precej majhna. A to še ne pomeni, da takšen trg za naše zavarovalnice ni zanimiv. Zgled je zavarovalnica Arag, ki je v Sloveniji našla tržno nišo v zavarovanju pravne zaščite. Drugo močno specializacijo glede na zasnovo zdravstvene reforme lahko tudi pričakujemo pri prostovoljnem zdravstvenem zavarovanju³⁰. Na tem področju si bodo kot kaže v prihodnje konkurirali predvsem Vzajemna, Adriatic in Triglav zdravstvena zavarovalnica.

Slovenske zavarovalnice se morajo do leta 2007 prilagoditi evropskim tržnim razmeram ne le na produktivni ravni, nekonkurenčni smo tudi zaradi previsokih stroškov, posebno slabo pa imamo tudi informacijsko podporo. Še veliko dela čaka torej v prihodnje slovenske zavarovalnice na produktivni ravni. Pri tem ne smemo pozabiti, da je slovenski trg zelo majhen in ne moremo računati na ekonomijo obsega. Zavarovalnice se zato srečujejo z omejitvami, saj v nasprotju s tujimi zavarovalnicami nekaterih produktov ne morejo množično prodajati, to pa pomeni, da toliko težje upravičijo razvoj nove ponudbe. Omeniti je potrebno tudi, da so naši zavarovanci v primerjavi s tujimi precej manjši. Velika posebnost našega trga je tudi Zavarovalnica Triglav. S svojim 43-odstotnim tržnim deležem je vodilna in zaradi svoje velikosti drugim narekuje tempo. Preostale zavarovalnice pa se morajo zaradi premajhnega tržnega deleža v glavnem prilagajati največji.

Kot osrednjo strateško možnost za vključitev slovenskega zavarovalništva na mednarodne trge nekateri poznavalci razmer smiselno vidijo v povezovanju zavarovalnic predvsem z bankami, kar je mogoče videti v naslednjih dejavnikih:

- v spremembi systemske urejenosti mednarodnega zavarovalnega in finančnega trga – v svetu se vse bolj izraža potreba po odzivni in povezani zavarovalno bančni storitvi,
- v spremembah varčevalnih oziroma zavarovalnih navad komitentov in zavarovancev,
- v boljši izrabi bančnega poslovnega omrežja, informacijskih povezav in podatkov o komitentih oziroma zavarovancih,
- v boljšem informiranju in motiviranju zavarovancev oziroma komitentov, ko gre za uporabo marketinških orodij,
- v sinergiji obeh vrst poslovnih sistemov, v koncentraciji kapitala in znanja ter s tem v večjih možnostih doseganja poslovnega uspeha na konkurenčnem mednarodnem trgu (Končina, 1999, str. 49).

³⁰ Nakazujeta se dve razvojni poti; prva je t.i. dodatno zavarovanje, ki pokrije določene storitve, ki so izključene iz pokritja javnega obveznega zavarovanja, kot so denimo zdravljenje ali recimo zavarovanje za zdravila, ki jih ne pokrije osnovno zavarovanje. Poleg tega, se bodo najverjetneje razvile tudi oblike t.i. vzporednih zavarovanj (nadstandardnih), ki naj bi denimo omogočala obiti čakalne vrste pri specialističnih pregledih.

Slovenske zavarovalnice bodo ponujale nove produkte in iskale nove tržne pristope. Razvojne strategije zavarovalnic, ki ponujajo življenjsko zavarovanje, so raznolike predvsem zaradi njihovega različnega tržnega položaja. Vse se zavedajo, da se morajo posvetiti predvsem potrebam strank, in sicer z novimi produkti in bolj razvejeno prodajno mrežo. Vse pa tudi napovedujejo, da bo stranke v prihodnje najbolj zanimalo naložbeno življenjsko zavarovanje (Kranjec, 2003, str. 22).

Za normalen nadaljnji razvoj finančnih institucij in finančnih trgov v Sloveniji in državah na prehodu v EU, je med drugim potrebno končati privatizacijo zavarovalništva, lotiti se nadaljnje reforme pokojninskih sistemov, izboljšati korporativno upravljanje, dvigniti raven ureditve in nadzora finančnih trgov, razviti konsolidiran/integriran nadzor (npr. finančnih konglomeratov), povečati zaščito potrošnikov, idr. (Bakker, 2003, str. 30).

6.1.1. Možne smeri razvoja slovenskega zavarovalništva

V nadaljevanju navajam tri možne različice razvoja slovenskega zavarovalništva po navedbah Končine v Gospodarskem vestniku leta 1996.

Rizični managerji v evropskih podjetjih in v bankah čedalje teže ločujejo tako imenovane »špekulativne« in »nešpekulativne« nevarnosti pri poslu. Zato postaja prenos poslovnega tveganja na drugi subjekt, ki nevarnost laže in ceneje razprši, sredstvo poslovanja rizičnega managementa. Ta subjekt je seveda lahko zavarovalnica, lahko pa je tudi katerakoli oblika tako imenovanega »rizičnega financiranja«, ki pomeni tak ali drugačen samozavarovalni sistem. Evropske zavarovalnice so se zaradi opisanega obnašanja rizičnega managementa in jasno izraženih zahtev evropskega gospodarstva po višjem, osredotočenem in cenejšem zavarovalnem pokrivanju predvsem velikih nevarnosti pri poslih znašle na sredini devetdesetih let prejšnjega stoletja v resni konceptualni krizi. Iz pregleda gradiv izhaja, da je takrat prvi scenarij predvideval varovanje »klasičnih« zavarovalnih načel, ki vključujejo samozavarovanje naključnih nevarnosti (»pure risk«), jasno ločitev zavarovalniških storitev od drugih finančnih storitev in prav tako ločitev funkcij zavarovalnic od drugih finančnih subjektov (zlasti bank in skladov), zavarovalni nadzor na državni ravni oziroma na ravni EU, ki posega v zavarovalno in finančno naložbeno področje zavarovalnic. Ta scenarij je plod izročila tradicionalne zavarovalniške misli, ki je v krizi in ki temelji na nemškem pristopu. Označujejo ga prevlada matematično-statističnih modelov in zapletenih tarifnih sistemov nad tržnimi potrebami, sorazmerno počasne spremembe posameznih zavarovalnih vrst in skupin, dosleden aktuarski nadzor in sorazmerno slab odziv

na novo izražene zahteve zavarovalnih trgov. Značilni sta tudi krajevna tržna naravnost in statičnost sestave trga v daljšem časovnem obdobju.

Po mnenju nekaterih udeležencev konference evropskega rizičnega managementa bi se zavarovalništvo v okviru EU, če bi bilo preveč ogroženo z ameriško ali alternativno zavarovalno ponudbo na »svojem« ozemlju, lahko zateklo k izbiri tradicionalnega scenarija. To bi lahko pomenilo zaostren nadzor pooblaščenega organa na območju EU, ki bi poleg finančno zavarovalnega nadzora vključeval tudi nadzor nad strukturo zavarovalnega trga in nad »fizionomijo« ponudnikov zavarovalnih storitev. Posledica take izbire bi bila lahko za zavarovalno panogo dolgoročno usodna, saj bi namreč izgubila tržni smoter in s tem storitveno poslanstvo.

Druga možna smer razvoja evropskega zavarovalništva ima ameriško podlago in očitno prevladuje v mentaliteti večine evropskih zavarovalniških strategov. Taka smer predvideva strokovni in kooperativni zavarovalni nadzor, izogibanje tradicionalni zavarovalniški teoriji, zavarovalne sisteme, ki so sprejemljivi za hitre spremembe in prenove zavarovanj (glede na izražene zahteve trga), svetovno tržno usmeritev in kapitalsko ter poslovno povezovanje zavarovalnic z drugimi subjekti finančnega trga. Ta scenarij je močan izziv za tradicionalne evropske zavarovalničarje in čedalje bolj tudi edina prava tržna alternativa. Temelji na spoznanjih rizičnega managementa, katerega naloga je prepoznati posamezne nevarnosti pri poslu in jih nato izmeriti kot strošek. V tem pogledu je zavarovanje pri zavarovalnici predvsem izbira sredstev za zmanjšanje tveganja v zvezi z določeno nevarnostjo. Gre za tako imenovani »prenos tveganja« na drugi subjekt (zavarovalnico), ki določeno nevarnost zaradi širokega zajetja lahko bolje in ceneje razprši kot posameznik ali podjetje.

Za rizični management je pravzaprav nepomembno, ali je tveganje v zvezi z določeno nevarnostjo špekulativno, pomembno je le v tolikšni meri, da lahko manager opredeli ustrezno izbiro sredstva za zavarovanje. Zavarovalna storitev zavarovalnice je namreč naravnana samo na naključne, to je nešpekulativne nevarnosti, zato lahko zavarovalnica s svojim tradicionalnim pristopom zajame veliko ožji segment potreb po materialni varnosti, kot jih ugotovi rizični manager v podjetju oziroma pri določenem poslu. Za rizičnega managerja je torej pomembno, da je tveganje uresničenja določene katastrofalne nevarnosti za podjetje čim višje zavarovano. Manjšim nevarnostim se je mogoče izogniti, jih izločiti ali pa jih nadzorovati in pravočasno ukrepati, seveda ob razvitem informacijskem in nadzornem sistemu v podjetju ali v banki.

Ker tradicionalne evropske zavarovalnice slabo sledijo novim pogledom rizičnega managementa, se ta čedalje pogosteje zateka k samozavarovalnim sistemom oziroma k alternativnim oblikam rizičnega financiranja. Ameriški zavarovalniški pristop je veliko bolj prožen in tržno prilagodljiv kot evropski. Ameriške zavarovalnice sproti prilagajajo zavarovanje (obseg in vrsto) novim potrebam podjetij in bank. Da bi bila zavarovanja cenejša, zajemajo in razpršujejo nevarnosti na svetovni ravni, svoje potrebe po večjemu kapitalu, po širitvi ponudbe finančnih storitev pa uresničujejo v povezavi z bankami in drugimi finančnimi subjekti.

Slovensko zavarovalništvo ob svoji sorazmerni sistemski zaprtosti in »proizvodni« naravnosti zavarovalnic, ob podkapitaliziranosti in razdrobljenosti panoge za zdaj nima možnosti, da postane enakovreden subjekt v svetovni tržni tekmi. Začetek trženja s posredniškimi omrežji spremljajo nezaupanje in dvomi o smotnosti obstoja zavarovalniških posredniških hiš pri nas. Zaverovanost ali zakrčenost v tako objektivno ozke državne okvire, kot je območje in prebivalstvo Slovenije, je po mnenju Končine za razvoj zavarovalništva nevarna past za obstoj slovenske zavarovalne panoge. Širok strokovni panožni posvet o vlogi slovenskega zavarovalništva v mednarodnem tržnem okviru, glede na trženje pri razvoju te panoge v svetu, bi bil zaradi vsega zgoraj navedenega nujno potreben.

Tretja razvojna smer je vmesna alternativa med tradicionalnim zavarovalniškim razmišljanjem in liberalno tržnim pogledom na razvoj panoge. V resnici gre bolj za diplomatsko manevriranje »tradicionalistov«, ki si prizadevajo, da bi v poslovne funkcije evropskih zavarovalnic vsadili več sodobnih managerskih znanj (»management skills«) in naredili določen premik iz »proizvodno-prodajne« v tržno usmeritev zavarovalnic, vendar samo toliko, kolikor bi se s tem strinjali aktuarji. Tržni pristop zavarovalnic po tem scenariju gre razumeti tako, da zavarovalni »izdelek« in njegovo ceno, kar je sicer del marketinškega spleta, še vedno samostojno oblikujejo zavarovalniški aktuarji, drugi elementi marketinškega spleta, kot so promocija, distribucija in oblikovanje fizičnih dokazov o procesnosti zavarovalne storitve, pa postanejo »marketinško avtonomni«.

Slovensko zavarovalništvo bi se v fazi tranzicije zavarovalne panoge lahko zgledovalo po pravkar opisanem tretjem razvojnem scenariju. Seveda pa bi morale najprej sebe oziroma svojo tržno vlogo videti v evropskem in svetovnem prostoru. V glavnem so se te dileme razrešile (Končina, 1996 str 29 – 33).

6.1.2. Presoja razvoja slovenskega zavarovalnega trga po Mc Kinseyu³¹

Na podlagi analize Mc Kinseya (2003) je bil že v letu 2002 slovenski zavarovalni trg dereguliran po standardih EU. Ostale pa so še te razlike:

- pokojninski trg je v fazi razvoja; ni še zaživel drugi steber, to so prostovoljna dodatna pokojninska zavarovanja,
- omejitev za naložbo,
- bolj omejevalne zahteve za kapitalsko ustreznost kot v EU, ki pa trenutno niso v celoti uveljavljene.

V navedeni analizi je prognoza, da bo rast nominalnega proizvoda pogojila pospešeno rast bruto premije. Pričakovati je rast življenjskega zavarovanja, normalne spremembe bojo spodbudile konkurenco. Tuje zavarovalnice bodo začele vstopati v slovenski zavarovalni prostor, saj se z vstopom Slovenije v EU odpravljene vse ovire za vstop evropskih finančnih posrednikov. Navedena analiza ugotavlja velike razlike med domačimi zavarovalnicami z močno finančno pozicijo in s primerljivo dobrimi poslovnimi dosežki prevladuje zavarovalnica Triglav. Druge slovenske zavarovalnice imajo na podlagi navedene analize negativni donos na premijo, nekatere imajo razpadajoče finančno zdravje in nekateri celo negativni kapital. V nizki učinkovitosti poslovanja in v nizkih donosnih naložbah se kažejo slabosti srednjih in majhnih slovenskih zavarovalnic. Ugotoviti pa je treba, da so bile izgube v letu 2001 v srednje velikih in majhnih slovenskih zavarovalnicah tudi posledice računovodskih in knjigovodskih posegov in zato izgub v letu 2002 ni več ali so bistveno manjše kot v letu 2001 (Štiblar, 2003, str. 41–43).

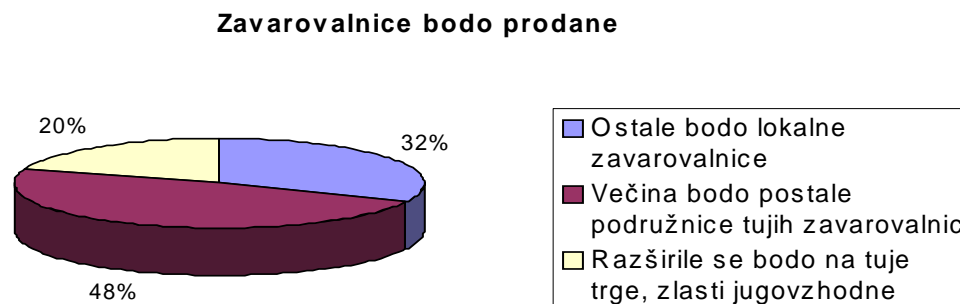
6.1.3. Kaj bo z največjimi slovenskimi zavarovalnicami čez pet let?³²

Zavarovalničarji menijo, da imajo večje slovenske zavarovalnice dobre možnosti na tujih trgih, predvsem na trgih nekdanje Jugoslavije in nekaterih vzhodnih trgih, lahko pa si pridobijo del trga v sosednjih državah EU. Vodstva zavarovalnic so hkrati prepričana, da lahko še naprej nastopajo kot samostojne družbe in da velikih zavarovalnic kot lastnikov ne potrebujejo. A vendar je skoraj polovica tistih, ki so sodelovali v anketi na spletni strani Gospodarskega vestnika, menila, da bodo večje slovenske zavarovalnice v petih letih postale podružnice velikih tujih zavarovalnic.

³¹ Mc Kinsey: Analysis of the Slovenian Insurance Market, 2003.

³² Anketa na internetnih straneh od 21. maja do 2. junija 2004

Graf 13: Rezultati ankete: kaj bo čez pet let z največjimi slovenskimi zavarovalnicami?

Vir: www.gvrevija.com

6.2. Strategija razvoja do leta 2006

Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006³³ opredeljuje nekatere splošne probleme in razvojne usmeritve slovenskega finančnega sistema in posebej zavarovalništva in pomeni strateški okvir za razumevanje položaja slovenskih finančnih posrednikov na evropskem trgu ob vstopu in v prvih letih članstva Slovenije v EU.

Po ugotovitvah te strategije se zavarovalništvo v Sloveniji srečuje s prepoznavnimi problemi, kot so na primer visoka koncentracija zavarovalniške dejavnosti in še vedno nizek delež premij v nacionalnem BDP, substitucija med že obstoječim življenjskim zavarovanjem in novo uvedenim pokojninskim zavarovanjem ter problemi, povezani z upravljanjem zavarovalniškega portfelja, ki ga bodo morale slovenske zavarovalnice negovati na domačem trgu in ga nalagati na mednarodnih kapitalskih trgih.

Sedaj, ko je Slovenija vstopila v EU, je v bodoče realno pričakovati precej okrepljeno konkurenco ponudnikov finančnih storitev iz tujine. Mogoče je pričakovati, da bodo v prvi fazi tuji finančni posredniki delovali čez mejo, saj ne bodo ustanavljali svojih institucij v Sloveniji. Ponujali bodo tiste produkte, za kakovostno izvajanje katerih ni potrebna široka mreža v državi ter predvsem tiste finančne storitve, ki jih slovenske finančne institucije ne ponujajo ali pa so njihove ponudbe finančno ali drugače nekonkurenčne.

³³ Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana 2001.

Pričakovati je torej okrepljeno mednarodno konkurenco v Sloveniji, to še zlasti velja za različne oblike življenjskega zavarovanja in za tiste zavarovalne storitve, za katere je še precej rezerve za bistveno povečanje obsega poslovanja. V svetu in Evropi smo v zadnjem času priča pospešenemu oblikovanju finančnih konglomeratov, zato je realno pričakovati tudi v Sloveniji, da bodo nekatere banke v skladu s svojimi aktivnostmi ponujale tudi različne zavarovalniške storitve. Pričakovati je, da se bo aktivnost tujih zavarovalnic osredotočila na ponudbo storitev najkakovostnejšim strankam, to pa so največji in najboljši gospodarski subjekti ter prebivalstvo z najvišjo kupno močjo.

Zavarovalnice morajo z zmanjšanjem operativnih stroškov in povečanjem prihodkov iz zavarovalnih premij, kakor tudi širitve njihove ponudbe od klasičnih, enostavnejših, na zahtevnejše storitve, izvesti notranje prestrukturiranje in konsolidiranje. To vključuje celo vrsto ukrepov za povečanje njihove donosnosti, kapitalske ustreznosti in ekonomske učinkovitosti, vključno z nadaljevanjem znižanja števila zaposlenih ter pospešenim izobraževanjem kadrov. Zavarovalnice si bodo morale, če želijo biti uspešne, v prihodnje same izdelati pravo strategijo, ki naj bi vsebovala skupen cilj in vmesne cilje ter poti za doseg ciljev z načrtovanimi scenariji (Končina, 2004, str. 133–134).

6.3. Napoved razvoja slovenskega zavarovalništva

Napovedi razvoja evropskega zavarovalništva za več let, vsaj javno objavljenih, ni. Razlogov za to je več: gre za poslovno tajnost in know-how na mikro ravni posameznih ent; po letu 2000 je prišlo v zavarovalništvu do velikih sprememb, ki povsem spreminjajo dotedanje ugodne trende, njihova realistična kvantifikacija pa še ni opravljena; v zavarovalništvu očitno ni običaj dajati dolgoročne napovedi glede rasti agregatov (kot so zavarovalne premije ali škodni dogodki), kot je to sicer običaj na primer pri makroekonomskih indikatorjih (rast BDP, inflacija, brezposelnost, plačilna bilanca, proračunski saldo) (Štiblar, 2003, str. 41–43).

Slovensko zavarovalništvo je po razvitosti nekje med nerazvitim vzhodom in razvitim zahodom Evrope. Nujno se mora okrepiti, za kar ima še veliko potencialnih možnosti doma, predvsem pa lahko izkoristi ugoden geostrateški položaj Slovenije. Domači trg ne bo dovolj, izkoristiti bo treba prednosti širjenja na trge nekdanje Jugoslavije in širše vzhodne Evrope. Strateški razvoj zavarovalništva v Sloveniji časovno zaostaja, tudi za dogajanjem v slovenskem bančništvu. Zavarovalništvo je eden ključnih gospodarskih sektorjev kot temeljev izvajanja slovenske vizije in razvojne strategije in pomemben mikroinstrument slovenske ekonomske politike (Štiblar, 2004, str. 76).

Da bi se slovenske zavarovalnice lahko samostojno, povezane v zavarovalniške (finančne) stebre, konkurenčno vključevale na razvitem širšem trgu EU in svetovnem finančnem trgu, je potrebno:

- na makro ravni liberalizirati finančne tokove,
- na mezo ravni lastniško (institucionalno) konsolidirati zavarovalnice (in druge finančne akterje,
- na mikro ravni pa notranje sanirati (prestrukturirati) po svetovnih kriterijih odličnosti.

Temelj vizije je ustvariti močne slovenske finančne stebre tako s konsolidacijo sektorja doma kot s pomočjo ekspanzije navzven, predvsem na trge srednje, južne in vzhodne Evrope. Pri razvoju zavarovalnic bomo morali upoštevati: novejša trende v svetu, uveljavitev novih akterjev v zavarovalništvu pri nas (na primer zavarovalniških posrednikov) in nastanek novih poslov (širjenje področji, ki se zavarujejo – nove vrste zavarovanj).

Glede na razvoj gospodarstva in trgovine v svetu in EU ter na absorpcijsko moč trga doma in tudi v tujini, kamor se bodo morale usmeriti tudi slovenske zavarovalnice, so razvojne možnosti velike. Napoved kaže rast zavarovalniških premij v Sloveniji na 1,5 milijarde EUR do leta 2006 oziroma na 4 milijarde EUR do leta 2013. Ocenjeni minimalni konkurenčni obseg za globalno (srednjeevropsko) zavarovalnico je 500 milijonov EUR premij letno. Torej si v Sloveniji, na domačem trgu, po napovedih Štiblarja, lahko privoščimo le minimalno dva stebra, za več pa bi morale zavarovalnice iskati dodatne posle v tujini. Sedanja stopnja gospodarske razvitosti Slovenije obeta finančno poglobljanje, pri čemer bi zavarovalniški sektor nominalno rasel kakšnih 8 odstotnih točk hitreje, kot bi rasel nominalni BDP, za katerega je napoved rasti okrog 8 odstotkov letno. Delež premije življenjskih zavarovanj v skupnem zavarovanju bi po napovedi naraščal počasi, tako da bi leta 2006 znašal 28 odstotkov in leta 2013 37 odstotkov. Pozavarovalnih premij naj bi bilo konec leta 2006 za okrog 150 milijonov EUR, konec leta 2013 pa za dobrih 180 milijonov EUR (Štiblar, 2004, str. 77).

V primerjavi z evropskim povprečjem v slovenskih zavarovalnicah najbolj izstopa višje povprečno število zaposlenih in lahko nakazuje bodočo problematiko. Slovenske zavarovalnice se bodo v konkurenčnem boju morale spoprijeti tudi s težavno nalogo racionalizacije stroškov, ki bo lahko negativno vplivala na število zaposlenih v zavarovalnicah (Kenda, 2002, str. 22).

6.3.1. Širitev slovenskih zavarovalnic v tujino

Z vstopom v EU so se na stežaj odprla vrata tudi slovenskim zavarovalnicam. Žal pa se zavarovalnice precej obotavljajo in hkrati zamujajo priložnost za osvajanje novih trgov. Vstop na trge zahodne Evrope je težaven in je za sedaj mogoč le delno. Vprašanje je, ali so slovenske zavarovalnice sposobne poslovati v eni razvitejših držav EU, kjer je zasedenost trga že sedaj izredno velika. S posameznimi konkurenčnimi produkti bo mogoče prodirati na bližnja območja Avstrije in Italije (Dostal, 2004, str. 90).

Kot je bilo že omenjeno, so največje možnosti širitve slovenskih zavarovalnic predvsem na trge srednje, južne in vzhodne Evrope. Zaradi slabe razvitosti zavarovalništva na trgih nekdanje Jugoslavije in širše jugovzhodne Evrope (študija OECD, 2003) je dovolj prostora za prihod tujcev, med njimi tudi zavarovalnih institucij iz Slovenije. Na trge nekdanje Jugoslavije se lahko usmerijo večje zavarovalnice, pozavarovalnice in Slovenska izvozna družba (SID), same ali v sodelovanju z bankami in borznimi hišami pri oblikovanju skupnih finančnih centrov. Širitev bo integrirala doslej zaščitene zavarovalniške trge vzhodne Evrope v širše evropsko zavarovalniško območje (Štiblar, 2004, str. 77–78).

Vezano na predhodne ugotovitve, da bo za obstoj kompozitne zavarovalnice v srednjeevropskem prostoru potreben letni obseg premije 500 milijonov EUR, bodo slovenske zavarovalnice morale po premijo tudi na trge zunaj svojih meja. Zavarovalnica Triglav ima že razpredeno svojo mrežo na Hrvaškem in v Bosni. Adriatic zavarovalna družba je septembra 2004 kot prva slovenska zavarovalnica pridobila vsa dovoljenja za opravljanje zavarovalnih poslov v vseh 24 državah članicah EU. V istem letu so pridobili tudi dovoljenje za odprtje podružnice v Italiji ter s tem neposreden nastop na italijanskem zavarovalnem trgu. Podružnico so v letu 2005 odprli v Trstu, navzoči pa želijo biti na celotnem območju Furlanije in Julijske krajine.

Pričakovati je, da bo pritisk konkurence spodbudil lastnike zavarovalnic k odločitvi za že napovedane integracije in koncentracije. Take koncentracije bi prav gotovo povečale konkurenčnost na slovenskem trgu in okrepile položaj tekmecev v novih razmerah.

SKLEP

Slovenska vlada je v začetku leta sprejela Strategijo Republike Slovenije za vključevanje v EU kot temeljni dokument v zvezi s pripravami na polnopravno članstvo v EU. S tem je sprejela tudi kratkoročni Državni program za prevzem pravnega reda EU, ki zajema različna gospodarsko politična področja, med drugim področje zavarovalništva. Predvideni ukrepi se nanašajo na lastninsko preoblikovanje zavarovalnic, njihovo dokapitalizacijo ter poostritev regulacije in zavarovalnega nadzora.

Sprejetje Zakona o zavarovalništvu leta 2000 je pomenilo uskladitev delovanja slovenskih zavarovalnic z zakonodajo EU zlasti s tretjo generacijo smernic za področje življenjskih oziroma premoženjskih zavarovanj, ki so podlaga za popolno liberalizacijo trga EU. Zakon je uskladil pogoje za ustanavljanje, poslovanje nadzor in prenehanje zavarovalnic s pogoji v EU. S sprejetjem omenjenega zakona smo uresničili velik del cilja, da na sistemsko zaokrožen način uredimo področje zavarovalništva, ki v veliki meri upošteva ureditev, ki jo poznajo države članice EU ter na tak način omogočiti nadaljnji razvoj zavarovalništva.

Slovenija je v letu 2004 uresničila najpomembnejši poosamosvojitveni cilj, t. j. polnopravno članstvo v EU. Na področju popolne integracije vsi koraki sicer še niso opravljeni. Po vstopu Slovenije sredi leta 2004 tudi v sistem menjalnih tečajev EMR 2 bo predvidoma v začetku leta 2007 sledil tudi prevzem evropske skupne valute, nekaj prej pa tudi vstop v Schengenski sistem, ki bo še bolj olajšal prost pretok prebivalstva.

Ena od pomembnih koristi, ki jih je prineslo članstvo v EU, bi lahko bila tudi večja konkurenčnost na področju ponudbe finančnih storitev, kar seveda vključuje tudi ponudbo slovenskih bank in zavarovalnic. Kako velike in hitre bodo spremembe konkretno v primeru slovenskih zavarovalnic, je težko natančno napovedati. Vključitev v EU seveda pomeni veliko spremembo za slovenske zavarovalnice, ki so do sedaj pretežno poslovale v domačem »zaščitnem« okolju. Zanje je to lahko velik izziv, da razširijo svoje območje delovanja, ali pa nevarnost zaradi novih ponudnikov zavarovanj na našem trgu.

Izkušnje dvanajstletnega delovanja enotnega zavarovalnega trga EU kažejo, da je zaupanje v domače zavarovalnice večje kot v tuje in da zavarovalnice bolj kot tuja ogroža domača konkurenca. Glede na te izkušnje in na trenutna dogajanja na slovenskem zavarovalnem trgu lahko rečemo, da v kratkem ne bo bistvenih sprememb, kajti vzpostavitev kakovostne prodajne mreže je dolgoročen proces.

Najhitrejši vpliv bi bil, če bi neka večja evropska zavarovalnica kupila eno od slovenskih zavarovalnic z že oblikovano poslovno mrežo, prve prave vplive pa bi se dalo čutiti šele po dveh ali treh letih delovanja, kajti spreminjanje organizacije, tehnoloških procesov, produktov in kar je najpomembnejše, poslovne kulture zahteva določen čas.

Zavedati se moramo, da bo tuja konkurenca počasi, a vztrajno prodirala tudi na slovenski zavarovalni trg, zato morajo slovenske zavarovalnice nenehno spremljati dogajanja in temeljito razmišljati o svojem prihodnjem položaju na trgu. Ena od prvih nalog je in bo še naprej prav gotovo racionalizacija poslovanja, uvajanje novih tehnologij, povezovanje med zavarovalnicami oziroma z drugimi finančnimi organizacijami itd. Ti procesi so nujni, če želijo domače zavarovalnice preživeti ter zadržati vodilno vlogo na slovenskem zavarovalnem trgu. Tako bodo lažje obvladovale svoj portfelj in imele večjo možnost širitve na druge, manj zahtevne trge izven meja. Slovenske zavarovalnice so predolgo čakale in še vedno čakajo na dokončen razplet v zvezi z lastninjenjem, namesto da bi razmišljale o tuji konkurenci in nadaljnjem razvoju, naredile primerjalne analize razvoja zavarovalništva v EU ter začele uresničevati razvojne strategije. Preveč so bile zazrte v notranji slovenski prostor in v obrambo pred tujimi konkurenti. Odlašanje s privatizacijo zavarovalnic bi lahko podaljšalo tako usmerjenost naših zavarovalnic.

Potrebno je skrbno proučiti strategijo nadaljnjega razvoja lastništva slovenskega zavarovalništva ter še ojačiti usposobljenost naše nadzorne ustanove, še posebej v povezavi z drugimi evropskimi nadzori, EU komisijo za zavarovalništvo ter tudi glede nastajajočih finančnih skupin, ki bodo obvladovale finančne trge nove razširjene EU.

Dejstvo je, da nobena gospodarsko zdrava in neodvisna država ne bo težila k temu, da bi čim večji del upravljanja svojega finančnega ravnotežja oddala drugim, ampak bo težila k temu, da bi ga čim več zadržala v svojih rokah. Sedanje stanje v slovenskem zavarovalništvu karakterizira več kot 90 odstotkov domačega lastništva, od tega pa še tri četrtine v lasti države oziroma njenih skladov in Slovenske odškodninske družbe. Obenem nobene zavarovalnice ni na borznem trgu, njihova realna tržna vrednotenja pa so šele v teku ali zaradi prodaje (Adriatic zavarovalne družbe in Zavarovalnice Slovenica) ali pa zaradi lastninjenja (Zavarovalnice Triglav in Pozavarovalnice Sava).

Kljub vsemu naše zavarovalništvo ne more kar tako ostati državno. Potrebno ga je »privatizirati« oziroma vzpostaviti normalnejšo, pestrejšo lastniško sestavo. Pri tem se je zaradi dolgoročne narave zavarovalnih skladov potrebno izogibati špekulativnim lastnikom, ki jim ne bi bilo mar ustrezno obvladovanje tveganj in

varnost zavarovancev, ampak predvsem dividende in hiter kapitalski dobiček iz nadaljnje prodaje lastniških deležev.

V Evropi obstajajo najrazličnejši lastniki zavarovalnih delniških družb, poleg številnih vzajemnih zavarovalnic. Tako med lastniki zavarovalnih in pokojninskih družb najdemo: državne, paradržavne in privatne sklade, različne vrste bank, še posebej investicijske, centralne banke, druge zavarovalnice in pozavarovalnice, različne gospodarske družbe, zavarovance ter razne druge negospodarske sklade in ustanove. Za Slovenijo je med temi potencialnimi kupci lastniških deležev potrebno izbirati najbolj stabilno kombinacijo tistih, ki ne bodo sledili borznim nihanjem ali pa bodo zgoraj navedeni potencialni kupci vsaj v večini. Tuji kupci lahko izkoristijo še ne dovolj razvite kapitalske moči slovenskih kupcev.

Za izpeljavo dolgoročno stabilne strukture lastništva si je potrebno vzeti določen čas. Države EU so svojo sedanjo zavarovalniško lastniško strukturo razvijale približno sto let in iz tega lahko sklepamo, da se lastninjenja zavarovalnic ni dobro lotiti z naglico, samo v nekaj letih.

Z vključitvijo v evropski gospodarski prostor postaja boj za obstoj, posebno manjših zavarovalnic, vedno težji. S pojavom internacionalizacije, ki se kaže v tem, da ni več nacionalnih zavarovalnih tržišč, temveč postaja ves svet eno tržišče, bo vrsta močnih zavarovalnic širila svojo mrežo v druge države. Posledično bo to vplivalo na združitve in pripojitve posameznih zavarovalnic. Najbolje bi bilo, da si manjše zavarovalnice oziroma njihovi lastniki poiščejo primerne domačega ali tujega partnerja, saj bi lahko s povezovanjem s primernim partnerjem veliko pridobile. V izostrenih pogojih delovanja je za vsako gospodarsko družbo, ki se preizkuša na trgu, nujen razvoj in iskanje konkurenčnih prednosti, pri čemer zavarovalne družbe niso izjema. Za zavarovalnico je tako vitalnega pomena, da razvija nove zavarovalne skupine in vrste in tako širi svojo ponudbo. Za vsako podjetje je pomembno tudi stalno iskanje novih prodajnih metod in prodajnih poti na trgu, kjer je že prisotno, prav tako pa je pomembno tudi iskanje novih tržišč. Primerna bi bila širitev na tržišča, kjer zavarovalna dejavnost še ni na stopnji razvitosti, kot jo poznamo v Sloveniji, saj bi tako lahko bolje unovčili znanja, ki jih posedujejo.

Po mnenju nekaterih zavarovalniških strokovnjakov ni pričakovati večjih sprememb na zavarovalnem trgu, razen v primeru, če bi prišlo do bistvenih sprememb v lastništvu naših zavarovalnic. To pa naj se ne bi zgodilo, saj je v nacionalnem interesu, da ostaja finančni sektor v slovenskih rokah.

Zavarovalnice, ki delujejo v Sloveniji, ponujajo popolnoma primerljive proizvode tistim, ki jih imajo tuje evropske zavarovalnice. Zato se ne pričakuje, da bi se veliko Slovencev odločalo za zavarovanja v tujini, pa tudi izkušnje kažejo, da so ljudje zvesti lokalnim zavarovalnicam. Odprtje meja se utegne bolj odraziti na obmejnih območjih z Avstrijo in Italijo. Prav gotovo pa odprtje zavarovalniškega trga prinaša večjo tekmovalnost med že obstoječimi zavarovalnicami v Sloveniji, boljša bo informiranost ljudi, hitrejša bo likvidacija škod, povečala se bo kakovost zavarovalnih produktov in pojavljali se bodo novi. Opaža se že, da se povečuje ponudba življenjskih zavarovanj, ki je v tujini veliko pestrejša. V Sloveniji tudi še ne poznamo paketnih zavarovanj, s katerimi bi na primer lahko zavarovali vso družino. Kljub temu pa ni pričakovati večjega vpliva zunanjega trga na zavarovalne premije, zavarovalnice se namreč tudi v tujini vedno bolj soočajo s specifičnimi zahtevami premožnejših zavarovancev, ki so za to pripravljeni plačati tudi določeno ceno in zavarovalnice se bodo morale njihovim zahtevam prilagajati in verjetno tudi sodelovati med seboj.

Slovensko zavarovalništvo deluje dokaj uspešno. Že od osamosvojitve dosega pozitiven rezultat med zbranimi premijami in izplačanimi odškodninami. V tem času se je, če ga merimo po kosmatih premijah, okrepilo za 2.300 odstotkov, od tega življenjska zavarovanja za skoraj osem tisoč odstotkov. Je tudi finančno in kapitalsko trdno, za kar je poskrbela agencija za zavarovalni nadzor z zahtevami po dokapitalizacijah. V našem zavarovalnem prostoru je dovolj močna konkurenca, da so se zavarovalnice toliko izpopolnile, da se nam ni treba bati tuje konkurence iz EU. Ponujajo produkte, ki so primerljivi z evropskimi, vsaj najboljše pa poskrbijo, da njihovi ključni kadri pridobivajo znanje v najboljših evropskih zavarovalnicah in pozavarovalnicah.

Zavarovalniške premije v Sloveniji predstavljajo danes okoli pet odstotkov v bruto proizvodu Slovenije, evropsko povprečje znaša okoli sedem do osem odstotkov, svetovna stopnja pa štiri odstotke. Slovensko zavarovalništvo bo v prihodnje gotovo v razcvetu, vendar bo potrebno marsikatero zavarovalnico predvsem dokapitalizirati, da bomo tudi na tem področju v prihodnje zadostili zahtevam novih evropskih standardov, še bolj verjetno pa je, kar je tudi moje mnenje, da se bodo v prihodnje slovenske zavarovalnice začele združevati, saj jih danes, če ne štejemo še pokojninskih družb, na domačem trgu deluje kar sedemnajst zavarovalnic in pozavarovalnic. Slovenski strokovnjaki ocenjujejo, da so za uspešno tržno nastopanje znotraj EU kompozitne oziroma splošne zavarovalnice premajhne. Tudi Triglav kot naša največja zavarovalnica se bo morala zelo potruditi, da bo ohranila svoj prevladujoč položaj na trgu, in tudi sama bo potrebovala nov, svež kapital.

Strateški cilji slovenskih zavarovalnic se morajo odraziti v smislu intenzivnih organizacijskih in tržnih naporov za povečanje deleža življenjskih, rentnih in pokojninskih zavarovanj. Na tem področju je potrebno zapolniti tržno nišo, saj bi jo bilo glede na majhen delež tovrstnih zavarovanj v strukturi naših zavarovalnic v primerjavi z zavarovalno strukturo v EU nesmotrno prepustiti tuji zavarovalni konkurenci.

Na slovensko zavarovalništvo bodo zelo vplivale tudi spremembe zakonodaje in dogajanja na trgu dopolnilnih zdravstvenih zavarovanj z uvedbo izravnalnih shem. Premija bo za vse zavarovance enaka ne glede na starost. Zavarovalnice, ki tržijo zdravstvena zavarovanja, se bodo morale temeljito prilagoditi novim razmeram, če bodo želele obstati na tem specifičnem zavarovalnem področju.

Zavarovalstvo v Sloveniji ima dolgo tradicijo in ugodno perspektivo, če bo v sedanjem prelomnem obdobju ravnanje vseh nosilcev odločitev pravočasno in učinkovito. Gre za uveljavitev pozitivnih premikov v svetovnem zavarovalništvu in za domačo lastninsko konsolidacijo sektorja, v katerem bodo ostali nekateri zavarovalniški (ali širše finančni) konglomerati v pretežno slovenski lasti, kar je eden od materialnih temeljev in instrumentov za izvajanje slovenske gospodarske strategije. Za močne lastne zavarovalnice in pozavarovalnice bosta potrebni notranja konsolidacija in usmeritev na trge v tujini, zlasti na območja, kjer imamo komparativne prednosti. Zmotno bi bilo zaupanje v samoregulacijo trga, ki je bilo v zadnjem desetletju že velikokrat ovrženo tudi z vse številčnejšimi likvidacijami in stečajmi (predvsem življenjskih) zavarovalnic ter drastičnimi padci vrednosti delnic največjih zavarovalnih družb, torej njihovim kapitalskim siromašenjem ali celo pomanjkanjem rezervacij.

Načrtovanje razvoja slovenskega zavarovalništva je treba nujno dvigniti na mednarodno raven. Doslej prepočasne integracijske procese je potrebno bistveno pospešiti, saj se v svetu vse bolj izraža potreba po odzivni in povezani zavarovalno-bančni storitvi, spreminjajo pa se tudi varčevalne in zavarovalne navade zavarovancev. Sinergije tovrstnih integracij pa se kažejo v koncentraciji kapitala in znanja ter s tem v večjih možnostih doseganja poslovnega uspeha na konkurenčnem mednarodnem trgu.

Slovenske zavarovalnice morajo najprej postati trdne navznoter, tako v svoji organizaciji, kapitalski osnovi in kadrovskem potencialu, da lahko suvereno delujejo tudi navzven. Na makro nivoju poskušajo svoj položaj utrjevati s postavljanjem in sprejemanjem ciljev poslovne politike; uresničevanje le-teh pomeni tudi pripravo pogojev za doseganje enakovrednega položaja v primerjavi s tujimi zavarovalnicami.

Enotni zavarovalni trg ima torej svoje prednosti in slabosti, ki prihajajo do izraza tako na makro kot na mikro nivoju, vpliva torej na celotno zavarovalniško dejavnost, tako na kupce kot na ponudnike zavarovalnih storitev. Od njihove možnosti prilagoditve evropskim pogojem poslovanja pa je v veliki meri odvisno, kako se bodo izkoristili potenciali slovenskega zavarovalnega trga na hitro razvijajočem in konkurenčnem evropskem trgu zavarovanj.

LITERATURA

1. Amara Samy: Regulatorische Rahmenbedingungen einer Allfinanz-Strategie in Europa. St. Gallen: Swiss Institute of Banking and Finance, 2001, 130 str.
2. Arhar France: Konsolidacija finančnega trga s poudarkom na zavarovalništvu. Zbornik 10. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 2003, str. 27–39.
3. Bakker H.R. Marie et al.: razvoj finančnih trgov v državah pristopnicah k Evropski uniji. Bančni vestnik, Ljubljana, 52(2003), 7–8, str. 23–31.
4. Bajuk Andrej, Klemenčič Nada, Rop Tone: Naskok na Triglav. Ampak (mesečnik za kulturo, politiko in gospodarstvo), Ljubljana, 6–7(2002), str. 51–62.
5. Bardwell Dawn, Rooley Ruth: European Insurance Handbook. London: Coopers&Lybrand, 1997, 558 str.
6. Bavčar Igor: Slovenija še tesneje v objemu Evrope. Ljubljana: Urad vlade RS za informiranje, Evrobilten, marec 1998, št. 4, str. 5–6.
[URL:<http://www.evropa.gov.si>].
7. Beckmann Rainer et al.: Financial Integration Within the european Union. Towards a Single Market for Insurance. Bochum: Institut für Europäische Wirtschaft, 2002, 25 str.
[URL: <http://www.gvin.com/revije/PrikazClanka.asp?articleD=746332>].
8. Bijelić Mile: Zavarovanje in pozavarovanje. Ljubljana: Slovenica, zavarovalniška hiša, d.d., 1998, 343 str.
9. Birkmaier Ulrike, Codoni Camille: World Insurance in 2001, Zurich: Swiss Re Sigma, 6(2002), 36 str.
10. Birkmaier Ulrike, Helfenstein Reiner: Europe in focus. Non-life Markets Undergoing Strustural Change. Zurich: Swiss Re Sigma, 3(2000), 40 str.
11. Boncelj Jože: Zavarovalna ekonomika. Maribor: Založba Obzorja, 1983, 351 str.
12. Borak Neven: Pomen zavarovalništva za gospodarski razvoj Slovenije (1). Bančni vestnik, Ljubljana, 1994, 6, str. 11–14.
13. Borak Neven: Pomen zavarovalništva za gospodarski razvoj Slovenije (2). Bančni vestnik, Ljubljana, 1994a, 7-8, str. 11–14.
14. Čeh Silva: Pogled izpred leta 1990. Ljubljana: Delo (2000), str. 14.
15. Dickinson M.G.: The Regulation of the Investment Policies of Insurance Companies within the OECD. Paris: OECD, 1993, 231 str.
16. Dimovski Vlado et al.: Trendi zavarovalništva v EU in v svetu ter razvojna vizija zavarovalništva v Sloveniji z lastninsko transformacijo. Ljubljana: Center za mednarodno konkurenčnost, 1998, 113 str.

17. Dimovski Vlado: Pogled na zavarovalništvo v Evropski uniji. Zbornik 5. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 1998a, str. 5–16.
18. Dimovski Vlado et al.: Slovensko zavarovalništvo na poti v Evropsko unijo. Ljubljana: Center za mednarodno konkurenčnost, 1998b, str. 34.
19. Dimovski Vlado et al.: Trženje zavarovalniških storitev v Sloveniji. Zbornik 6. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 1999, str. 53–69.
20. Domovski Vlado, Volarič Jasmina: Trg zavarovanj v Sloveniji (2). Bančni vestnik, Ljubljana, 49(2000), 9, str. 14–19.
21. Dostal Gregor: Ocena slovenskega zavarovalnega trga s stališča EU. Zbornik 11. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 2004, str. 81–92.
22. Flis Slavko: Oris dr. Boncljeve teorije zavarovanja. Zbrani spisi o zavarovanju – IV. knjiga. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, GIZ, 1999, 606 str.
23. Gorišek Jurij: Slovensko zavarovalništvo in prilagoditev zakonodaje. Naše gospodarstvo, Maribor, 1994, 6, str. 713–721.
24. Gorišek Jurij: Smo v Sloveniji sposobni slediti vzoru držav EU glede strukture lastništva in nadzora našega zavarovalništva? Zbornik 10. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 2003, str. 7–26.
25. Greaves Rosa: EC Competition Law. Banking and Insurance Services. London: Chancery Law Publishing, 1992.
26. Grobelšek Matic: KD obljublja zamisel o združitvi. Ljubljana, Gospodarski vestnik, 2003, 45, str. 30–31.
27. Hampton J. John: Financial Management of Insurance Companies. New York : Amacom, 1993, 140 str.
28. Hartman Rasto: Dosežki in ovire deregulacije zavarovanja v Evropski uniji. Zbornik referatov dnevov slovenskega zavarovalništva. Bled: Slovensko zavarovalno združenje, 1995, str. 9–19.
29. Hartman Rasto: Preobrazba zavarovalnic v podjetja. Zbornik referatov dnevov slovenskega zavarovalništva. Bled: Zveza ekonomistov Slovenije, 1998, str. 153.
30. Henke Volker: Enotni evropski trg zavarovanja – nemške izkušnje. Zbornik 7. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 2000, str. 25–32.
31. Hoschka C. Tobias: Bancassurance in Europe. London: Macmillan Press Ltd., 1994, 174 str.

32. Howell Leslie: Filozofija, pravna ureditev in delovanje zavarovalnega trga. Konferenca na temo predpisi EU o zavarovalništvu. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 2000, str. 6–19.
33. Ivanjko Šime: Uvod v zavarovalno pravo. Maribor: Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, 1999, str. 234.
34. Kaluža Miroslav: Slovenske zavarovalnice na razpotju. Bančni vestnik, Ljubljana, 53(2004a), 12, str. 2–3.
35. Karner Harald: Koliko je vredna Zavarovalnica Triglav. Finance, Ljubljana, 2005 str. 5–6.
36. Kenda Alenka: Evropske zavarovalnice plujejo v varnejše vode. Finance, Ljubljana, 81(2002), str. 22.
37. Končina Miroslav: Evropsko zavarovalništvo na prelomu in razvojne dileme slovenske zavarovalne panoge. Ljubljana, Bančni vestnik, 45(1996), 12, str. 29–33.
38. Končina Miroslav: Vpliv evra na slovensko zavarovalništvo kot del finančnega trga. Zbornik 6. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 1999, str. 41–51.
39. Končina Miroslav: Olastninjenje slovenskih zavarovalnic – pogoj za zasuk k evropski usmeritvi. Bančni vestnik, Ljubljana, 49(2000), 9, str. 26–30.
40. Končina Miroslav: Možni scenariji razvoja slovenskega trga življenjskih in premoženjskih zavarovanj po uveljavitvi Zakona o zavarovalništvu in Zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic. Zbornik 7. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 2000a, str. 227–237.
41. Končina Miroslav: O privatizaciji slovenskih zavarovalnic. Bančni vestnik, Ljubljana, 50(2001), 7-8, str. 1.
42. Končina Miroslav: Aktualni razvojni položaj slovenskega zavarovalništva. Bančni vestnik, Ljubljana, 51(2002), 9, str. 12–15.
43. Končina Miroslav: Olastninjenje slovenske zavarovalnice na evropskem zavarovalnem trgu. Bančni vestnik, Ljubljana, 52(2003), 12, str. 9–13.
44. Končina Miroslav: Akupresurne točke slovenskih zavarovalnic. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2003a, 50, str. 11–12.
45. Končina Miroslav: Menedžerji na preizkušnji. Dnevnik, Ljubljana, 2003, 44, str. 24.
46. Končina Miroslav: Razvoj in rast slovenskih zavarovalnic na evropskem zavarovalnem trgu. Zbornik 11. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 2004, str. 133–143.
47. Kranjec Samo: Kakšno strategijo bodo zavarovalnice uporabile na trgu. Finance, Ljubljana, 37(2003), str. 22.

48. Krauss Harald: Praktični problemi čezmejnega poslovanja in varstvo uporabnikov storitev. Zbornik 6. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 1999, str. 25–39.
49. Leach Alan: New Initiatives in European Bancassurance-Innovation and Diversification. London: Financial Times-Financial Publishing, 1993.
50. More Matej: Naš zavarovalniški trg je že odprt. Evrobilten. Ljubljana: Urad vlade RS za informiranje, november 2000, 23, str. 16.
51. Musil Matjaž, Vovk Boštjan: Primerjava slovenskega trga življenjskih zavarovanj s tujimi trgi. Zbornik 10. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 2003, str. 295–303.
52. Nuttney Andrew: The Marketing and Distribution of European Insurance. Paerson Professional LTD. Maple House London, 1995, 163 str.
53. Pavliha Marko: Pravna ureditev zavarovalništva kot posebne skupine finančnih storitev. Podjetje in delo, Ljubljana, 1997, 6, str. 681–691.
54. Pavliha Marko: Slovensko zavarovalništvo in Evropska unija. Zbornik 6. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 1999, str. 5–23.
55. Pavliha Marko: Zavarovalno pravo. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 2000, št. 5, str. 371.
56. Pavliha Marko: Vpliv svetovnih dogajanj na pozavarovalništvo. Zbornik 10. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 2003, str. 65–79.
57. Petrovčič Vida: Kdo se bo pogostil z zavarovalnicami? Profit, Ljubljana, 3(2004), str. 22–24.
58. Pirš Andrej: Transportno zavarovanje. Portorož: Fakulteta za pomorstvo in promet, 2000, str. 58.
59. Potočnik Janez: Pred novimi izzivi. Bančni vestnik. Ljubljana, 53(2004), 5, str. 1–2.
60. Rankov Suzana, Slak Sabrina: Potrjen Ropov model lastninjenja zavarovalnic. Dnevnik, Ljubljana, 40(2003), str. 3.
61. Ravara Cesare: Allfinanz nicht neu, aber mit Zukunft.. Zurich: Credite Suisse, Economic Research, 1999, 12, 18 str.
62. Rems Zorc Vanda: Naložbena politika domačih zavarovalnic in pokojninskih družb in njihova vloga na domačem finančnem trgu. Zbornik 10. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 2003, str. 99–108.
63. Roškar Simona: »Vsebinska« zmaga države. Večer, Ljubljana, 2003, str. 9.
64. Sneijers Petra: Insurance Services Statistics. Industry Trade and Services. Eurostat: Statistics in Focus, Luxemburg, 43(2002), 4, str. 1–7.
65. Šinkovec Janez: Evropsko pravo. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 1996, 213 str.

66. Škufca Franc: Sto let slovenskega zavarovalstva. Zbornik 7. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 2000, str. 63–83.
67. Štiblar Franjo: Zavarovalništvo v Sloveniji v okviru razvoja finančnega sektorja napoved razvoja in vizija strategije. Zbornik 10. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 2003, str. 41–64.
68. Štiblar Franjo: Zavarovalništvo Slovenije ob priključitvi EU. Bančni vestnik, Ljubljana, 53(2004), 5, str. 71–79.
69. Štiblar Franjo: Zavarovalništvo Slovenije ob priključitvi EU. Bančni vestnik, Ljubljana, 53(2004a), 7–8, str. 17–27.
70. Toplak Simona: Lastninjenje zavarovalnic razrešeno. Finance, Ljubljana, 81(2003), str. 20.
71. Urh Polona: Kam v zavetje. Ljubljana, Gospodarski vestnik, 2003, 45, str. 20–24.
72. Vidic Tomaž: Vstop v EU za zavarovalnice ne bo stresen. Finance, Ljubljana, 81(2002), str. 20.
73. Vozel Mojca: Naše zavarovalnice izgnane iz raja. Finance, Ljubljana, 114, str. 18.
74. Vukovič Vesna: Triglav gleda le še naprej. Dnevnik, Ljubljana, 2003, 37, str. 9.
75. Wong Clarence, Cheung Lilian: Bancassurance developments in Asia – shifting into a higher gear. Zurich: Swiss Re Sigma, 7(2002), 31 str.

VIRI

1. Banka Koper d.d. – predstavitev.
[URL: <http://www.banka.koper.si/predstavitev.htm>], 3.4.2005.
2. Economik Research&Consulting. Zurich: Swiss Re. (2000).
[URL: <http://www.swissre.com>], 11.9.2004.
3. Letno poročilo o stanju na področju zavarovalništva za leto 2000. Ljubljana: Poročevalec DZ RS. 2001, 61.
4. Obligacijski zakonik (OZ), Uradni list RS, št. 83/2001, 32/2004.
5. Sigma. Zurich : Swiss Re, Economic Research & Consulting, 7(1999),
[URL: <http://www.swissre.com>], 18.11.2004.
6. Sigma. Zurich : Swiss Re, Economic Research & Consulting, 9(2000),
[URL: <http://www.swissre.com>], 18.11.2004.
7. Sigma. Zurich : Swiss Re, Economic Research & Consulting, 8(2001),
[URL: <http://www.swissre.com>], 18.11.2004.
8. Sigma. Zurich : Swiss Re, Economic Research & Consulting, 9(2002),
[URL: <http://www.swissre.com>], 20.11.2004.
9. Sigma. Zurich : Swiss Re, Economic Research & Consulting, 8(2003),
[URL: <http://www.swissre.com>], 18.11.2004.
10. Sigma. Zurich : Swiss Re, Economic Research & Consulting, 3(2004),
[URL: <http://www.swissre.com>], 20.11.2004.
11. Statistični zavarovalniški bilten. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, (1998), str. 65.
12. Statistični zavarovalniški bilten. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, (1999), str. 66.
13. Statistični zavarovalniški bilten. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, (2000), str. 68.
14. Statistični zavarovalniški bilten. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, (2001), str. 68.
15. Statistični zavarovalniški bilten. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, (2002), str. 64.
16. Statistični zavarovalniški bilten. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, (2003), str. 64.
17. Statistični zavarovalniški bilten. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, (2004), str. 71.
18. Primorski skladi – osebna izkaznica.
[URL: <http://www.primorski-skladi.si/index.php?i=19>], 3.4.2005.
19. The Columbia Electronic Encyclopedia, 2000.
20. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana 2001.

21. Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic (ZLPZ), Uradni list RS, št. 13/2000, 44/2000, 40/2001.
22. Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic (ZLPZ-1), Uradni list RS, št. 44/02, 60/2002, 16/2003.
23. Zakon o obligacijskih razmerjih (ZOR), Uradni list SFRJ, št. 29-462/1978.
24. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Uradni list RS, št. 106/99, 72/00, 81/00, 124/00, 52/01.
25. Zakon o sodelovanju delavcev pri upravljanju, Uradni list RS št 42/1993, 61/2000, 56/2001.
26. Zakon o temeljih sistema premoženjskega in osebnega zavarovanja, Uradni list SFRJ, št. 24/76, 17/90, 82/90.
27. Zakon o temeljih sistema zavarovanja premoženja in oseb, Uradni list SFRJ, št. 17/90 in 82/90.
28. Zakon o zavarovalništvu (ZZavar), Uradni list RS, št. 13/00, 91/00 in seznam podzakonskih predpisov, izdanih na podlagi ZZavar.
29. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 9/92, 13/93, 9/96, 29/98, 77/98, 214/99, 56/99).
30. Zavarovalnice bodo prodane, 2004.
[URL: <http://www.gvrevija.com>], 7.9.2004.
31. Zdravstvena reforma – bela knjiga.
[URL: http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnems&op=story&func...], 5.4.2005.
32. [URL: <http://www.eubusiness.com>], 24.10.2004.
33. [URL: <http://www.zav-zdruzenje.si/>], 3.9.2004.
34. [URL: http://www.zav-zdruzenje.si/statistika_detail2.htm], 9.10.2004.

SLOVARČEK ZAVAROVALNIŠKIH IZRAZOV:

bonus – popust, zmanjšanje zavarovalne premije ob neizkoriščenju zavarovanja v preteklem zavarovalnem obdobju.

malus – doplačilo, povečanje zavarovalne premije glede na pogostost škod v preteklem zavarovalnem obdobju (nasprotno od bonusa).

nevarnostni objekt – predmet zavarovanja po zavarovalni polici.

odškodnina – znesek, ki ga zavarovalnica plača po zavarovalni pogodbi oškodovancu (tretji osebi).

premija – znesek, ki ga zavarovalec plača zavarovalnici po zavarovalni pogodbi.

premijski stavek – cena, določena za obračun premije. Premijska stopnja je odvisna od tveganja in se povečuje oziroma zmanjšuje glede na riziko zavarovanja.

škoda – vsako poškodovanje zavarovane dobrine ali interesa. Škoda je lahko premoženjska ali nepremoženjska.

zavarovalna polica – listina o sklenjeni zavarovalni pogodbi.

zavarovalnica – je institucija, ki opravlja zavarovanje oseb, premoženja in interesov.

zavarovalec – oseba, ki sklene z zavarovalnico zavarovalno polico.

zavarovanec – oseba, ki je zavarovana ali katere premoženjska ali kakšna druga korist je zavarovana.

SLOVARČEK TUJIH IZRAZOV:

acquis communautaire – pomeni skupek načel, predpisov, političnih usmeritev, praks in obveznosti, ki so jih dogovorno sprejele države članice EU.

allfinanz – pomeni celovito ponudbo finančnih storitev ene finančne ustanove ali skupine finančnih ustanov

bancassurance – bančno zavarovalništvo

management skills – sodobna managerska znanja

non-life insurance – neživljenjsko zavarovanje

life insurance – življenjsko zavarovanje

premiums per capita – premija na prebivalca

pure risk – naključne nevarnosti

unit-linked product – življenjsko zavarovanje z naložbeno komponento